

Fordítsa felénk igéstábláit. . .

SEFCSIK ZOLTÁN

„Örüljete az Úrban mindenkor! Ismét mondom: örüljetek (...) az Úr közel!” Fil 4,4,5b

Bár már évek teltek el azóta, elevenen él még bennem egy különös találkozás története. Budapestre kellett utaznom egy bizottsági ülésre. A hosszú vonatkozás után már a zsúfolt metrókocsiban ültem: fáradt voltam, azt hiszem, túl sok csomagot vittem magammal. Nem a kézitáskám súlyával volt a probléma, hisz ott a jegyzetfüzetem, naplómön kívül nem sok egyéb volt. De ott voltak velem a csalódásaim, a kiábrándultságaim „mázsái”. Vittem magammal azokat az imádságokat, melyek – akkor úgy tűnt számomra – nem találtak válaszra. Ott voltak velem missziós és közösségépítő próbálkozásaim, erőfeszítéseim vélt vagy valós kudarcai. A szinte lehetetlennel egyenlővé vált nehézség az ifjúsági munkában. A sok fohász ellenére is gyógyulás nélkül maradt barátok ügye. Keserűség volt bennem és szomorúság.

Ez a borongós hangulat egyenesen haraggá gerjedt bennem, amikor felszállt a metróra egy csapat tinédzser, akik feltűnően jókedvűek és elégedettek voltak. Bevallom, irigyeltem őket és bosszantottak: miért ilyen boldogok? Bosszúságom csak fokozódott, mert kevés hely lévén egyenesen az orrom elé furakodtak, annyira, hogy az egyik diák hátizsákja miatt egy kicsit feljebb kellett emelnem lehorgasztott fejemet. Úgy emlékszem, ez volt az pillanat, amikor kicsordult belőlem a keserűség, és egy elfojtott kiáltással (talán csak a szoroson mellettem ülő férfi hallhatta – nem kis megdöbbenéssel) meg mertem fogalmazni azt, ami már hetek-hónapok óta nyomasztott: *Miért vagy ilyen távol tőlem, Istenem!? Miért késlekedsz? Hol vagy?*

Ekkor egy hatalmasat rándult a metrókocsi – megálló közeledtével a vezető túl gyorsan fékezett – és az utazóközönség egyszerre billent ki egyensúlyából. Esendőségünk fájoan szép jelenete volt ez: sokféleségünk ellenére is egyszerre bukkott előre mindenki. És akkor ott, az orrom előtt lévő hátizsákon a fékezés miatt megfordult az egyik tinédzser kulcstartódísz, és olvashatóvá vált éppen előttem, tőlem egy arasznyira egy kis tábla és azon egy felirat: „Örüljete az Úrban. Ismét mondom: örüljete. Az Úr közel.” (Fil 4,5)

Ahogy megdöbbenve olvastam a kis igéslapot, újra és újra, valami lassan felderengett: a munkám során valahol elveszített, de annyira várt öröm... A metró továbbra is zsúfolt volt, és látványos változás sem történt: nem kaptam sms-t, hogy az ifisek saját kezdeményezésre, megduplázva addigi létszámokat, mostantól gyakrabban akarnak jönni. Nem kaptam telefonhívást a pénztárostól, hogy elfogyott a csekk a sok adakozni kívánó, új egyháztag rohama során. A kórházból sem jöttek üzenetek, rosszul lévő testvéreink csodaszerű gyógyulásáról... De újra tudtam hinni, átélni, hogy az Úr valóban közel van – és ez elég volt nekem. Valami olyan öröm járt át, amelyet – úgy képzelem – Pál érezhetett miközben a Filippi levelet diktálta, s bár a halálos ítéletre várt, a császár udvarában Krisztushoz megtért testvérek biztató tekintetében kapaszkodhatott még a börtönben is. Olyan örömet, amit a kultusztól távol tartott, lenézett pásztorok érezhettek, megérintve a betlehemi Kisdedet. Öröm volt ez – az Úrban.

Öröm egyszerűen afelett, hogy ő velem van. Nem mindig úgy, ahogy eltervezem – de ígérete szerint mégis közel: nemcsak a szó végső, parúziaváró értelmében, de közel van térben: teljhatalmú uraként a távolságoknak. Közel van időben: újabb és újabb kegyelmes és igazságos tetteit remélhetjük néha meghökkentő fordulatok közepette. Azt kellett megértenem, hogy ezt a közelséget nem a tökéletesen alakuló körülmények vagy épp örvendező hangulatunk bizonyítja, hanem éppen fordítva: azért újulhat meg igazi örömünk, mert bizhatunk közelségében.

Az ünnepek sűrűjébe lépünk, s gyanítom, egyre nehezebb a „táskánk”. De az egyházi év egyik legfontosabb megállója következik, sok-sok „felszálló utassal”. Kíváncsi vagyok mindannyiunk számára, hogy Urunk fordítsa felénk igéstábláit, elevenítse fel váratlanul vagy várakozásunknak megfelelően karácsony örömét. Megváltónknak ezernyi eszköze van, hogy ígéreteit valahogy közel hozza, hogy felemelhesse fejünket. Ismét hadd zengjen nekünk és majd rajtunk keresztül az ünnepi kis vagy nagy gyülekezetenek: „Örüljete az Úrban mindenkor... Az Úr közel.”

Jób könyve – aktuális tegnap és ma

JUTTA HAUSMANN

Hadd kezdjem egy személyes megjegyzéssel. Már a '70-es évek elején eljutott hozzám Németországba Muntag Andor híre, mert a tanárom, Horst Dietrich Preuß jó kapcsolatban volt vele. Ő mesélt egy kedves kollégáról, aki lelkészként szolgál valahol Budapest közelében, szereti az Ószövetséget, tanít is, és igen jól lehet vele beszélni az Ószövetség kérdéseiről. Valamelyik nemzetközi konferencián aztán így szólt hozzám: nézd, ott van Muntag úr. Ki gondolta volna annak idején, hogy Muntag Andor és én kollégák leszünk Budapesten? Ez a közös kapcsolópont a tanárom személyében biztosan segített abban, hogy könnyen ment az együttműködés, mert már tudtam, kivel leszek egy tanszéken, és hogy ez jó lesz. És a másik oldalról is megvolt az előzetes bizalom. Ez pedig mindkettőnk számára igen fontos volt, hiszen mégis két külön világ került kapcsolatba.

Muntag Andor Jób-kommentárja (MUNTAG 2003) volt az első magyar nyelvű könyvem a Biblia után. Ajándékba kaptam tőle, örömmel is olvastam, mert érdekelt, hogyan látja ő a benne lévő izgalmas témákat. És ma szeretnék erre visszatérni.

A bibliai Jób könyve mindenkor inspirálta az embereket arra, hogy saját idejükben keressenek választ égető kérdéseikre. Hogy milyen mértékben foglalkoztatta a könyv nemcsak a kutatókat, hanem másokat is, az látszik a művészetben. Számos irodalmi feldolgozás jelent meg – magyar nyelven is (például EÖRSI 1998) –, a festőművészek évszázadokon át Jób sorsában látták saját koruk lenyomatát (lásd BUTTING–MINNAARD 2003). A felvetett és felvezetett kérdések sokrétűsége már a különböző cikkek és könyvek címeiben is megmutatkozik. Az egyik legprovokálóbb talán az amerikai Perdue-é: *Wisdom in Revolt* (PERDUE 1991), azaz „Bölcsesség a lázadásban”. Jób e szerint olyan figura, aki fellázad Isten ellen, amivel az ókori keleti hagyományban nincs egyedül – vegyük csak figyelembe a babilóniai Atrahazisz-mítoszt, amelyben az alacsonyabb rangú istenek felláznak a magasabb rangú istenek ellen, mert nem akarnak nekik dolgozni. Az Ószövetségben is olvasunk más

helyen ilyenfajta lázadásról: a tíruszi király is felfuvalkodott Istennel szemben (Ez 28).¹ Ez a fellázadás strukturálisan az uralkodó – szolgáló/rabszolga sémához kötődik; az, aki magát rabszolgának érzi, fellázad az uralkodó ellen, akit elnyomóként interpretál. Ebben a kontextusban értelmezhető a bibliai Jób könyve is.² Érdekessége, hogy a végén Isten helyesli Jób reakcióját, amely őellene irányul. A tagadó, dacos, harcos Jób Istennek jobban megfelel a barátainál.³ Jób könyve – az adott kontextusban – a lázadásra való felhatalmazás lenne? Úgy tűnik, igen, ha az igazságról van szó egy igazságtalanul cselekvő uralkodó esetében. Muntag Andor aligha tudta volna ilyen módon kifejteti az üzenetét a kommentár megírásának idején, de biztos vagyok benne, hogy ő is látta a könyv dinamikáját.

Igen hasonló gondolattal találkozunk Jürgen Ebachnál, aki ezt a címet adta a könyvének: *Streiten mit Gott*, azaz „Vitakozni Istennel” (EBACH 1995). A vitához tartozik a párbeszéd. Ebach a végső szövegre koncentrálna következetesen a Jób könyvében található beszédekre teszi az egyik hangsúlyt, mutatva, hogy mindegyik beszédnek megvan a saját kontextusa, és ezen is múlhat az, hogy tartalmilag igen különbözőek és részben ellentétesek – ami önmagában semmit nem mond az igazságról (EBACH 1995, XIII. o.). Hogy a beszédeknek óriási lelkigondozási erejük van, ezt hasonlóan aláhúzza Muntag Andor is. Nem véletlenül írta Tobias Mickel a *Seelsorgerliche Aspekte im Hiobbuch* (Lelkigondozási aspektusok Jób könyvében) című művét (MICKEL 1990). A lelkigondozás az, ami Muntag Andor magyarázatában is a fő mozgatóerő. Ezt már a bevezető szakaszban láthatjuk, ahol azt olvassuk, a szerző könyvével akar „segíteni azok-

¹ Lásd ezekhez PERDUE 1991, 70–71., 73. o.

² Lásd PERDUE 1991, 260. kk.

³ Lásd PERDUE 1991, 272. o.: „Eliphaz and the friends, not Job, are condemned for erroneous God-talk, while the language of the defiant, accusing, struggling Job is declared as right and true.”

nak, akikre öregek, betegek, rokkantak, fogyatékosok vannak bízva, de szeretnék vele azoknak is segíteni, akik testben-lélekben szenvednek, akik hangos panasszal vagy magukban gyötrődve, lázadón vagy csüggedten hordozzák életük terhét” (MUNTAG 2003, 15. o.). Látszik, hogy Muntag Andor háttere a gyülekezeti lelkészi, és hogy ő az ott tapasztaltak alapján írt.

Félig kontrasztként olvassuk Georg Langenhorst címét: *Demütiger Dulder – anklagender Rebell*, azaz „alázatos eltűrő – vádoló lázadó” (BUTTING–MINNAARD 2003, 80–83. o.). Langenhorst felhívja a figyelmet a sok évszázados hagyományra, amely szerint Jób vált a türelmes, Istentől mindent elfogadó hívő paradigmájává Jób 1,21 alapján: „Az Úr adta, az Úr vette el. Áldott legyen az Úr neve!” Ez jellemző mind a zsidó, mind a keresztény hagyományban.⁴ A hagyományos keresztény képnek újszövetségi alapja is van, hiszen Jakab levelében (5,11) Jób a türelmes kitartás előképeként szerepel. Langenhorst szerint inkább a zsidó recepcióban látszik az áttörés a kevésbé domesztikált Jób-kép felé. És ebben látja a fontos lépést egy olyan Jób-értelmezés felé, amely sokkal hasznosabb a mindenkori tapasztalatok feldolgozása számára. Jób mint a lázadó, a provokátor, Isten vádlója – aki mégis vigaszt talál; ezzel közelebb kerülünk ahhoz a képhez, amellyel már Perdue-nál is találkozunk.

Jób könyve egyértelműen férfiorientált könyv, legalábbis értelmezésének története arról tanúskodik. Kevés olyan nő van, aki ezzel foglalkozott. Újabban lehet itt-ott változást látni. Magdalene Frettlöh azon női teológusok egyike, akik vállalkoztak arra, hogy Jób könyvéhez közelítsenek: *Eine Klage, einen Namen, einen Segen für Hiobs Frau*, azaz „Egy panasz, egy név, egy áldás Jób felesége számára” (BUTTING–MINNAARD 2003, 65–79. o.). Frettlöh felhívja a figyelmet arra, hogy nemcsak Jóbnek kellett átesnie a nagy szenvedésen, hanem ott van mellette a felesége is, akiről Jób könyvének a szerzője olyan gyorsan elhallgat, hogy a későbbiekben már senki sem igen törődik vele. Mintha a nagy szenvedés, az igazságtalansággal való küzdelem, a kétségbeesés és az Isten értelmetlen viselkedése elleni lázadás csak a férfiakat érintené. Frettlöh megemlíti a negatív szerepet, amelyet Jób felesége kapott a hagyományban, a Jób 2,9-ben található, Jóbhoz szóló felszólítás miatt. Az asszony ezt mondja a férjének a sok-sok Istentől kapott csapásra nézve: „Még most is kitartóan feddhetetlen vagy? Átkozd meg Istent, és halj meg!” Ha ezt így halljuk, éppen Jób ellenkezőjének tűnik a felesége, legalábbis ha a prózai stílusban íródott könyvkeretre nézünk. Így Jób felesége könnyen válhat a hit nélküli és kísértésbe hozó emberek paradigmájává. Csak éppen a hagyományban nemcsak emberként, hanem nőként említik – „ilyenek a nők...”. Frettlöh pedig olyan aspektusokra koncentrálna a szövegben, amelyek máskor figyelmen kívül maradnak, és így másra helyezi a hangsúlyt a megszokott-

nál, kifejezetten a hatástörténetre is figyelve. Valóban azzal a szándékkal, hogy megszüntesse a nő igazságtalan, pejoratív megítélését, amely pedig gyakran hangsúlyos.

Ez a női perspektíva Muntag Andor számára persze még igen idegen volt. Lehet, hogy most is van köztünk, aki úgy gondolja: miért kell ez a fajta megközelítés, ha Muntag Andorról emlékezünk? De nem hiszem, hogy ez „szentségtörés”, mert én úgy láttam és látom, hogy Muntag Andor számára mindig nagyon fontos volt, hogy a Bibliát az emberekhez közel vigye, hogy meglássák benne, mennyire nekik is szól ez a könyv, és mennyire benne vannak a saját kérdéseik is. Láttam azt is rajta, hogy nem zárkózott el a jelenkori kérdésektől. Amikor Muntag Andor tanított, még kevesen voltak a nők, még nemigen volt szó arról, hogy a nők kapjanak a felelősségteljes feladatokkal együtt járó, annak megfelelő erős hangot is. De nem úgy tűnt, mintha nem fogadná el ezt. És ha most olvasná Frettlöh cikkét, biztos vagyok benne, hogy azonnal elfogadná azt a felfedezést, hogy az idézett mondatban egy héber szónál értelmezési probléma van. Muntag Andor kommentárjában ilyen még nem található,⁵ de ez önmagában nem jelent semmit, mert ahogyan tudjuk, a megszokott gondolatok igen erősek, ameddig valaki rá nem mutat, hogy másként is értelmezhető egy adott fogalom. Ilyen esetekben Muntag Andor mindig nyitott volt. A *barach* ígéről van szó, amelynek a jelentése tulajdonképpen „áldani”. De nagyon megszoktuk, hogy néhány konkrét esetben a kontextus miatt „átkozni”-ként fordítjuk. És Jób 2,9 éppen ilyen eset. Ha pedig szemantikailag megnézzük, nem olyan tiszta a helyzet. A *barach* ige Istenre utalva alapvetően tiszteletről, elismerésről beszél, arról, hogy valaki komolyan veszi Istent, és neki megadja a súlyát, fontosnak tartja. Aki Istent áldja, aláhúzza az ő fontosságát, hatalmát. Ha így nézzük, Jób felesége épp az ellenkezőjét mondta Jóbhoz, mint a hagyomány tartja, és az Isten melletti kitartásra hívja őt. A feleség tehát eszerint nem „a Sátán legveszélyesebb szövetségese”, ahogyan még Weiser beszélt róla a kommentárjában (WEISER 1956, 35–36. o.).

Jób könyvének mindenkori és minden területen való aktualitása valóban szembetűnő. Ulrich Berges, aki néhány évet töltött Peruban papként és egyetemi tanárként, azzal kezdi *Hiob in Peru* (Jób Peruban, in: BEUKEN 1994, 297–317. o.) című cikkét, hogy egy Kelly nevű, szörnyű körülmények között élő lány sorsára felhívja a figyelmet, mondván, hogy aki ilyet átél vagy csak lát, kemény kérdésekkel kerül szembe, és Jóbhoz együtt kérdezni kezdi: kicsoda Isten, hogy ilyen megtörténhet? Tudván, hogy nem egyéni sorsról van szó, hanem számos más individuális és kollektív kemény, igazságtalan sorsra lehet gondolni. Aki Jób könyvét olvassa, nem maradhat érintetlen, ha nyitott szemmel él a világban. Abban sem, hogy konfliktusba kerül azzal a tradicionális istenképpel, hogy Isten a jó,

⁴ És amennyiben Jób szerepel a muszlim hagyományban is, hasonló képet találunk. LANGENHORST 2003, 82–83. o.

⁵ Annyiban pedig mégis, hogy Muntag az adott helyen eufemizmusról beszél. 39. o.

az igazságos, a mindenható, a segítő, ahol Istent inkább despotának tapasztalja, olyannak, aki ellene dolgozik. Jób könyve abban segít, hogy ezek a tapasztalatok szavakat kapjanak. Az érdekesség Jób könyvében pedig Berges szerint az, hogy nemcsak szembeszáll minden ilyen teológiával, amely nem veszi figyelembe a valóságos életet, hanem azokkal is, akik abszolúttá teszik a valóságot. Így helyet kap a paradox az Istennel való találkozásokban, és ez vezet arra, hogy Isten ellen Istenhez lehet fordulni. Jób Latin-Amerikában nem véletlenül kerül újra és újra a színpadra, ahogy Magyarországon sem véletlen, hogy Madách *Az ember tragédiája* ma is képes kifejezni a hit megrendülését: a drámában mindvégig megmarad a hit apóriája – amelyben Jóbbal együtt lehet Istenhez panasszal, váddal fordulni, kihívni, provokálni őt, azzal a céllal, hogy szóljon, hogy találkozzon velünk, amikor oly távolinak tűnik. Még a vádjában is – vagy éppen azokban – Jób így egy hívő ember példájává válik, és nem kerül ellentétbe Ábráhámmal, ahogyan sejteti például Joanna Weinberg tanulmányának címe: *Job versus Abraham* (BEUKEN 1994, 199., 281–296. o.). Jób csak másfajta tapasztalattal rendelkező hívő, aki ugyanúgy ragaszkodik Istenhez, mint Ábrahám.

A sokféle cím közül mindegyik elárul valamit a szerző megközelítéséről. Muntag Andor a legegyszerűbb címet adta könyvének: *Jób könyve*, sok más szerzőhöz, illetve szerkesztőhöz hasonlóan (KAISER–MATHY 2006; BEUKEN 1994.). Ami az első pillanatban fantáziátlanságnak tűnhet, közelebbről igen bölcsnek bizonyul, hiszen Muntag Andor kommentárjának egyik fontos jellemzője, hogy nem egy speciális közéletismóddal mutatja Jób könyvének üzenetét: ennek sokszínűségét és értékét nemcsak egy kérdéskörben, hanem sokféle helyzetre nézve látatja. Bennem felmerült az a kérdés is, hogy az akkori helyzetben talán fontos vagy tanácsos is volt ilyen tág címet és közelítést adni, hogy minél több olvasó találjon magára a könyvben. Mindenképpen világos, hogy an-

nak idején – lassan már harminc éve –, amikor kommentárja elkészült, Muntag Andor figyelt arra, mire van szükségük az olvasóinak, melyek azok a kérdések, amelyekre nyíltan vagy inkább burkoltan választ várnak. Így kommentárja lett korának egyik tanúságtétele, ahogyan ez más művekkel is történt az évszázadok során. A tudomány közben ment tovább, sok új felismerés született, számos kérdésfelvetés történt, ahogyan az lenni szokott. De a kihívás ugyanaz marad: átültetni Jób könyvének üzenetét a mi időnkbe, az ő segítségével szót adni a kétségbeesetteknek, a sok vitabeszédet felhasználva teret adni az intellektuális és az egzisztenciális vitának egyaránt – az igazságtalan világról és Isten lehetséges igazságtalanságáról csakúgy, mint az ő igazságáról; de figyelni Isten beszédére is, hogy tanuljuk meg, Isten mennyire más, mint az ember.

Irodalom

- BEUKEN, W. A. M. (szerk.) 1994. *The Book of Job*. Leuven. /BETHL 114./
- BUTTING, K. – MINNAARD, G. (szerk.) 2003. *Hiob. Mit Beiträgen aus Judentum – Christentum –Islam –Literatur –Kunst*. Erev-Rav, Knesebeck.
- EBACH, J. 1995. *Streiten mit Gott. Hiob*. 1. köt. Neukirchen-Vluyn 1995, 2. köt. Neukirchen –Vluyn 1996.
- EÖRSI István 1998. *Utasok a senkiföldjén. Jóbok könyve*. Budapest.
- KAISER, G. – MATHY, H.-P. 2006. *Das Buch Hiob*. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn. /BThSt 81./
- LANGENHORST, Georg 2003. Demütiger Dulder – anklagender Rebell. In: Butting, K. – Minnaard, G. (szerk.). *Hiob. Mit Beiträgen aus Judentum – Christentum –Islam –Literatur –Kunst*. Erev-Rav, Knesebeck
- MICKEL, Tobias 1990. *Seelsorgerliche Aspekte im Hiobbuch*. Berlin.
- MUNTAG Andor 2003. *Jób könyve*. 2. kiad. Luther Kiadó, Budapest.
- PERDUE, L. G. 1991. *Wisdom in Revolt. Metaphorical Theology in the Book of Job*. Sheffield. /JSOTS 112./
- WEISER, A. 1956. *Das Buch Hiob*. 2. kiad. Göttingen. /ATD 13./

Muntag Andor és Ámósz

KARASSZON ISTVÁN

Muntag Andort akkor ismertem meg, amikor Debrecenben, a Református Teológiai Akadémián doktorált. Én még készültem a teológiára, s élmény volt számomra megismerni őt, aki már ekkor jelentős eredményeket tudhatott maga mögött – az ezt megelőző években mindenki a legnagyobb elismeréssel adózott annak a ma már elképzelhetetlen teljesítménynek, hogy egy gyülekezet ellátása mellett helyettes tanárként az elhunyt Pálffy Miklós tanszékét is ellátta, s mellette még egy kitűnő doktori dolgozatot is tudott írni Ámósz könyvéről. Személyiségére jellemző a szerénység is;

ha valaki még emlékezik a doktori védésre, akkor bizonyos feltűnőnek, legalábbis szokatlannak találhatta, hogy apám (aki az opponens szerepét vitte a védésen) néhány baráti kérdést is tett föl neki – doktori védésen talán kissé szokatlan stílusban. Az ok egyszerűen az volt, hogy a hallgatóság csak az ilyen baráti beszélgetések során tudott megközelítő információt szerezni a jelölt széles körű ismereteiről. Talán jellemző az is, ha felelevenítem: volt udvariatlan megjegyzés is, ami egyáltalán nem zavarta a védés menetét. Mikor mindenki megdöbbenve említette az esetet, Muntag An-

dor egyszerre tudott szelíd és okos lenni. Azt mondta: „Ne haragudjatok Tiborra, így volt jó! Így mindenki számára világhossz válhatott, hogy nem pusztá udvariassági doktorátust rendeztek Debrecenben!” – *Sapienti sat!* Ismétlem: egyszerre szelíd és okos; ez egész kivételes egybeesés!

A disszertáció és Ámósz könyvének kommentárja bemutatását nem látom feladatommak; *tolle, lege!* Annyit hadd mondjak ez alkalommal, hogy Muntag Andor gondolkodását erősen befolyásolta munkája során H. W. Wolff heidelbergi tanár munkája (WOLFF 1985) – tudom, hogy személyesen ismerte és becsülte őt, bár azt nem tudom, hogy az ismeretség még a disszertáció elejére nyúlik vissza, vagy későbbi datálású. Alkatilag bizonyonnyal rokon lelkekről volt szó, hiszen H. W. Wolff maga is hosszabb ideig volt gyülekezeti lelkipásztor, s ebben a szolgálatában is nagyon szeretett, elismert, kiváló prédikátor volt. Az említett rövid beszélgetésben, ahogy emlékszem, Muntag Andor rámutatott, hogy Wolff meglátásai bizonyonnyal antikválják a korábbi kutatásokat, amelyeket azért, természetesen, a disszertáns is ismert.

H. W. Wolff erős kritikai gondolkodású tudós, de nem hiperkritikus. Hisz abban, hogy sikerülhet Ámósz saját hangját felismerni a prófétáról elnevezett könyvben; ugyanakkor azonban naivitás azt hinni, hogy a könyv azonos a Kr. e. 8. század prófétájának igehirdetésével – vajon egyáltalán elképzelhető ez, ha a korabeli írásos irodalom csekély voltára, illetve a hosszú hagyományozási folyamatra tekintünk? Viszont van egy mag, amely történetileg valószínűsíthető. Wolff úgy látta, hogy Ámósz „lelki otthonát” a népi bölcs mondások adták, amelyekhez hasonló mondásokat az 1–6. fejezetben bőven találhatunk. Nem vitás: nemcsak a fejezetekben van jelen a próféta hangja, de ezeket különíthetjük el talán a legnagyobb valószínűséggel eredeti ámósz-i igékként. Nem vitatja ugyanakkor, hogy például a 7–9. fejezet víziói is Ámószra mennek vissza, de itt már erősebben érezhető a hagyományozók keze, elsősorban a víziók sorrendjét illetőleg. Nem veszíthetjük azt sem szem elől, hogy a jelenlegi könyvben ezeknek a vízióknak az a funkciójuk, hogy megmagyarázzák: miért nem bocsát meg többé Isten.

Wolff hatása szerte a világon nagy volt. Tanítványa, sőt egy ideig asszisztense is volt Heidelbergben Jörg Jeremias, aki mindmáig nagy tiszteletben tartja tanárát – talán azonban a hűség egyik jele, hogy a továbblépés is éppen az ő nevéhez fűződik. Több tanulmányában¹ hangsúlyozza, hogy Ámósz és Hóseás között sok olyan hasonlóság van, ami arra enged következtetni, hogy több, eredetileg Ámósznak tulajdonított szöveget inkább egy olyan redakció részeként kell látnunk, amely a két könyv egymáshoz közelítését szolgálja. A 3–6. fejezet elég sok része esik ebbe a kategóriába. Ezzel szemben viszont Jeremias kommentárja erőteljesen hangsúlyozza, hogy inkább a 7–9. fejezetekben keressük Ámósz igazi hangját. Vajon Wolff kutatásainak felülvizsgálata akar

ez lenni? Talán inkább csak hangsúlyeltolódás: Jeremias úgy tartja, hogy az 1–2. fejezet idegen népek elleni prófécijája mehet vissza Ámószra (természetesen a 2,4kk Júda és Izrael elleni prófécijája már redakcionális); ezzel szemben a 7–9. fejezetek motívuma tökéletesen indokolja, hogy Isten miért nem bocsát meg – magyarul: hogy Ámósz miért vált üdvprófétából ítéletes prófétává. Ez a nézet talán jobban meg tudja válaszolni a még E. Würthwein által föltett kérdést (WÜRTHWEIN 1950, 10–40. o.): hogyan lesz a *nábi*ből Isten ítéletét hirdető próféta? Jeremias éles szemmel veszi észre, hogy a víziók nem nevezik néven Izrael bűneit, jóllehet Izrael bűnössége a kiindulópontjuk. Mi másra lehet ebből következtetni, mint hogy a fő mondanivaló itt nem a megtérésre hívás, hanem Isten büntetésének a meghirdetése?

Jeremias tanítványa, A. Schart monográfiájában talán még ennél is radikálisabb (SCHAT 1998). A 3–6. fejezetekről egyértelműen kimutatja redakcionális voltukat. Lehet-e véletlen, ha a 3. fejezet hóseási kifejezésekkel akarja az ámósz-i igehirdetést érthetővé tenni? Lehet-e elvonatkoztatni a 4. fejezet erős deuteronomisztikus nyelvezetétől? Lehet-e nem észrevenni az 5. fejezet koncentrikus elhelyezését? Nem feltűnő-e, hogy a 6. fejezet jelenlegi formájában meglehetősen pontatlan: redakcionális beavatkozások révén nem világos, hogy Izrael vezetői vagy Izrael népe ellen szól az ítéletes prófécia.

Schart úgy látja, hogy nem egyszerűen Ámósz könyvének az alakulása a tét ezekben a passzusokban. Szerinte inkább arról van szó, hogy a tizenkét kispróféta könyveinek egy könyvvé alakítása során volt szükséges beavatkozni több helyen a hagyományozott szövegek összefüggésébe. Schart szerint az első lépés itt Ámósz és Hóseás könyveinek egymáshoz közelítése volt, s ennek dokumentuma például Ám 7,9–17, tehát az a prózai rész, amely Ámósz és Amacjá vitájáról szól, s azt sugallja, hogy Ámósz is kettős kritikát gyakorolt (mint Hóseás) II. Jeroboám király ellen, illetve a bételi szentély ellen. Ennek párja lehet az, hogy Bét-Áven ellen Hóseás is hirdet igét, jóllehet Hóseás bizonyonnyal nem az illegitim kultusz hely ellen prófétált, hanem inkább a bálványimádás ellen.

A második lépés eredménye egy négy könyvből álló gyűjtemény lehetett, amely Hóseás és Ámósz mellett Mikeás és Zofóniás könyveit is integrálta. Úgy tűnik, J. Wöhrle újabb monográfiája (WÖHRLE 2008) mindezt megerősíti (Hós 1,1; 3,1-4,5*; 4,1*.10.15; 8,1b.4b-6.14; 13,2-3; 14,1; Ám 1,1*; 2,4-5.9-12; 3,1b.7; 4,13*; 5,11.25-26; 7,10-17; 8,5.6b.11-12; 9,7-10; Mik 1,1.5b-7.9.12b; 5,9-13; 6,2-4a.9a.10-15; Zof 1,1.4-6.13b; 2,1-2.3*.4-6.8-9a; 3,1-4.6-8a.11-13 szakaszait különíti el e réteggént). Ugyan Schart még meglehetősen óvatos a datálás kérdésében, Wöhrle már úgy látja, hogy mindez körülbelül a babiloni fogság végére végbemehetett.

A további redakciók kérdésében már kisebb az egyetértés. Schart szerint külön réteget képvisel a himnikus részek beiktatása a kispróféták könyveibe (itt nyilván az Ámósz-doxológiák illetik Ámósz könyvét), majd Haggeus és Zakariás könyvének csatolása következett a négy próféta

¹ JEREMIAS 1995. Lásd összegyűjtött írásait: JEREMIAS 1996.

gyűjteményéhez (Wöhrle szerint Zakariásnál erre utal egy redakcionális réteg: 1,1–7.14–17*; 2,10–14; 4,9b; 6,15; 7,1.7.9–14; 8,1–5.7–8.14–17.19b). Ezután azonban Schart további két-két könyv beiktatását vélelmezi: először Jóel és Abdiás, majd pedig Jónás és Malakiás könyvei kerültek ebbe a minikanonba. Wöhrle ezzel szemben az 5. században egy Jóel-korpusz létrehozását említi, majd az idegen népek elleni próféciák két külön gyűjteményéről beszél. Az első még az 5. században, a második pedig bizonyos a hellenizmus jelentkezésével látszott indokoltnak. Emellett azonban olyan passzusok, mint Ám 9,11–12, egy Dávid-redakciót is valószínűsítnek más passzusokkal együtt (Mik 4–5*, illetve Zak 9*).

Valami tehát alaposan megváltozott az Ámós-kutatásban. Karl Möller monográfiája ezt tökéletesen jelezte: *A Prophet in Debate – The Rhetoric of Persuasion in the Book of Amos* (MÖLLER 2003). Ugyan ez a megközelítés egészen más, mint a fentebb említett német tradíció: retorikakritikusnak vallja magát a szerző. Analízisét itt most nem kell megismételni, csupán eredményét: ő is úgy látja, hogy Ámós igéit nem csupán azért hagyományozták, hogy megőrizzék a próféta szavait. Sokkal inkább úgy tűnik Möller számára, hogy ezeket az igéket arra akarták fölhasználni a fogság előtt, hogy intsék Júdat, a még életben lévő déli országrészt: ne kövessék el ugyanazt a hibát, mint az északiak, akik jogosan kapták Isten ítéletét.

Möller vizsgálata és eredményei összeegyeztethetetlenek a redakciókritika újabb eredményeivel. Egyetlen kapcsolódó pontja van a kettőnek: az a meglátás, hogy a próféta könyv mint olyan fontos számunkra, talán sokkal inkább, mint magának a prófétának az igehirdetése.

A hallgatók bizonyos jól érzik: itt az ideje egy monográfiának, amely a rövid látomást veszi górcső alá. Ezt érdekes módon nem Jeremias-tanítvány tette meg, de a tübingeni (B. Janowski tanítványa) P. Riede egészen hasonló eredményekre jutott. 2008-ban megjelent monográfiája (RIEDE 2008) szépen kimutatja, hogy a jelenlegi látomások már tudatos felépítést tükröznek – ennyiben helyes a korábbi kutatás megállapítása: már Wolff hangsúlyozta, hogy e látomások a sáskarajról, a tűzvészről, a mérőőnről, az érett gyümölcsről, éhínségről és az oltár oszlopfőjéről (Ám 7–9) tudatos, jól megkomponált egységet alkotnak, s retorikájuk az ókori paloták architektúrájához hasonlít. A látomások igazolják azt, hogy Ámós igehirdetése határozott „nem” – ahogy ezt már R. Smend megírta (SMEND 2002, 219–237. o.). Ugyanakkor

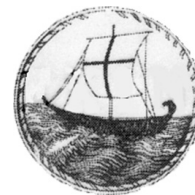
azonban nem explicit, hanem implicit etikát is tartalmaz: ebben a minőségében bizonyos már az Ámós által meghirdetett igék is alkalmasak voltak a „Fortschreibung”-ra,² arra, hogy valaki tovább folytassa a próféta által meghúzott vonalat. Mi lesz ennek a vége? Nyilván a deuteronomista elképzelése a próféta funkcióról mint közvetítőről. Riede könyvében a hangsúlyeltolódás teljes: a próféta egyéniségek kutatásáról teljes mértékben átkerült a hangsúly a próféta könyv és a próféta hagyomány kutatására.

Szerettem volna úgy beszélni, hogy ha Muntag Andor hallaná, akkor az ő tetszését is elnyerjem vele. Talán sikerült. S bizonyos joggal mondaná, ha itt lenne: én magam megtettem, amit negyven esztendővel ezelőtt, sokkal rosszabb körülmények között tenni lehetett – most rajtatok a sor, hogy ennek a kutatásnak az eredményeit magyar nyelven is gyümölcsözővé tegyétek!

Irodalom

- JEREMIAS, J. 1995. *Amos*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. /ATD 24,2./
- JEREMIAS, J. 1996. *Hosea und Amos. Studien zu den Anfängen des Dodekapropheten*. Mohr Siebeck, Tübingen. /FAT 13./
- MÖLLER, Karl 2003. *A Prophet in Debate – The Rhetoric of Persuasion in the Book of Amos*. Academic Press, Sheffield. /JSOTSS 372./
- RIEDE, P. 2008. *Vom Erbarmen zum Gericht. Die Visionen des Amosbuchs (7–9*) und ihr literatur- und traditionsgeschichtlicher Zusammenhang*. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn. /WMANT 120./
- SCHART, A. 1998. *Die Entstehung des Zwölfprophetenbuchs*. Walter de Gruyter, Berlin – New York. /BZAW 260./
- SMEND, R. 2002. Das Nein des Amos. In: *Die Mitte des Alten Testaments. Exegetische Aufsätze*. Mohr Siebeck, Tübingen. 219–237. o.
- WOLFF, H. W. 1964. *Amos' geistige Heimat*. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn. /WMANT 18./
- WOLFF, H. W. 1985. *Dodekapropheten. 2. Joel und Amos*. 3. kiad. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn. /BK.AT 14,2./
- WÖHRLE, J. 2008. *Der Abschluss des Zwölfprophetenbuchs. Buchübergreifende Redaktionsprozesse in den späten Sammlungen*. Walter de Gruyter, Berlin – New York. /BZAW 389./
- WÜRTHWEIN, E. 1950. Amos-Studien. *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft*, 62. 10–40. o.

² Ezt az újabb redakciókritikában gyakran használatos kifejezést elég nehéz magyarul mondani. A francia fordítás talán segít: *ajouts successifs*. Legszerencsésebb folyamatos kiegészítésekről beszélni.

Kegyelemből új kezdet

A Lutheránus Világszövetség XI. nagygyűlésének első napján elhangzott reggeli áhítat

Bevezetés

A mai nap központi üzenete Isten kegyelme, amely a nagygyűlés témájául szolgáló Miatyánk-kérés első szavához kapcsolódik.¹ Ezt a fő gondolatot jól összefoglalja a nagygyűlés éneke („Give, give us”), amelyben egyrészt éhségünk sokfélesége, másrészt Isten kegyelmes szeretetébe vetett bizalmunk és az erre épülő elkötelezettség fogalmazódik meg. A „kegyelem”, „kegyelemből kaptuk” és „új kezdet” szavak újra és újra felcsendülnek a liturgia során, mint az istentiszteletre hívó templomharangok.

Bibliai főszereplőink a mai napon Ádám és Éva. Földből teremtett lényekként egész megjelenésük arról tanúskodik, milyen szoros kapcsolatban van minden ember a porral, amelyből származunk, amelynek gyümölcsei táplálnak minket, és amelybe egy napon visszatérünk. Mindannyian kapunk egy termőfölddel teli tálát, hogy szüntelenül emlékeztessen minket Isten bőséges adományára és a tőle kapott szent feladatra. *Az Úrnak szolgálói mindnyájan* című ének (Szent Ferenc *Naphimnuszának* parafrázisa) az egész teremtett világot arra buzdítja, hogy el nem múló énekkel dicsőítse bőkezű Teremtőjét.

A prédikáció mindennap a nyomtatott bibliatanulmány megfelelően átalakított és értelmezett változatának előadásából áll majd. Így némi bepillantást nyerhetünk az aktuális bibliatanulmányokért felelős régiókat foglalkoztató kérdésekbe szintúgy, mint az ottani embereket mozgósító hit és remény mélységeibe. A mai istentiszteletet az LVSZ észak-európai régiója állította össze. A két teremtéstörténet és a tékozló fiú példázata nyomán Isten szerető gondoskodását és nagylelkű bűnbocsánatát ünnepeljük, és hálával

fogadjuk az új kezdetet, amelyet Isten felajánl az ő ajándékával visszaélő emberiségnek.

Gyülekezés

Zenei bevezető

Csend

Gyülekezeti ének (1. vsz.)

Liturgus: Isten a káoszból világosságot teremtett,
vizek áradtak ki a földre,
megjelent a szárazföld.
A teremtés szelei fújtak,

Gyülekezet: és Isten látta, hogy mindez jó.

Gyülekezeti ének (2. vsz.)

Liturgus: A vizek hemzsegték a halaktól, vízi növényektől és koralloktól.
A levegő megtelt madarakkal, énekük ébresztette a földet,

Gyülekezet: és Isten látta, hogy mindez jó.

Gyülekezeti ének (3. vsz.)

Liturgus: A földből mindenféle élőlény sarjadt,
gyümölcsöző erdők és illatos virágok,
burgonya és rizs, búza és kukorica,

Gyülekezet: és Isten látta, hogy mindez jó.

Gyülekezeti ének (4. vsz.)

Dráma: Ádám és Éva és az élet tánca

(Ádám és Éva a színpadon fekszenek, ahol három nagy cse-

¹ Az angol nyelvű változat alapján: „Give us today our daily bread”.
– A ford.

rép van elhelyezve. Először Ádám, majd Éva „kel életre”, odamennek egy-egy cseréphez, és megérintik a benne lévő termőföldet, élvezik annak tapintását. Ujjaik között pergetik, megmossák vele kezüket, karjukat, egész testüket, még arcukat is.)

Lektor 1: Por, amely kegyelemből adatott,
por, amelyre leheleted áradt, mígnem felismer-
ted benne önmagadat,
por, amelyet átjárt leheleted, hogy képmásod-
dá lehessünk, férfivá és nővé.

Csend

Lektor 2: A por, amelyet teremtettél, termőfölddé válto-
zott.
Kegyelemből adtad, s ránk bízod, hogy gon-
dozzuk.

Csend

Lektor 1: Por, amelyet eső öntöz, hogy még a sivatag is
virágba boruljon,
por, amely anyaméhként rejt a magot,
por, amelyből jöttünk, s amelybe visszatérünk,
porból teremtettél bennünket.

Csend

Lektor 2: Bár porból vagyunk, téged vallunk életünk
forrásának és gazdájának.
Kegyelmedre szorulunk, hiszen porból va-
gyunk.

Gyónás és feloldozás

*Dráma: Ádám és Éva és a teremtett világ sóhaja
(Éva a harmadik cseréphez lép, abban azonban anyaföld he-
lyett szemetet talál: műanyag palackokat, csomagolófóliát
stb. Csatlakozik Ádám is, és egyre elkeseredettebben dobál-
ják szét a szemétdarabokat, keresik az elveszett termőföldet.)*

Lektor 1: Valljuk meg bűneinket!
Szépséges és törekeny világunk Teremtője,
rosszul éltünk azzal, amit tőled kaptunk.
Beszennyeztük a földet, amelytől mindennapi
táplálékunk függ.
A teremtett világ sóhajtozik, jajkiáltásához mi
is csatlakozunk.
Könyörülj rajtunk!

Énekverses válasz

Lektor 2: A Föld, amely szülőanyánk és táplálónk,
kapzsiság, szűk látókörű önzés és pusztítás ál-
dozata lett.

A termőmag többé nem teremtésedtől vibrál,
hanem a haszon hívásának enged.
Mivel megtagadtuk a földet, ahelyett, hogy ön-
magunkat tagadtuk volna meg,
könyörülj rajtunk!

Énekverses válasz

Liturgus: A mai istentisztelet elején mindannyian kap-
tunk egy tál termőföldet. Vegyük ezt most ke-
zünkbe, érintsük meg a földet, amelyből szár-
mazunk, s amely jövőnk záloga.

Szükségünk van a földre, hogy megteremtsük
napi megélhetésünket, mindennapi kenyerün-
ket.

A föld kincs, amely kegyelemből adatott. Hadd
szóljon most hozzánk ez a föld pár pillanatig!
Milyen életmódbeli változást kér tőlünk sze-
mély szerint? Hogyan vigyázhatnánk rá jobban?

Csend

Milyen módon tapasztaltuk meg eddig, hogy
a föld Isten kegyelmének jele számunkra?

Csend

Mit kell tennünk annak érdekében, hogy elő-
készítsük a földet egy új kezdetre?

Csend

*Dráma: Ádám és Éva előkészítik a földet az új kezdetre
(Ádám és Éva úgy dönt, hogy megtisztítják a talajt a felhal-
mozódott szeméttől. Közben Ádám talál egy almát. Kettétö-
ri, kiveszi a magot, és elülteti a megmaradt talajba.)*

Liturgus: Isten jó.
Új kezdetet ígér nekünk,
megadja a fordulat lehetőségét, hogy ezentúl
gondozzuk a teremtett világot.
A porból örök életet kínál nekünk Jézus Krisz-
tus kegyelme által.

Lektor 1: Ámen! Készítsétek elő a földet az új kezdetre!

Lektor 2: Ámen! Készítsétek az Úrnak útját!

Ének

Igei rész

Evangelium: *Lk 15,11–32*

Bibliatanulmány

Ének

Általános könyörgő imádság

Liturgus: Kegyelmet és az új kezdet lehetőségét kaptuk, ezért hozzád könyörgünk, Istenünk.

Add kegyelmedet, hogy egyetlen ember se haljon többé éhen vagy szomjan,
add kegyelmedet, hogy megújulhasson a föld,
add kegyelmedet, hogy a földből aratás nélkül is élet fakadjon,
add kegyelmedet, hogy az elnyomás és igazságtalanság sújtotta reményvesztett helyeken új esély nyíljon!
Istenünk, benned bízunk!

*Gyülekezet: **Kegyelmedből kaptunk mindent, kegyelmedet adjuk tovább.***

Ének (Kyrie eleison)

Liturgus: Istenünk, áraszd kegyelmedet azokra, akik számára a létfenntartás egyetlen forrása egy kis darab föld!

Gondoskodj azokról, akiknek nem telik mindennapi kenyérre vagy tiszta vízre!
Támogasd azokat, akiket nap mint nap betegség sújt vagy egyéb nyomorúság hátráltat!
Istenünk, benned bízunk!

*Gyülekezet: **Kegyelmedből kaptunk mindent, kegyelmedet adjuk tovább.***

Ének (Kyrie eleison)

Liturgus: Teremtőnk, aki szavaddal nap körüli pályára állítottad a földet, termőfölddéd tette a port, lelkedet lehelted belé, hogy létrejöjjenek a levelek színei, a madártollak, az állatszörmék és az emberi bőr, dűnékké és sivatagokká formáltad azt; add meg nekünk ma a föld megóvásához szükséges tudást!
Add meg nekünk ma a földdel való törődéshez szükséges részvétet!
Add meg nekünk ma a gondozásához szükséges szeretetet!
Ó, Istenünk, benned bízunk!

*Gyülekezet: **Kegyelmedből kaptunk mindent, kegyelmedet adjuk tovább.***

Ének (Kyrie eleison)

Úrvacsora

Pax

Liturgus: Az Úr békéje legyen mindenkor veletek!

*Gyülekezet: **És a te lelkeddel.***

Liturgus: Köszöntsük egymást a béke jelével!

Offertórium

Ének

Hálaadó imádság

Liturgus: Az Úr legyen veletek!

*Gyülekezet: **És a te lelkeddel.***

Liturgus: Emeljük fel szívünket!

*Gyülekezet: **Felemeljük az Úrhoz.***

Liturgus: Adjunk hálát az Úrnak, a mi Istenünknek!

*Gyülekezet: **Méltó ez és igaz.***

Liturgus: Bizony, mindenkor méltó és igaz, hogy hálát adjunk neked, kegyelmes Istenünk.
Te vagy a gyógyulás és az élet.
Szavad dallamával fényt hívtál elő.
Karod intésével csillagokat helyeztél az égre.
Kezeddel emberré formáltad a port, lelkedből emberi lelket fuvalltál.
Ezért az egész teremtett világgal együtt dicsérő éneket zengünk neked most és mindörökké.

Ének (Sanctus)

Liturgus: Áldott, aki kiáradó kegyelemmel érkezik, sárral érinti a vakok szeméit, és azok megnyílnak, felemeli a szegényt, nem félti kezét a föld porától.
Kegyelemből adtad földedet, amely a mi kincsünk.
Kegyelemből adtad az aratást, amely irántunk való gondviselésedről tanúskodik.
Kegyelemből adtad Fiadat, aki eljött hozzánk, közöttünk lakott, meghalt értünk, és feltámadása által megnyitotta számunkra örökké való országod kapuját.
Kegyelemből adtad, hogy az élet kenyere ma is közöttünk van, táplálja és gyógyítja a világot.

A mi Urunk Jézus Krisztus azon az éjszakán, amelyen elárulták, kezébe vette a kenyeret, hálát adott, megtörte, tanítványainak adta és ezt mondta: Vegyétek, egyétek, ez az én testem, mely tiértetek adatik. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.

Hasonlóképpen, miután vacsorált, kezébe vette a poharat is, hálát adott, nekik adta, és ezt mondta: Igyatok ebből mindnyájan, ez a pohár az új szövetség az én vérem-

ben, mely tiértetek és sokakért kiontatik bűnök bocsánatára. Ezt cselekedjétek, valamennyiszer isszátok, az én emlékezetemre.

Új kezdet Istene, hálaival fogadjuk mindazt, amit a teremtés által nekünk adtál: kenyeret és bort, gabonát és szőlőt. Áraszd ki Lelkedet reánk és a föld ezen ajándékaira, hogy adományaidat egész teremtett világgal együtt élvezzük!

Kegyelemből kaptunk, kegyelmedet adjuk tovább. Ámen.

Miatyánk

Meghívás az úrvacsorához

Liturgus: Az úrvacsoravételhez hozzuk magunkkal a földdel megtöltött tálkákat.

A föld, a kenyér és a bor a minket váró Isten jelei. Milyen kegyelem adatik nekünk ma, amiért hálásak lehetünk?

A tálkánkban lévő földet borítsuk a nagy cse-repekbe! Közben kimondhatjuk azokat a szavakat, amelyek felkészítenek bennünket az új kezdetre. Miközben a tálkánkban lévő föld részévé válik a többi földnek, gondoljuk végig, hova érkezünk. Miközben érezzük a föld kegyelemből kapott illatát, milyen új kezdet sarjad bennünk? Milyen új kezdet dolgozik a Lutheránus Világszövetségben?

Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit.

Ízleljétek és lássátok, hogy jó az Úr!

Ének (Agnus Dei)

Úrvacsoravétel

Elbocsátás

Ádám és Éva: Kegyelmes Istenünk,

aki a napfény táncoló sugarával életre kelted a port,

aki a föld jóságát énekeled,

aki a kenyér és bor ízével hitet ültetsz szívünkbe,

aki fényt vetsz lábaink elé,

küldj el bennünket mint táncoló porszemeket,

hogy tékozló módon szórjuk a szeretetet,

és hogy gondját viseljük világodnak.

Jézus Krisztus által,

Gyülekezet: **Ámen.**

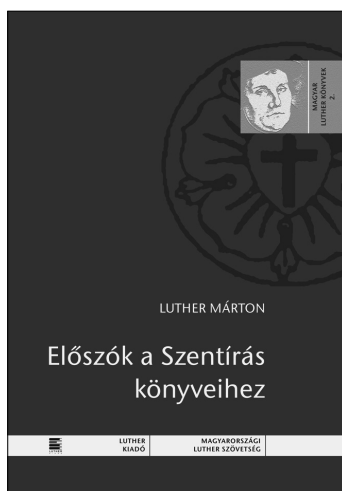
Áldás

Liturgus: Áldjon meg titeket az új kezdet Istene, erősítsen meg titeket az életet adó, mindent körülfogó anyaméh, öleljen magához titeket az Isten kegyelme, és adjon nektek békességet!

Gyülekezet: **Ámen.**

Ének

Postludium

Luther Márton: Előszók a Szentírás könyveihez

Luther Kiadó – Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 2010. 166 o.

A kiváló német Ószövetség- és Luther-kutató, Heinrich Bornkamm több évszázados hiányt pótol, amikor csokorba gyűjtötte, majd a német bibliaolvasók és Luther-kutatók asztalára tette Luthernek a Bibliához írott előszóit. Bornkamm alapos bevezetésében joggal említi, hogy „feltáratlan kincsekkel vagyunk szegényebbek, amióta Luther előszóit sem a Bibliában, sem önálló kiadásban nem olvashatjuk”. Luther a Biblia fordítása, értelmezése és értése, azaz hermeneutikája révén lett reformátor. Sokan elmondták már, hogy nem rendszerező teológus volt, hanem a Szentírás exegétája, magyarázója. Bornkamm szerint ha Luther ma egy teológiai fakultáson tanítana, akkor bizonyára az Ószövetség professzora lenne, hiszen legtöbbit az Ótestamentum könyveit magyarázta. Luther azonban mégsem a mai értelemben vett „szakember” száraz kategóriájába tartozik. A Biblia fordítása és magyarázata közben ízig-vérig teológus marad, s Bornkamm találon nevezi az *Előszókat* a lutheri teológia „rövid summázatának”.

A könyvet szeretettel ajánljuk az egyház tagjainak figyelmébe, de azoknak is, akik a Biblia vagy Luther iránt „kívülről” érdeklődnek. Luther az *Előszókat* az olvasók kedvéért írta, a Szentírás olvasására, az evangélium megértésére akart szenvedélyes pedagógusként tanítani.

Holisztikus missziói szemlélettel

Gyülekezetépítés lakótelepeken

SZABÓ LAJOS

Írd meg, amiket láttál. Hét lakótelepi gyülekezet. Kálvin Kiadó, Budapest, 2010. Szerk. Czövek Tamás. 192 oldal, 1200 Ft

Nagy bátorság és elszánás kell ahhoz, hogy valaki egy lakótelepi környezetben gyülekezetalapításon fáradozzon. Kitartásra és koncentrációra van szüksége annak, aki erre vállalkozik. Nem hiányozhat az evangéliumi derű és az élet különféle helyzeteihez igazodó egyszerű jókedv sem. Ebben a rendkívüli módon összetett és színes környezetben, ami a lakótelep, fantáziadús és gyakorlatias lelkészek munkájának mégiscsak lehet szép eredménye. Magyarországon több mint kétfélmillió ember él lakótelepi lakásokban.

Az újkori gyakorlati teológiának egyik nagy kérdése az, hogy hogyan lehet közzétenni és sokak számára segítségként leírni egy-egy gyülekezet sikerének történetét. Ne legyen ez dicsekvés vagy élménybeszámoló, hanem olyan leírás, ahonnan tényleg meríthet az, aki a saját gyülekezeti közösségének sorsán gondolkodik. A történelmi egyházakra ma hazánkban inkább jellemző a stagnáló vagy épp a fogyatkozás útját járó gyülekezeti állapot.

Nagy energiával kötődhetünk az eddigi hagyományokhoz, de hamar rá kell ébredni arra, hogy új közösségek nélkül nincs megújulás és fejlődés a régiekben sem. Ahol csak a meglévő adottságokhoz akarunk igazodni, ott gyakran elkényelmesedés vagy fásultság lesz úrrá.

A hét lakótelepi gyülekezetről szóló könyv bátorságot, kedvet és lelkesedést teremthet az olvasóban, már pusztán a ténnyel is, hogy mindegyik közösség megújult életű gyülekezet. A semmiből, a kevésből vagy a már nagyon megfáradt hagyományos képletből nőttek ki ezek a gyülekezetek. Miért éppen itt? Miért éppen ők? Miért éppen nekik sikerült? Feltehetőek ezek a kérdések, és a könyv őszintén és alázatosan válaszol is rájuk.

Nem lehet receptszerű koncepciót leírni. Nem szabad csupán a karizmatikus vezetőkben keresni a megoldást. Nem biztos, hogy az volt a legfontosabb a történetükben,

hogy támogatásban vagy megértésben részesültek a születésük során. Mindegyikre van példa, segítségre és nehezítésre egyaránt. Az anyagi, gazdasági háttér is nagyon különböző ezekben a gyülekezetekben. Eltérőek a lehetőségek épületben, munkatársakban vagy a környezet magatartásában. Az egyház vezetése is különböző módon reagált a gyülekezetek születési folyamata során, a cseperedés idején és az önállóság szakaszában. Volt, ahol már a kezdeti, álmodozási korszakban is jelen volt és biztatóssal közeledett a vezetés. De van olyan történet is, ahol éppen ennek hiánya jelentett nagy akadályt. A közös a hét lakótelepi gyülekezet történetében az, hogy mindegyik esetben holisztikus missziói szemlélettel és a jól működő közösség erősítésével álltak hozzá a gyülekezetépítés feladatához.

A könyv fejezetei tanúságot tesznek arról, hogy mennyire nem egyszerű, mégis az egyetlen járható út az, ha az evangélium valóban úgy jelenik meg a gyülekezet szolgálatán keresztül, hogy „nem elvont, hanem konkrét, és nem individualista, hanem holisztikus megváltásra utal” (9. o.). Ennek a hét református gyülekezetnek nagyon speciális a helyzete azáltal, hogy mindegyik városi és lakótelepi környezetben végzi a szolgálatát. Lehet azt gondolni, hogy ez a könnyebb helyzet ma, mivel sokan élnek itt, és van kiket megszólítani. Ha elolvassuk a könyvet, akkor világos lesz számunkra, hogy milyen heterogén összetételű ez a környezet, és ha az egyéni sorsokat és életutakat csak egy kicsit is megnézzük az elmesélt történeteken keresztül, akkor látjuk be igazán ennek a küldetésnek a nagy kihívását. Arra különösen nagyszerű példa ennek a hét gyülekezetnek a története, hogy ma minden gyülekezeti közösség a bizonytalanban, a váratlanban vagy az előzetes elképzelésektől eltérően bontakozik ki, ha valóban vállalja a küzdelmet a növekedésért. Sokféle és változatos erőfeszítések történnek ma azért, hogy megelevenedjen egy közösség. De sohasem lehet felesleges ebben a küz-

delemben az, hogy mások munkájába bepillantsunk, és tanuljunk az ő sikereik és kudarcaik, külső és belső harcaik megismerésével.

Lényeges a kötet bevezetőjének megfogalmazása. „Ezen történetet azonban azért volt érdemes megörökíteni, és reméljük, azért érdemes végigolvasni, mert új, mondhatni ismeretlen társadalmi és egyházi helyzetekben gyülekezetek jöttek létre, ami új hozzáállás, sajátos látás és a Szentlélek Isten vezetése nélkül elképzelhetetlen lett volna. A kötetben többször is előforduló »látás« szóval azt a szemlélet- és gondolkodásmódot akarjuk jelölni, amely a gyülekezetek megszületéséhez és irányításához, a gyülekezeti munkához és misszióhoz nélkülözhetetlen.” (14. o.)

Irigylésre méltó a könyvben a lelkészek és önkéntesek valóban működő, és sok emberi életet elérő fáradhatatlan lendülete. De legalább ennyire izgalmas az, hogy a közösségek életében mindig voltak és vannak olyanok, akiknek egy meghatározott pillanatban és mások számára megta-

pasztalhatóan, ajándékként kapott „látásuk” van. Talán ez az egyik nagy titka annak, hogy hogyan jöhet létre új gyülekezet napjainkban is.

A 192 oldalas könyv rámutat arra is, hogy jól átgondolt és következetesen végigvitt missziói stratégiára éppúgy szükség van, mint integratív lelkészi munkára. Az egyszemélyes, lelkészcentrikus gyülekezetfelfogást gyorsan el lehet felejtetni, ha komolyan vesszük a könyv összefüggéseit. Előttünk lehet azonban az a befogadó és megszólító lelkésztípus, aki minden érdeklődőben nagyon hamar meglátja a gyülekezet új tagját is, de legfőképpen valamilyen konkrét szolgálatra alkalmas önkéntes segítőtársat.

Fontos gyülekezetépítő olvasmányt tett elénk a Kálvin Kiadó ezzel a könyvével, amelyet lelkészek és gyülekezeti tagok egyaránt olvashatnak azzal a felismeréssel, hogy érdemes több odafigyeléssel és nagyobb koncentrációval fáradozni ma is a régi és új, falusi és városi vagy éppen vidéki és fővárosi környezetben a gyülekezetépítésen.

KRISZTUSBAN MINDNYÁJAN ÉLETRE KELNEK

Magassy Sándorné Urbán Margit diakónus lelkésztől Reuss Andrásnak a temetésén elhangzott igehirdetésével búcsúzunk, Sólyom Károly lelkész, püspökhelyettes testvérünkre pedig születésének kilencvenedik és halálának tizedik évfordulója alkalmából emlékezünk.

„Nekem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség!” (Fil 1,21)

Igehirdetés id. Magassy Sándorné Urbán Margit (1937–2010) temetésén

REUSS ANDRÁS

Nem kevesen mondták, amikor tudomásukra jutott a szomorú hír: de hiszen még néhány nappal ezelőtt itt volt, ott volt, kedvesen beszélgetett velünk, nem panaszkodott. Korábban pedig – szinte még a sokat autózók kilométerteljesítményével is vetekedve – nemegyszer kora délelőtt keresztlánya kislányaira vigyázott, hogy délben vonatra ülve Győrbe utazzék, és elhozza unokáit az óvodából-iskolából, majd este vissza, hogy betegágy mellett segítsen. Jelen volt gyülekezeti ünnepeken, lelkészavatásokon, iktatásokon, tanévnyitó és -záró ünnepélyeken a teológián éppen úgy, mint tudományos előadásokon. Nemcsak én lehettem úgy, hanem sokan mások is, akik ezt látták és tudták, akik itt vagyunk most ravatala körül, hogy kérdeztem, kérdezzük: Miért él így? Honnan van ereje hozzá? Milyen örökséget hagy maga után?

A választ ebben az igében keressük: „*Nekem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség!*”

Krisztus lendítette

Hogy zúgolódás és elégedetlenség nélkül, de belső tüzellel járja útját.

Szolgálatra papnéként, diakónus lelkészként – évek múlva is számon tartva és pásztorolva régi ismerősöket. Újabb és újabb feladatokat találva a nagy család széles körében.

Otthona nyitva, asztala terítve vendégek előtt.

Elégedetten, keserűség, sértődöttség vagy zokszó nélkül, szűkös körülmények között is takarosán és kedvesen élt.

Meglátta, hol kell a segítség, és nem rövid villámlátogatásokkal nyugtatta meg lelkiismeretét, hanem – különösen mióta özvegy lett – hosszú időkre kötelezte el magát beteg-ápolására, gyerekek felügyeletére, haldoklók istápolására – természetesen szeretetből, ellenszolgáltatás nélkül.

Itt most mindannyiunknak, akik láttuk és ismertük, magunkba kell néznünk, mert talán azt gondoltuk ma-

gunkban, vagy ki is mondtuk, hogy ez nyüzsgés. Ha a futás és a tevékenység mennyiségét nézzük, kifejező a szó. Ha a sziporkázó gondolatokat és ötleteket, akkor is. S akkor is, ha a mögötte lévő erőfeszítést, erős akaratot, elszántságot látjuk. De ha arra gondolunk, hogy mindezt nem kötelességteljesítésből, nem elismerésért, nem haszonért, nem hírnévért, nem köszönetért, nem érvényesülésért tette, nem azért, hogy hitét demonstrálja vagy bizonyítsa, hanem másokért és az ország ügyéért érzett felelősségből, aggódó, segítő, odaadó szeretetből és a Krisztus ügyéért égő ember odaszánásával, akkor pironkodhatunk, ha ezt a szót használtuk.

Így hát mégsem róla beszélünk, hanem arról, ahogyan Isten megajándékozta őt, hogy a Krisztusban bőkezűen megajándékozott ember gazdagságában élt, és ezért élt a szent ügyért, ezért égett a szolgálatban, és ezért találta meg ebben élete értelmét. Ez az élet a Krisztus, abban az értelemben, hogy az él igazán emberi életet, az igazán szabad, aki nem önmagáért van, hanem aki mások javára él. Eljutott oda és megmaradt abban, hogy élete minden hátrányos megkülönböztetését és nehézségét feledtette a felülről kapott gazdagság: Isten szeretete Jézus Krisztusban.

S így élete illusztrációja annak, hogy mivé lehetünk mi mindannyian, s Ti is, gyászoló család és gyülekezet. Gyakorlati bemutatása annak, mit jelent, ha valakinek az élete Krisztus.

Krisztus formálta

Krisztussal járva nemcsak futott és szolgált, hanem formálódott is. Félreértése Krisztusnak, ha csak arra gondolunk, hogy mit kapunk tőle, miben segít nekünk. Krisztus formál is minket. Hozzá tartozni nagy iskola minden embernek. Pál apostol ezt nem az iskola képével, hanem a Krisztussal való meghalás és feltámadás, az újjászületés szimbólumával fejezte ki.

Tanult. Válaszul azoknak, akik kevesellték volna tejipari alapképzettségét, öt gyermek terhe-gondja mellett megszerelte az óvónői képesítést, majd elvégezte a levelező teológiát is, és ezzel, valamint kántori szolgálatával is – bár nem ez volt a célja – bizonyította tehetségét és rátermettségét.

Tanulás, ha nem is iskolai képzés volt a férjével, Magassy Sándorral, a tudós lelkésszel házasságban töltött idő, ahol az evangélium tiszta tanítása, az evangélikus egyházra bízott üzenet hiteles megszólaltatása, a prédikáció és a hittan mint az evangélium hirdetése, a hazai egyháztörténet sok-sok részlete szinte nem is csak mindennapos beszélgetéseknek, hanem az egész napot meghatározó beszélgetéseknek volt a témája. Mindehhez az alapokat megadta az édesanya, aki értőn adta tovább a távolban elveszett édesapa lelki örökségét. Így aztán rangos előadásokat követően is az égető prob-

lémák iránti érzékenységgel tudta feltenni olykor nyugtalanító, máskor pedig megszívlelendő kérdéseit.

Az Isten kezében való formálódáshoz még hozzátehetjük a szívből való megbocsátás és kiengesztelődés készségét, valamint azt is, hogy bár elkötelezett követője volt Jézusnak, nem nézte le a más úton járókat, hanem szeretettel közelített feléjük.

Életének mottója lehetett volna, vagy inkább volt is: nekem az élet Krisztus. Éspedig abban a csodálatos értelemben, ahogyan ez az Újszövetség eredeti nyelvén olvasható, amit magyarul pontosan visszaadni nem, csak érzékeltetni lehet: nekem élni Krisztus. Nekem az élet tartalma Krisztus. Nemcsak abban az értelemben, elsősorban nem is abban az értelemben, hogy erőt kapok ahhoz, amit tervezek, amit elérni vagy megvalósítani szeretnék, hanem úgy, hogy Krisztus formál engem.

Krisztus volt számára a megnyugvás és a békesség

Aki hálaadással tudja élni életét, aki örülhet családjának, gyönyörködhet gyermekei boldogulásában, unokáiban, dédunokáiban, aki lát maga előtt feladatot, aki érezheti, hogy szükség van rá – és Magassy Sándorné Urbán Margit mindezt elmondhatta magáról –, az aligha vágyódik el ebből az életből.

Amikor a betegség első tünetei jelentkeztek, ő is a gyógyulásban reménykedett. Szeretett élni. Akart élni. A betegséget talán ő is apró és múló zavarnak tekintette. De újra és újra kérdezte, hogyan élte át ugyanezt elhunyt testvére, Emma. Családi körben úrvacsorát vett, és kimondta, hogy nehéz útra indul.

Ereje fogytát végül is megnyugvással és békességgel fogadta. Annak az embernek a módján, aki már korábban belekóstolt a Krisztussal való életbe. Mint aki meghallotta, elhitte, hogy bőkezűen megajándékozta a gazdag Isten, aki bővölködött Krisztus szeretetében. Mint aki hiszi és tudja, hogy – amint az apostol írja – Krisztussal lenni, ez sokkal jobb mindennél (Fil 1,23), elképzelni sem tudjuk ugyan, de hisszük, hogy felülmúlja a mi mostani életünket. Ezért a meghalás nyereség.

Pál apostol nyomán egy másik esendő, bűnbocsánatra szoruló és nekünk drága ember, édesanya, nagyanya, dédanya, testvér, rokon, lelki testvér élte elénk, elétek a nagyszerű hitvallást: „*Nekem az élet Krisztus, a meghalás nyereség.*”

Legyen ez hitvallásunk arról, hogy Magassy Sándorné Urbán Margit Krisztusért Isten gyermeke volt, és az is maradt.

Legyen ez a hitvallás bátorítás mindannyiunk számára, hogy merjünk élni Krisztussal, mert ez az igaz élet, és ha meg kell halni, vele akarjunk meghalni, mert az ilyen halál nem veszteség, hanem nyereség.

Mindenható Isten, mennyei Atyánk! Te tartod kezében életünket, és hisszük, hogy mindig javunkat akarod és

munkálad. Most mégis mélységes szomorúsággal állunk e ravatal mellett a nagy családdal és a búcsúzókkal együtt.

Te adtad őt egykor férje mellé segítőtársul, te adtál erőt, hogy őt gyermek édesanyjaként elvégezhesse hivatását, sőt még dédanyaként is családjá javára legyen testiekben és lelki-ekben. Igédnek szolgálja volt családjában és az egyházi szolgál-
latban is, pártfogója és vigasztalója sokaknak az utolsó órákig, mert a te szereteted volt erőssége, gazdagsága és vigasztalása.

Maradj velünk, Jézus

Emlékezés Sólyom Károlyra, születésének 90. és halálának 10. évfordulóján

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

1920. május 23-án született, tanulmányait Budapesten, Hódmezővásárhelyen és Szegeden, majd Sopronban végezte. Hitét és pályaválasztását meghatározta a Pro Christo Evangéliumi Keresztyén Diákszövetségben való részvétele. 1943-ban avatta lelkésszé Kardos Gyula püspök Balasagyarmaton. Előbb Léván hitoktató, majd Komáromban segédlelkész. 1947-től 1951-ig tatabányai lelkész, 1951-ben hívják Paksra. Feszültségekkel teli, eladósodott, felkavarodott légkörű gyülekezetbe érkezik. Rövid idő alatt talpra állnak, a helyzet minden szempontból konszolidálódik, hogy aztán évtizedekig mintája legyen a karbantartott, jól gondozott, rendezett gyülekezeteknek. Sólyom Károly egész szolgálati ideje alatt megbecsült tagja Paks városának. 1971-ben lett a Tolna-Baranyai Egyházmegye espere-se, később pedig a Déli Egyházkerület püspökhelyettese. Ez általában inkább csak címet jelentett – nem így az ő esetében. Mert amikor Káldy Zoltán 1985 karácsonyán megbetegedett, át kellett vennie tőle a kerület irányítását. Paksról ingázva, másfél éven át hordozta ezt a szolgálatot, olyan időszakban, ami minden volt, csak nyugodt és egyszerű nem. Egészsége meg is szenvedte a sok fizikai és lelki feszültséget. Az esperesi szolgálatot 1988-ban adta át Lackner Aladár gyönki lelkésznek, és 1989-ben a paksi szolgálatból is nyugdíjba vonult.

Komáromi segédlelkészsége idején ismerte meg későbbi feleségét, Wallner Etelka német–francia szakos tanárnőt, akivel 1944-ben kötöttek házasságot. Négy gyermekük született, ők ma aktív tagjai, illetve tisztségviselői lakóhelyük evangélikus gyülekezeteinek. Ma rajtuk kívül kilenc unoka és négy dédunoka ad hálát egy hűséges, szorgalmas, Krisztus-követő életútért, amely összefonódott a Magyarországi Evangélikus Egyházzal. Ha felidézzük szakmai pályafutását, egy korszak rajzolódik ki előttünk, a soproni teológiáról hozott kiváló felkészültség és a szintén onnan hozott

Urunk, köszönjük az áldásokat és indításokat, amelyeket rajta keresztül adtál nekünk. Hálát adunk neked, hogy idáig a miénk lehetett. Add Szentlelkedet, hogy mi is odaadással és hittel fussuk meg pályánkat, még inkább egymásért éljünk, ne az elmúló kincsekre törekedjünk, hanem a te országodat keressük. Vezess a te utadon, hogy – bár tőle most elváltasz minket a halál – egyek legyünk veled és veled, az Úr Jézus Krisztusért. Ámen.

lelkület, amely helytállásban, a rá bízott emberek hűséges pásztorolásában és Krisztushoz való hűségben mutatkozik meg jellegzetes módon.

* * *

Az *igehirdetéseit* tartalmazó, gondosan összerendezett dossziét nyitjuk ki először. Spirálfüzeteket találunk, a felkészülés fázisait őrzik. Jegyzeteket, exegetikai észrevételeket, meditációkat, majd a szó szerint leírt igehirdetéseket. Ám az emlékeit őrző szekrényből egy másik dossziésorozat is előkerül, ez a bő vázlatokat tartalmazza, azokat a Bibliába helyezhető lapokat, amelyeket a szószekekre vitt. Precízen, pontosan, írógéppel írva, vasárnapról vasárnapra. Ez sem szombat este készült, az egészen biztos, mert későbbi aláhúzások, betoldások, kiemelések tarkítják az egyforma jegyzetlapokat. A vázlatok végén imádságtémák, gyászolóké nevei, néhány fontos szó, amit még magával akart vinni a szószekekre. Tanulságos olvasmány a 21. század lelkészeinek, akik ezer gyorsító és könnyítő segédeszközzel, számítógéppel dolgoznak, mégis elképzelhetetlen, hogy ilyen nyugodt tempóban, ilyen megfontolt alapossággal készítsék el az igehirdetéseket – és nem kivételes alkalommal, hanem minden vasárnapra, délelőttre és délutánra is.

Komplett és rendezett ez az igehirdetés-gyűjtemény. Egyszer csak kicsúszik az egyforma lapocskák közül egy cédula. Kézírással szöveg áll rajta: „1989. márc. 22-től megbetegedtem, és többé nem tudtam ellátni az istentiszteleteket. Ezért hiányoznak a prédikációvázlatok... Újra szolgálok május 28-án a konfirmáción, de akkor is dr. Selmeczi János teol. igazgatóval együtt.” Mintha szólna azokhoz az utódokhoz, akik majd rendezgetik, olvassák a feljegyzéseit, prédikációit.

* * *

Érdemes egy picit belelapoznunk a jegyzetekbe. 1989. jan. 29-én, hatvanad vasárnapján Lk 10,38–42-ről, Mária és Márta történetéről prédikált. Én még emlékszem az akkori Paksra, a sváb háttérű gyülekezetre, tiszta, precíz, rendezett portákra, házakra, az általános szorgalomra és rendszeretetre. Így kezdi a prédikációt: „Ha most nyílt beszélgetést kezdenénk erről az ígéről, parázs vita kerekedne. Szorgalmas, rendszerető, fegyelmezett családi életet élők szólnának Márta mellett, aki szorgalmas, beosztja a percekét, tiszta a ház, a környezet, készen a váratlan vendégre. Egész életük ilyen szolgálat. Kicsit elégedetlenek is, ha ezt nem honorálják.

Volnának Mária melletti is, akik megállnak a munka közben szívesen, szót ejteni egymással, nyitottak mások gondja felé. (...)

Kinek van igaza? Jézus szavából én ezt hallom ki: mindent a maga idejében.

Márta Jézus-szemlélete: vendég, akinek én adok. A munkám, az otthonom, időm, mindezt szívesen, de engem igazoljon. A testvérek közötti nézeteltérésben álljon mellém. A Márta típusú embernek azt mondja ez az ige: el ne felejtis élni!”

1989. február 5-én, ötvened vasárnapján pedig így prédikált Jn 9,39–41-ről, a vakon született meggyógyításának történetéről: „Jézus olyan megállapítást mond ígében, ami méltán elgondolkozathat minket. Ő ítéletre jött, hogy akik eljutottak vakságuk, téves látásuk felismerésére, látásra jussanak, akik pedig azt gondolják, hogy ők jól látnak, vakká legyenek.

A mai életben ezt közlőről megtapasztaljuk. Sok fiatal lett áldozata az ateista nevelésnek, iskolában, katonaságnál. Jól induló, szüleik által féltett gyerekek. Azt gondolták, valóban a tudományos világnézet az, amire rátaláltak. Pedig nem, csak vakká lettek. Sőt torzult az életük, a látásuk Jézus látásának hiányában. Amikor ezt tíz-tizenöt-húsz éve mondtam, megmosolyogtak. Az egyház nem ad kenyeret! – mondták. Most elemi erővel tör fel az emberekből vakságuk tudata. Hogy a sodró divat, a sokak nézete, a hivatalos nézet hova vezetett. Mekkora kárt okozott, milyen belső romlásig jutott... Jézusban van a megoldás. Vele látunk – becsületet, emberséget, hűséget, szeretet. Nélküle vakság van, ami a rosszat jónak mondja, a lopást szerzésnek... Jézus tudja ezt a vakságot meggyógyítani. Mai ígéje is hívás. Jöjjetek, keressétek meg őt, hogy látásra nyíljon a szem. Akik pedig látnak, áldják az ő nevét boldogan, hogy láthatnak, és főleg láthatják a kaput, ami majd az örök otthonba visz.”

* * *

Az igehirdetések sorában egy speciális műfajra figyelünk még, a *rádiós igehirdetésekre*. Ehhez fel kell idéznünk évtizedekkel ezelőtti vasárnap reggelek hangulatát. Vasárnap reggel fél 8-kor a Petőfi Rádió evangélikus/katolikus/

református félórát sugárzott. Az evangélikus műsor stúdióban felvett igehirdetést tartalmazott a vasárnap ígéről, bevezető orgonazene és imádság után. Az igehirdetést a Lutheránia ének- és zenekar szolgálata követte, egy kórusművet, motettát vagy kantátarészletet énekeltek. Majd imádság, Miatyánk és áldás zárta a félóra műsorát. Hatalmas dolognak számított, hogy létezett ez a félóra, sokan hallgatták a vasárnap kora reggeli időpont ellenére is. Egy lelkész életében jelentős esemény volt, ha felkérte a püspök ilyen rádiós prédikációra.

Sólyom Károly többször is megkapta ezt a lehetőséget. Az 1976-os virágvasárnapi rádiós félóra után levelet kapott egy régi barátjától. Ez a levél mutatja, milyen jelentősége volt ezeknek a vallásos félórának, illetve hogy hogyan kapaszkodtak esetleg felelős beosztásban dolgozó és ezért nagyon szem előtt lévő emberek azokban az évtizedekben minden olyan lehetőségbe, amelynek segítségével kapcsolatba kerülhettek keresztény hitük gyakorlásával, még ha csak rádión keresztül is. Ez a régi barát megköszöni az igehirdetést, kifejezi örömét ezzel kapcsolatban, majd azok nevében szólal meg, akik valóban nem mehetnek el vasárnaponként a templomba. „Ezek nevében és érdekében írok. Mert ezek még ma is ráhangolnak vasárnaponként a Petőfi Rádióra, ha ott evangélikus istentisztelet hangzik el. Ha Igét kapnak, jó, ha nem, »elszenvedik szeretettel«. De együtt érzik magukat azokkal, akik még ott vannak, ott lehetnek.”

A keresztény közösség megélésének azonban a levél szerint nélkülözhetetlen eszköze az evangélikus korál. És annak hiányát semmilyen művészi teljesítmény és egyházzenei produkció nem pótolja. „Higgyétek már el, hogy a szórványban élő, odakényszerült hívő, aki ma is bibliás, és ma is napon-ta kapaszkodik az Úristen lábába, nem Bach-motettákat kíván istentisztelet keretében hallani, hanem a régi, unisono énekel, ismert közénekben kívánja magát ismét gyülekezetébe visszaérezni! (...) Minden elismerésünk és csodálatunk mellett nem őket, hanem a gyülekezetünket, szép, régi és ismerős énekeinket akarjuk hallgatni. (...) Vágyjuk a közös éneket, amit együtt fújnánk »titkon, ajtónkat behajtv«, igen: gyáván, de mai lehetőségeinknek megfelelően alkalmazkodva... Kérjük, nagyon szépen kérjük közénkeinket!” Ez a levél olyan pillanatkép, amely sok okoskodásnál, tanulmánynál és levéltári dokumentumnál élethűbben megmutatja, milyenek voltak a hetvenes évek, benne a rejtőzködő evangélikus hívők, akik bizony odatapadtak a rádióhoz vasárnap reggelenként. És akik úgy érezték, a többiekkel való közösség megéléséhez fújniuk kell, énekelniük kell azt az evangélikus hitet megőrző, közösségi kohéziót sugárzó, egy-szólamú, régi, ismert éneket, az evangélikus korált.

* * *

Ami a könyvtárban vagy íróasztal mellett végzett *teológiai munkát* illeti, ha idős lelkészekkel beszélgetek, vagy olyan szekrényeket nyitok ki, mint amilyenben Sólyom Károly

emlékeit őrzik, megint az az érzésem, sokkal több idejük volt. Talány, hogy milyen módon. Mert Súlyom Károly, amint Paksra került, utcáról utcára végiglátogatta a gyülekezethez tartozó családokat (valószínűleg ezzel alapozta meg azt a békét és fejlődést, ami nyomban növekedésnek indult), szóról szóra leírt prédikációi voltak, szinte minden délután valamilyen csoport-összejövétel a gyülekezetben, és mégis futotta idejéből, szorgalmából teológiai dolgozatok írására, pont úgy, mint sok kortársának. A megőrzött anyagban vannak szép számban LMK-dolgozatok, vannak gyülekezeti előadások, de úgy gondolom, vannak kidolgozott témák, amelyek a teológust érdekelték és készítették kutatásra. Néhány cím a megmaradt dolgozatok közül:

- Előremutató hagyományok az egyházközségek történetében, 1964
- Fundamentalizmus és álmodernség a feltámadás mai prédikálásában, 1969
- Hogyan prédikáltak a magyar reformátorok koruk kérdéseiről? 1967
- Egyházunk útja 1791 után, 1966
- Az ember származása, é. n.
- A prófétai szolgálat értelmezése a mai teológiában, 1965
- A halál és a síron túli élet az Ótestamentumban, 1943 (ószövetségi szigorlati dolgozata)
- Kell-e változtatnunk az egyháztagság mai formáján? 1948
- A bűnbocsánat az anyaszentegyházban, 1949
- Önkéntes egyházi munkások a gyülekezet szolgálatában, 1949

Nyugdíjas éveit pedig úgy kezdte, hogy 1989–90 folyamán megírt egy kétszázötven oldalas monográfiát, a paksi gyülekezet részletes történetét.

* * *

Az igényes, tudatos, megfontolt gyülekezeti munkára is érdemes még egy pillantást vetni, mert ez szintén jellemző volt Súlyom Károlyra csakúgy, mint sok kortársára. Ha kinyitjuk a gyülekezeti munkatervet, sorozatok feliratú dossziét, feltűnően sok igehirdetés-sorozat, adventi, böjti, reformációi estek tervezetét találjuk. Egy másik kor, a maitól eltérő életforma dokumentumai ezek. Kár, hogy elmúlt az az időszak, amikor evangélikusok szívesen töltötték egy-egy hét minden estéjét a gyülekezeti teremben, igehirdetés-sorozatokat hallgattak, imádkoztak, énekeltek, egymással beszélgettek. Visszaforgathatatlan az idő kereke, ez nyilvánvaló, de talán a 21. század evangélikusságának jobban kellene keresnie a közösségépítés mai lehetőségeit, mint amennyire megteszi.

Találunk ebben a dossziében olyan köteget is, amely ifjúsági órák éves terveit tartalmazza. Itt is észrevehető a tudatosság, ugyanakkor a fiatalok érdeklődéséhez, világlátásához, akkori szóhasználatához való alkalmazkodás.

Egy-egy hónap négy alkalma az egyik évben például ilyen ritmusban épül fel: egy parancsolat – egy Miatyánk-kérés – egy igevers – egy hittétel. Érdekesek a címek ebből a sorozatból: *Az imádság és a káromkodás* (2. par.); *Az ástó inas – a munka* (7. par.); *Becsszóra!* – (8. par.); *Anyu, adj egy tizedet! – a mindennapi kenyér; Teremtés vagy fejlődés? Szputnyikok Isten trónusánál?* (1965-öt írunk!).

Próbálkozásaim a konfirmációi, a diák- és a férfi-munkában a paksi gyülekezetben – ezt a címet viseli egy dolgozat. Valószínűleg egy LMK-beszélgetés vitaindítója lehetett. Szintén tanulságos a mi számunkra, akik szintén küzdünk a konfirmandusokért, megérkezésükért és megmaradásukért. Három fontos gondolatot emelünk ki ebből az anyagból: ők is küszködtek a kikonfirmálás problémájával; a szülőket akarja bevonni a konfirmációs folyamatba és ezzel beágyazni a konfirmáció programját a család életébe; valamint azt szeretné elérni, hogy személyes találkozás történjen a tanulandó anyag és a fiatalok élete között. Személyes sorokat is találunk ebben a dolgozatban. Bevallja: „amikor annak idején a lelkészi pályára indultam, azt gondoltam, hogy hitoktató vagy ha nagyon jól megy, egyetemi lelkész leszek. Hát nem így lett.” De a tanítás és a diákok szeretete egész életében megmaradt. A hatvanas években masszív iskolai hitoktatás van Pakson, évenként konfirmáció, ezt követi a serdülő-bibliaóra, majd az úgynevezett diákmunka, amely középiskolás diákok közötti ifjúsági órát jelent.

Észreveszi a folyamatot, hogy „feminizálódnak” a gyülekezetek, ezért fontos a férfiakkal külön foglalkozni és erősíteni gyülekezethez tartozásukat. Keresi a témákat, amelyek a férfiakat érdeklik, a stílust, amely más, mint a túlnyomóan nők által látogatott bibliaórák stílusa. Könyveket ajánl mindegyik munkaággal kapcsolatban, amelyekre érdemes tájékozódni. Anélkül, hogy idealizálnám a hatvanas vagy hetvenes évek LMK-üléseit, illetve lelkész-találkozóit, úgy tűnik, több konkrét tapasztalatátadás, ötletek, források (irodalmi, teológiai) keresése folyik, és inkább beszéd-téma a konkrét gyülekezeti munka, mint ma. A problémákat, küzdelmeket, eredményeket testvéri módon osztják meg, beszél ki egymás közösségében. Így fejeződik be az 1965-ben írt dolgozat: „Végül még egy megjegyzést szeretnék tenni. Véletlenül se gondolja senki, hogy amit itt a magam tapasztalatából elmondottam, az csálhatatlan módszer. Azt hiszem, nem lehetne lemásolni, és nem lenne célravezető. Kinek-kinek a maga gyülekezetében ezt a harcot magának kell megharcolnia. Adhatunk egymásnak indításokat, ötleteket, de azokat adaptálnunk kell a magunk helyzetére, gyülekezetére. Azt se gondolja senki, hogy ezzel az én gyülekezetemben mintegy megoldódott vagy sikerre jutott ez a kérdés. Távolról sem. Még nagyon sok gyermeket, diákot, férfit egyáltalán nem sikerült megszólítanom. Kísérletezem csak, és mindig újra kezdem a harcot. Igaz, olykor megfárad az ember, olykor le is török, és talán azt is

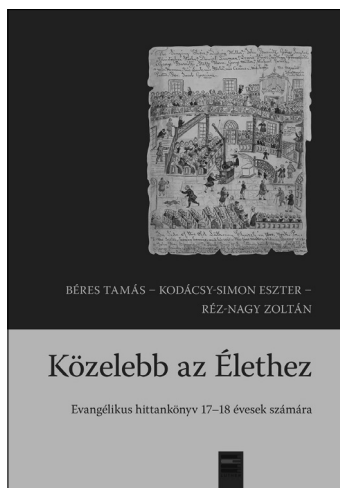
kimondtam már, nem érdemes, hiába, de azután Isten újra megszánja eredménytelenségünket, és újra indít, új feladatra és új küzdelemre. És ez így is van jól.”

* * *

Végül álljon itt egy részlet egyik utolsó igehirdetéséből, az 1989-es paksi konfirmációi istentiszteletről, amely testamentumként is értékelhető. „Több mint két hónapi kényszerű hallgatás után szólhatok ma közöttetek erről az ígéről (Jn 4,40–42). Hála Istennek, hogy megengedte ezt a konfirmációt, lelkészi szolgálatom utolsó ilyen alkalmát. Ebben talán mindenki érzi, csak azt mondom, amit valóban a keresztyén élet legfontosabb dolgának tartok. Ebben az ígében mindez benne van. Maradj velünk, Jézus. Szülőkkel és konfirmandusokkal, a paksi gyülekezettel és lelkésszel – maradj velünk. Ha velünk vagy, akkor nem kell félnünk, és nem kell féltünk gyermekeinket, akik az életútra in-

dulnak, de azokat sem, akik már az alkonyán járnak. Az előre nézésben ez ad hiteles, bízó reménységet. Ez ad erőt a növekvő terhek hordozásához, és ez ad erőt, amikor minden földi erő elhagy, és Jézus marad egyedül. Hadd írjam mindnyájatok szívébe, elfeledhetetlenül: életben, halálban maradj velünk, Jézus.”

Amikor emlékét őrizzük előttünk szolgált kollégáinknak, akkor korszakokat is szeretnénk megismerni, egy-egy lelkészgeneráció tipikus erényeit és gondjait, és velük együtt egy-egy korszak evangélikusainak tipikus élethelyzetét, küzdelmeit és eredményeit. De mindenképp szeretnénk megköszönni Istennek, hogy nem a semmibe, nem légüres térbe lép, aki az ő szolgálatára indul, hanem egy folyamatba áll be, ahol korábbi lelkésztársai a maguk idejében szorgalommal, hűséggel, szeretettel szolgáltak. Munkájukat, emléküket illő tisztelettel és szeretettel szeretnénk megőrizni, ápolni és életüket Istennek megköszönni.

Béres Tamás – Kodácsy-Simon Eszter – Réz-Nagy Zoltán: Közelebb az Élethez

Evangélikus hittankönyv 17–18 évesek számára

Luther Kiadó, Budapest, 2010. 259 o.

Aki kézbe veszi ezt a könyvet, és segítségével elindul felfedezni „a templomot”, új felismerések, megdöbbentő összefüggések, végre megértett magyarázatok élménye előtt áll. Képpé rendeződnek a mozaikdarabkák. Azért szeretem ezt a hittankönyvet, mert kinyitja a világot, hogy észrevegyük, milyen sokféle formában van jelen a keresztyén hit kultúránkban és életünkben. *Szabóné Mátrai Marianna*, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Gyakorlati Intézetének vezetője

Béres Tamás – Kodácsy-Simon Eszter – Réz-Nagy Zoltán: Közelebb az Élethez

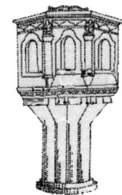
Tanári kézikönyv

Luther Kiadó, Budapest, 2010. 119 o.

Letölthető pdf formátumban a Luther Kiadó honlapjáról: www.lutherkiado.hu.

Könyvünkben egy templomi séta során élményszerűen és jól megragadható módon mutatjuk be az egyház tanítását a felnőttkor küszöbén álló korosztály számára. Ebben tehát nem szoros értelemben vett teológiai megfontolásokat követtünk, hanem abból a három hétköznapi adottságból indultunk ki, hogy a) a templom látványa közös tapasztalat; b) a templomba nem csak az mehet be, aki pontosan tudja, mi a célja, vagy hogy hogyan kell ott viselkedni; és c) a templom berendezési tárgyai felekezetre jellemzően, mégis a keresztyénység teljes hagyományába illeszkedően jelenítik meg az egyház tanítását.

Amikor az egyház tanításáról beszélünk, akkor az evangélikus szemléletnek megfelelően ezt a dogmatika és az etika elszakíthatatlan kapcsolataként értjük. A templom berendezési tárgyai és szimbólumai ugyanebben a kettősségekben kelnek életre a gyülekezetek tagjainak életében, istentiszteleti gyakorlatában, és válnak beszédes tananyagká könyvünkben. Ez a kettős tárgyalás módszertanilag is a diákok segítségére lehet abban, hogy megérezzék az olykor talán elvontnak tűnő (mert saját hittapasztalataikban még nem igazolódott) tanítási tételek és a Jézus-követő életforma egységét. A keresztyéniséget mint életformát általában Jézus-követésnek nevezzük a könyvben, ezzel utalva arra, hogy a pusztá ismeretek vagy a megrögzült formák nem merítik ki és nem adják vissza a keresztyén hit vagy vallásgyakorlás lényegét.

Advent 4. vasárnapja

Zsolt 100

Igehirdetési előkészítő

A vasárnap témája: „Az új kezdet: Megtérésre hívó szó!” Jézus első adventje, eljövetele a megtérésre való felszólítással indult. Az ógyházi evangélium Jézus bevonulásáról szól, amikor a kapuk feltáruktak, hogy fogadják a Királyt. Jézust, aki ugyan szelíden és számárháton vonul be a világba (advent 1. vasárnapja), de aki ugyanaz a király, aki visszajön ítélni (advent 2. vasárnapja).

Advent egy olyan történetnek a kezdete, amelynek a végét már előre ismerjük, pont azért, hogy közben a kegyelmi időt más minőségben élhessük. Az ógyházi epistola is erre összpontosít. Jézus eljövételének közelségében el kell dobálni az éjjeli ruhát, mert nappali ruhát kínál ő, aki az ajtó előtt áll. Minőségi különbség van az éjjeli semmittevés, hiábavaló élet és az élettemhez megérkező Jézus mellett értelmesen eltöltött élet között.

Exegetikai megjegyzések

1–2. vers: Ujjongj, szolgálj, járulj elé, értsd meg! Négy olyan felszólítás az embernek, amely után Isten neve áll. A zarándokének szereplői biztatják egymást és magukat is, hogy nemsokára a kapuhoz érnek, amelyen belépni olyan nagy-szerű, mindent átfogó élmény lesz, amihez nincs fogható. Végre megérkeztünk! Ez az út hosszú volt, de megérte, mert az Úr személyesen fog velünk foglalkozni: szeretettel legeltet a Pásztor, ahogyan ez az Ószövetségben olyan sokszor használt metafora ígéri. A felszólítás nemcsak Izrael népéhez szól, hanem az „egész földhöz”. Isten jogosan tart igényt a teljes föld dicséretére, hiszen ő alkotott mindent.

A kapuhoz érkező, de még be nem lépő ember érzései, várankozásai kavarnak ezekben a sorokban. Az ujjongás az Úrnak még csak lehetőség, az örömmel való szolgálat is még csak lehetőség. Az eléje járulás egy esély az újat kezdésre. Addig a felismerésig is el kell jutni, hogy az Úr az egyedüli Isten. Ez az értelemnek a tevékenysége. A körmenet zarándoka a kapun való belépés előtt emelkedett hangon sorolja fel – egyelőre lehetőségként – az Úrral való találkozás eseményeit, lelki történéseit.

3. vers: Az indok, amely miatt megérte a hosszú vándorlás, hogy saját teremtményével találkozhat a teremtmény. A teremtmény, az ember örül a Teremtőnek, mert örül az életnek. A teremtmény megköszöni az élet ajándékát, mert szereti az életét, amelyet ajándékba kapott. A nyáj örül a pásztornak, mert tudja, hogy pásztor nélkül legelő sem lenne. Az eredeti szöveg szerint: „Ő alkotott minket, és nem mi magunk.” Jól érzékelteti ez a rövid gondolat azt a logikai képtelenséget, hogy az ember magát nem tudja megteremteni. Ebből két dolog is következik. Az egyik, hogy a teremtmény a Teremtő tulajdona, a másik, hogy Isten vezetéséből, a „nyáj legeltetéséből” (Izrael történelméből) az ember vissza tud következtetni Istenre magára.

4. vers: Felszólítás a belépésre. A zarándoknak a beteljesülés a megérkezés. Nem azért tettünk meg hosszú utat, hogy végül kint álljunk, a belépéssel más minőség kezdődik. Talán fél ettől valaki, mert a megszokottat nem akarja elhagyni. Az új kezds néha nehéz, mert bizonytalanság is belevegyülhet. A felszólítás biztat. Menj be, indulj, hadd teljesedjen be az, amiért jöttél. Hálás legyen a szíved, mert nagy ajándékokat kaptál: a teremtettségedet és a kiválasztottságodat.

5. vers: Izrael kiválasztottságtudatából fakad ez a hang. Tudom, hogy engem szeret Isten, engem választott ki, nem akar elvetni, elítélni, az a szándéka, hogy a választottjait megmenti, hűtlenségünk ellenére hű marad, és nemzedék-

ről nemzedékre ezt teszi változatlanul. Ez a mondat az istendicsőítésnek szinte egyedülállóan tömör megfogalmazása.

Összefoglalva: a zarándokok a cél közelében már meg tudják fogalmazni azt, hogy miért indultak, mit várnak és mit kívánnak tenni. Ezeknek a cselekedeteknek és az embernek a mozgatója azonban maga az Isten, illetve Istennek az a szeretete, amely cselekszik: alkot, teremt, vezet, legeltet, célba juttat. Advent 1. vasárnapján ezt lehet így értenünk: Isten szeretete és kegyelme a mi nemzedékünkhöz is elért, és akik be mernek lépni a kapun, azok Jézus személyében meg fogják tapasztalni Isten valódi arcát.

A prédikáció felé

A zarándok hazatalál

A színházi előadásokon van egy kivételes, semmivel össze nem hasonlítható hangulatú pillanat. Közvetlenül az előadás kezdete előtt a lámpákat eloltják, a nézőtér lassan elcsendesül, csak néhány reflektor világítja meg a függönyt, és mi tudjuk, hogy a következő pillanatban felgördül a függöny, és ami eddig láthatatlan volt számunkra – a színpad –, láthatóvá válik, és a következő órákban események sokasága fog a szemünk előtt lejátszódni.

A karmester felemeli a pálcáját, megvárja, amíg mindenki rá figyel, és teljes lesz a csend. Akkor int a zenekarnak, és elkezdődik a zene. Ráhangelődés, rákészülés nélkül nem lenne olyan ünnepélyes a nyitány.

Advent első vasárnapja lehet nekünk is ilyen feszülten figyelő, sokat váró pillanat. Sok száz évvel Krisztus előtt a zsoltáros még csak reménykedni tudott: „Megérkezünk a kapuhoz, és ha belépünk az Úr udvaraiba, örömteli beteljesedésben lesz részünk...” Sokan nem mernek belépni nyitott kapukon. A pszichológusok már nemcsak kapuzárási pánikról, hanem kapunyitási pánikról is beszélnek. „Nem akarok még dolgozni, jöjjön még egy főiskola, még egy ösztöndíj, még egy tanfolyam, csak az élet sűrűje ne jöjjön.” „Nem akarok még házasságot kötni, jöjjön előbb a kaland, a karrier, az utazás, a változatosság, csak a házasság egyformasága ne jöjjön.” És az évek szállnak, mint a percek, de a felelősségvállalás magamért, házastársért, gyermekért, hazáért, egyházért csak nem akar megjönni.

Advent elején szinte kézzelfoghatóan kinyílik egy kapu. Isten nyitotta ki. Egy lehetőség kapuja egy új kezdetre.

A mi reménységeink mindig emberekhez kötődnek. Majd jön egy tanár, aki megtanít. Majd jön egy orvos, aki meggyógyít. Majd jön egy menedzser, aki jó állást kínál. Majd jön egy személy, akihez hozzáköthetem az életem. Majd jön egy miniszterelnök, aki kivezeti az országot a szakadékból. Valaki jön. A megoldás kívülről, valaki mástól érkezik. De kell-e valaki, aki megérkezik, bevilágít a belsőmbé, és aztán odaül az első helyre, hogy átvegye bennem az irányítást, a hatalmat? Komolyan gondoljuk-e, hogy szükségünk

van valakire, aki uralkodni fog felettünk, vagy elvagyunk magunkban is? A mai korszellem nem bír elviselni semmilyen felesleges tekintélyt. „Rajtam ne uralkodjon senki, engem ne irányítson senki, majd én irányítom saját magam, elboldogulok egyedül is.” A Király várásához, az Uralkodó utáni vágyhoz alázat kell. Ha valaki nem hagyja magát megmenteni, azt nem is fogja megmenteni senki. Hazugsággal átszótt világunkban, mint egy falat kenyér, úgy kell a tiszta, igaz, őszinte szó. Jézus ezzel a szándékkal érkezik. Pontosan tudja, hogy mi hiányzik az embernek, és pont azt hozza.

Például azt, hogy minden a helyére kerüljön. A zsoltáros idejében a legnagyobb vágya a népnek az volt, hogy a választott nép fiai Istennel találkozzanak. Hogy mindenki a helyére kerüljön, ahova teremtette, ahova szánta eredetileg az Isten.

Ma is lehet az a vágyunk, az elvárásunk az érkező Királytól, hogy tegyen mindent a maga helyére. Oda, ahonnan kiesett. Oda vissza, ahova eredetileg szánta az Isten. Mivégre vagyunk a világban? Az író azt mondja erre a kérdésre: azért, hogy valahol otthon legyünk benne.

Minket nem földrajzilag kell helyre tenni. Hisszük, hogy abban az országban vagyunk, ahol szerepet szánt nekünk az Isten. Minket lelkileg kell helyre tenni, mert nem vagyunk a helyünkön. Már a születésünkkor nem ott vagyunk, ahol lennünk kellene. Isten uralma helyett a bűn, a halál és a sátán uralma alá születünk. Jön a Király, és kinyitja a börtönajtót, hogy átvegyen az ő uralma alá. Van, aki indul és van, aki nem. Van, aki egész életében marad a félhomályban, mert megszokta és megszerette ezt az állapotot. „Csak nem lehet ez egy rossz hely, ahol annyian vannak” – mondja. És marad. A hosszú ideig rabságban tartott állatokon megfigyelték, hogy ha szabadon engedik őket, visszaszaladnak a ketrecbe, ahol megszokták az addigi életüket, már nem vágnak többre. Jézus azért érkezik, mert fel akarja kelteni bennünk az igazi lelki szabadság utáni vágyat. „Menjetek be kapuin!” A kapun belépés ugyanis kilépés a börtönből. Ez a lépés velünk, mai zarándokokkal is megtörténhet. Bárcsak megtörténne!

MEKIS ÁDÁM

Tallózó

„A választott népnek kell bemutatnia istentiszteletét. Ezt jelenti a »szolgáljátok« ige (...) Az Úr »alkotta« népét, ami azt jelenti, hogy ezt a népet kiválasztotta és mint a szövetség Ura a történelem folyamán is hűségesen vezérelte.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Tudjátok meg, azaz gondoljátok el, megint éljétek át, hogy ő az Isten, ő a teremtő, mi a teremtmények. Ez az állapot (...) a teljes függés boldog tudata. Minden hittapasztalatnak végső gyökere. (...) A három abszolút lépés az, amely

a bibliai kegyességet jellemzi: a teremtés, a kiválasztás s a kiválasztáson nyugvó gondviselés.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„Milyen gyakran értették a kapukat és az udvarokat valamilyen egyházi épületre. De mi szellemben és igazságban imádunk, nem pedig valamilyen földi házban. A kapuk és udvarok arra a jövőbeli templomra vonatkoznak, amely az imádság háza lesz minden nemzet számára.” (Arno C. Gaebelein: *Ószövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Ha nem tudod az Urat örömmel szolgálni, akkor jobb, ha egyáltalán nem szolgálod. Szégyen és gyalázat, amikor az emberek arról morgolódnak, hogy mit tettek az Úrnak. Ez általában annak a következménye, hogy valami olyanba taszították őket, amelybe nem Isten vezette őket. (...) Ha nem tudsz örömmel adni az Úrnak, akkor sokkal jobb, ha nem adsz egyáltalán, mert a morgoló adakozás ellened fordul. Ez mindenre vonatkozik: időre, pénzre, szolgálatra. (...) Miért ujjongjunk előtte, miért vigadozzunk, miért szolgáljuk őt? Mert Istennek is vannak jogai, nemcsak az embereknek. Joga van a mi szolgálatunkra, a mi dicséretünkre (...) *Ő alkotott minket, az övéi vagyunk: az ő népe és legelőjének nyája.*

Isten földjén laktok, az ő erőforrásait használjátok, azokkal éltek vissza: (...) Isten levegőjét lélegzitek be, Isten vizét isszátok, Isten ételét eszitek, és az ő üzemanyagát használjátok! A föld az Úré, és mi az ő legelőin legelünk. Minden, amink van, minden, amit látunk, minden, ami körbevesz minket, mind Istené.” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre*. The Word for Today)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Ahol Isten megmutatja a maga szépségét, ott az emberből feltör a dallam. Isten úgy szép, hogy a benne hívő ember számára válik széppé, és őt költői szárnyalásra és éneke készíti. Szinte azt lehetne mondani, hogy az újjáteremtettség nyelve szükségszerűen a költészet, az újjászületés átváltás prózáról a költészetre. Végül költészetté válik minden, mert minden dicséretet zeng. Erre a végső teljességre nézve méltó, hogy a gyülekezet minden együttléte magán viselje a poézis karakterét.”

Rudolph Bohren (1920–2010) svájci gyakorlati teológus

„A társadalom az alkalmazkodás mind nagyobb rugalmasságát kívánja meg tagjaitól, s folytonosan felszínre dobja az ily nagy tömeghez hozzá tartozó zavarokat, és a nevetés, e hullámmások vonalait hangsúlyozva, hasznos feladatot teljesít. Így küzdenek a hullámok is szüntelenül a tenger felszínén: torlódnak, összeütköznek, egyensúlyukat keresik. Fehér, könnyű, vidám hab rajzolja meg változó vonalaikat.

A menekülő áram olykor a part homokján felejt egy kevéske habot. Az ott járó gyerek a kezébe fogja, s csodálkozik, hogy pár pillanattal később csak csepp víz marad a kezében, de még sósabb, keserűbb víz, mint ami a hullámmal érkezett. A nevetés is csak úgy születik, mint ez a hab, múló lázongásokat jelez a társadalmi élet felszínén. Mindjárt meg is rajzolja e rezdülések mozgékony vonalát. Maga is sóval telített. Pezseg, akár a hab. Csupa derű. A filozófus pedig, aki tenyerébe veszi, hogy megízlelje, néha túlságos keserűséget lel benne cseppnyi anyagához képest.”

Henri Bergson (1859–1941) francia filozófus: A nevetés

„Hogyan akarsz tökéletes lenni, ha még éppen csak megteremtettél? Hogyan leszel halhatatlan, amikor halandó természeteden nem engedelmeskedtél Teremtődnek? Hiszen mindenekelőtt meg kellene őrizned az emberség rangját, hogy aztán osztozhass Isten dicsőségében.”

Irenaeus (115 k. – 202 k.) latin egyházatya, apologéta: Az eretnekek ellen

„A boldogság titka: gyönyörködjél világunk csodálatos szépségében, de úgy, hogy ne feledkezzél meg közben a két szegény kis olajcseppről a kanalán.”

Paulo Coelho (1947–) brazil író

„A mosoly, nevetés semmibe se kerül. Gazdagabbá teszi azokat, akik kapják, és mégsem juttatja koldusbotra azokat, akik adják. Egy pillanatilag él csak, de emléke örökre megmarad. Senki sem olyan gazdag, hogy meglenne nélküle, és senki sem olyan szegény, hogy ne lenne gazdagabb tőle. Boldoggá teszi az otthont, táplálja a jóakaratot. Nyugalom a megfáradtnak, napfény a csüggedőnek, világosság a szomorkodónak, és a természet legjobb orvossága a bajok ellen. Mégsem lehet megvenni, elkérni, kölcsön adni, csak önként lehet adni.”

Dale Carnegie (1888–1955) amerikai író: A mosoly értéke

„...Mert ha bármi köze lenne ehhez a világhoz, ehhez a nyelvhez, akkor nem volna Isten. Nem lehet Istene ennek az örületnek, nem lehet részese, csak abban lehet része, hogy ez az örület egyáltalán létezik...”

Ingeborg Bachmann (1926–1973) osztrák költő-, író

„Az Úristen így szól a muzsikhoz: – Mindent megkapsz, amit kívánsz, de tudd, hogy bármit kérsz, a szomszédod annak dupláját kapja. Mit kívánsz hát? – A muzsik erre azt mondja: – Uram, Istenem, szúrd ki az egyik szememet.”

Orosz vicc

„Az egyenlőségbe vetett hitünk nemcsak a civilizációnkat védi, de bennünket is ez tesz emberré.”

Leszek Kolakowski (1927–2009) lengyel filozófus

Karácsony este

Ézs 59,20–21

Igehirdetési előkészítő

Az ígéről

El kell olvasni az egész fejezetet, de ha elolvastuk, nem hiszem, hogy elég lesz. Az előtte lévő is el kell olvasni, azután néhány másik fejezetet, meg még a messiásjövendöléseket. A készülés nagy része abból áll, hogy olvasom a Bibliát. Egyik szakasz jön a másik után. Nem fogy el, újra és újra olvasni kell, meg elmesélni, meg tanítani, meg prédikálni róla, meg hallgatni. Lackner Aladár gyönki esperes mondta mindig, mikor fiatal lelkészekként panaszkodtunk a sok istentisztelet után, hogy kifogytunk az ötletekből, nincs több mondanivalónk, hogy ez jó, mert ideje végre az ígéről beszélni. „Nincs mondanivalód? Helyes! Beszélj az ígéről!”

Ézsaiásnak ezek a fejezetei arról a kínról beszélnek, hogy szinte minden eszköz elfogyott. A tisztességnek, az igazságnak, a becsületnek nem maradt semmi a kezében. Amikor minden eszköz, minden ötlet elfogyott, akkor, sajnos csak akkor jut eszünkbe az igazi megoldás. Előveszünk valami régit, leporoljuk a rég elfelejtett ígéretet. Kerestük az igazságos uralkodót, a tisztességes bírót, az egészséges józan paraszti eszt, de minden és mindenki csődöt mondott. Hiába minden jó emberi kezdeményezés, jó terv, összefogás. Ézsaiás nagyon plasztikus, „húsos” képekkel érzékelteti ezt: „Tapogatójuk a falat, mint a vakok, tapogatózunk, mint akinek nincs szeme. Botladozunk fényes délben, mintha alkonyat volna, és sötétségben vagyunk, mint a holtak. Morgunk mindnyájan, mint a medvék, nyögdecselelünk, mint a galambok. Törvényességre várunk, de nincs, segítségre, de távol van tőlünk.” (10–11. vers)

Ez a kín elengedhetetlen ahhoz, hogy őszintén feltegyük a kérdést: hogyan kell megváltani a világot? Tele vagyunk ötlettel mi is, nagyon tudjuk, kit hogyan kellene elítélni, félreállítani, mit kellene ebben a világban megváltoztatni, jobba tenni, de az ürességig, addig a felismerésig ritkán jut el a mai ember, hogy mindez nem ér semmit. Erről szól a megkísértés története is. A kísértő tippeket ad Jézusnak. Adj kenyeret, ne legyen szegénység, szórakoztasd az embereket, ne gondoljanak a bűneikre, vedd át a hatalmat, add azoknak, akik megérdemlik. Eszközök és ötletek, összefogás és jóakarát, de nincs benne Lélek, nincs benne az ígéret. Ézsaiás kemény ítéletet mond, illetve kemény ítéletet kér az Istentől. De azt is tudja, ha az Urat kérik, akkor vállalni kell annak a kockázatát, hogy ők is ítélet alá kerülnek. Nem jobbak, mint azok, akikre az ítéletet kérik, csak van egy ígéretük. A mentő szándék is Istentől jön, nem Nőé és Lót, nem Mózes és a nép kéri Istent, hogy mentse meg, hanem Isten szólítja meg őket az ígérrel. Így az ige, ame-

lyet Isten a szájukba adott, valójában nem más, mint a menekülés egyetlen lehetősége, valami olyan, mint Egyiptomban a tizedik csapás előtt a bárány vére. A halál angyala jön, de van egy védelem, van egy ígéret, amely által meg lehet menekülni. Hasonló, mint Nőé esetében, aki tudja, hogy a bárkában megmenekülhetnek, vagy Lót esetében, aki tudja, futni kell. Komolyan vették a fenyegetettséget, de komolyan vették az Isten mentő szándékát is. A próféta igehirdetésében a szövetség, az Isten rajtunk nyugvó lelke, a generációkon át szóló ige nem kiegészítése, kijavítása vagy éppen megáldása emberi jószágunknak, hanem lecserélése.

Ézsaiás nevének jelentése: „az Úr a segítség, az Úr az üdvösség”. Ha ezt jól érténék, jól magyaráznánk, az ígéret-hez is közelebb kerülnénk, karácsony titkát is jobban érténék. Addig, míg az Istent olyan segítségnek gondoljuk, aki azt teszi, amit mondunk neki – beáll mellénk, erőt ad, dolgozik, megment – addig csak azt szeretnénk, amit a farizeusok. Nekik van egy tökéletesnek hitt elképzelésük, ha ebben segít Jézus, akkor elfogadható, különben nem. Vagy ahogyan a Caesarea Filippi-beli jelenetben Péternek meg kell értenie, hogy Jézus nem úgy fogja őket megmenteni, ahogyan ők gondolják, hanem számukra teljesen érthetetlen módon. Nikodémus úgy kezdi a beszélgetését Jézussal, hogy „tudjuk”. Neki is meg kell tanulnia, hogy az Isten úgy (olyan módon) szereti a világot, ahogyan el sem tudták képzelni. Erre tanít Ézsaiás nevével, igehirdetésével. El kell engednünk mindent, le kell mondanunk arról, hogy mi irányítsuk az eseményeket. Az ember kudarca tehát nemcsak abban áll, hogy rádöbben bűnösségére, hanem elsősorban abban, hogy világossá válik számára, nincsenek használható tervei, nemcsak tettei, hanem tervei is kudarcot vallottak.

Néhány gondolat az igehirdetéshez

Van-e tétje annak, hogy ismerjük vagy nem az ígéretet? Van-e tétje a hitnek? Vagy ahogyan a diákok mondják, a hittan nem kell, nem fontos, mert nem felvételizünk, nem érettségizünk belőle. A hittan, a bibliaismeret csak valami többlet, valami érdekesség, a kultúránk egy fontos színe, mondják sokan. Épp azt kellene hirdetnünk, hogy ezeknek az ígéknek az ismerete létkérdés. Ha tudjuk, ha továbbadjuk, akkor megmenekülhetünk.

Karácsony ünnepe a leginkább tervezett, a legjobban kitalált ünnep. Nincs még egy ilyen külsőségektől, díszletektől agyoncicomázott ünnepünk. Ráadásul nincs még egy ünnep, amelynél ennyire szükségesnek éreznénk ezeket a külsőségeket. Ha nem úgy történik valami, mint ahogy szeretnénk, az már nem is karácsony. Sokan úgy gondolják, hogy a karácsonyban minden apró részletnek stimmelni kell, mindennek a helyén kell lenni, azután jöhet az Isten áldása, valamiféle ráadásként, kiegészítésként. Most egé-

szen másról van szó. Ézsaiás arra jön rá, és arra szeretné rádöbenteni hallgatóit, hogy minden, ami emberi, szemben áll az istenivel. Sokak számára lesz ez az ige meglepetés. Mintha kevés lenne. Olyan érzéssel fognak leülni sokan igeolvasás után, hogy „csak ennyi?” „Ez mitől karácsonyi?” Tényleg, mitől karácsonyi ez a textus?

Mi a gyülekezet, mi az egyház? Sokszor tettük fel magunknak és másoknak a kérdést. Sok más definíció mellett számba kell venni azt a tényt is, hogy őseinken keresztül kaptunk mindent. Hiába minden egyéni hit, hiába valami saját vélemény, hatalmas hőstett, mindent az elődöktől kaptunk. Nem a megtéréssel, az én megtérésemmel kezdődik az egyház. Ha tetszik, ha nem, az egyház valamiféle folyamat, öröklődés eredménye. Ez az Isten ígérete. Szokás elmarasztalni azokat, akik csak karácsonykor jönnek templomba, csak évente egyszer gyülekezeti tagok. Talán most alkalom adódik arra is, hogy ne csak ostorozzuk őket, hanem hirdessük nekik, azért vannak itt, mert egy ígéret beteljesülésének tanúi, eszközei és céljai.

Van az ígében egy irány, amelyet nem szabad figyelmen kívül hagyni. A fejezet elején az ige az egész nép bűnösségéről és tehetetlenségéről beszél, azután arról, hogy Sionhoz jön a megváltó, majd a megtérő bűnösökhöz, csak ezután vált egyes szám második személyre. Az Istentől a népen és a megtérőkön keresztül az egyénhez, azután azok utódaihoz. Nem fordítva. Először többes szám, csak azután egyes szám.

Eszköztelen karácsony. Mint az a színész, az a zenész, előadó, aki kiáll minden díszlet és jelmez nélkül a színpadra, és semmi hiányérzete nincs az embernek. A mai karácsony sokkal inkább hasonlít azokhoz a showműsorokhoz, amelyekben alig férnek a színpadon, tele fényekkel és díszletekkel, de valahogy mégis kong az ürességtől. Ebben a hangzavarban, ebben a tömegben nincs sok értelme elmondani egyetlen súlyos mondatot vagy egy verset. Le kell hozzá takarítani a színpadot, ki kell kapcsolni a színes fényeket, le kell küldeni mindenkit.

Mitől lesz gazdag karácsony? Mitől érezzük úgy, hogy méltóképpen ünnepeltünk? Megdöbentő volt két évvel ezelőtt, amikor sokat beszéltek a gazdasági válságról, hogy minden addigi rekordot megdöntve vásároltunk, költöttünk. Mintha az utolsót is szeretnénk volna kiadni. Nem szeretnénk volna a hiányt átélni. Tényleg azt jelenti a gazdagság, hogy nem fogy ki a pénztárcánk? Ma beszélhetünk arról, hogy gazdag karácsonyunk van, mert nem fogy ki az ige. De érdemes arról is beszélni, hogy sok szülő azt gondolja, nem tud versenyezni a többiekkel, nem tud lépést tartani az igényekkel, nem tud annyit adni a gyerekeinek, mint amennyit szeretne, így ő nem is jó szülő. Ezért erején felül dolgozik, mindent megtesz, hogy tudjon rájuk hagyni valamit. Most hirdethetjük, hogy van egy örökségünk, amelyet mi is kaptunk, amelynél értékesebbet nem kaphat senki.

ÓCSAI ZOLTÁN

Tallózó

„Isten nem nézi mindezt tétlenül. Látja – és megjelenik! Megjelenése az igazaknak »megváltást« hoz, a gonoszoknak pedig elsőprő ítéletet (19b; Mt 7,25.27). A teofánia válasz a nép panaszára és bűnbánatára, műfaj szempontjából a nemzeti panaszének egyik része. A perikópa jövendölés, a perfectumok prófétai perfectumok. (...) Megjelenése az egész embervilágnak szól. Az ítéletet az emberek cselekedetei szerint gyakorolja (...) Nem Izrael és a pogányok között húzódik a választóvonal (Izraelnek üdvösség, a pogányoknak ítélet), hanem »megtértek« és »gonoszok« között (20. v.). Tehát Izraelen is végighúzódik ez a vonal! (...) A LXX-ban a 20. vers így található: »És eljön Sionból a megváltó, és elveszi a bűnt Jákóbból.« Ennek alapján idézi ezt a verset Róm 11,26. A megváltó itt már Jézus Krisztust jelenti.

A 21. vers (...) forma szerint prófétai elhívást tartalmaz. Mégis a vers második fele, amely az ígét és a Lelket az utódoknak ígéri, arra mutat, hogy az ígéret az egész népre vonatkozik. Az üdvösség ideje a Lélek kitöltésének az ideje lesz.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A nemzet romlottsága miatt a nemzeti szabadulásnak és jólétnek Isten kezdeményezésére kell eljönnie.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Ezután jön el a Megváltó a Sionra, és megjelenik azoknak üdvösségére, akik megtértek a törvényszegésből. Hasonlítsuk össze ezt a Róm 11,25–32-vel!” (Arno C. Gaebelein: *Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„A maradék nép a fogság után nem világrengető történelmi fordulatokban kapja az Úr segítségét. Elég, ha megnyugszik a Lélek rajtuk, s folyamatosan szájukba adatik az ige (21).

A bűnbánat az ígében és a Lélek ajándékában találkozhat szabadításra érkező Urával.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

„Ahogy a Jelenések könyve 21. részét olvassuk, igen sok visszhangot találunk benne Ézsaiás könyvének ebből a néhány részéből, mert az újszövetségi egyház jövőjéről szóló éneke ezekre a költői képekre támaszkodik.” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat! Iránytű Kiadó*)

„Vö. a Jeremiás 31,31–34-ben leírt új szövetséggel.” (Pat és David Alexander [szerk.]: *Kézikönyv a Bibliához. Scolar Kiadó*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Ő a kezdete, közepe és vége mindennek, a világmindenség középpontja és kerülete, hogy mindenben csak őt keressük, mert nélküle semmi sincs. Ha ő a miénk, akkor minden a miénk, mert ő minden. Ha őt tudjuk, akkor mindent tu-

dunk, mert ő mindennek az igazsága. Ő akarja is, hogy a világnak ez a csodálatos szerkezete ámulatot keltsen bennünk... És mivel abban a megközelíthetetlen világosságban lakik, melyet mindenben keresünk, csak a kopogtatónak nyithat ajtót, és csak a kérőnek adhat.”

Nicolaus Cusanus (1401–1464) német bíboros, teológus, filozófus és természettudós: *Docta ignorantia*

„Értelmünk túlságosan szűk határokat szab nekünk, és azt követeli, hogy csak az ismertet éljük... Valójában napról napra jóval a tudatunk határain túl élünk, bár nincs róla tudásunk. Minél nagyobb teret nyer a kritikus ész, annál inkább elszegényedik az élet, ám minél többet tudunk tudatosítani a mítoszról, annál több életet integrálunk.”

Carl Gustav Jung (1875–1961) svájci pszichológus, pszichoterapeuta

„Csak kevés holmi van, ami hű marad az emberhez. Talán néhány könyv, egy szerencsepénz vagy egy folyton gyarapodó bélyeggyűjtemény. És a szülői ház karácsonyfadíszei.”

Stephen King (1947–) amerikai író

TÖRTÉNET

„Jonathan Swift a *Gulliver* harmadik részében egy olyan emberfajt jelenített meg, amelynek tagjai mind elaggottak, halhatatlanok, s lanya vágyak hajtják őket, de sosem érnek célt, beszélni sem tudnak egymással, olvasni sem tudnak, mert emlékezetük nem ér el az egyik sortól a másikig. Gyanítható, hogy Swift azért képzelte el ezt az iszonyatot, mert tartott tőle... Idős korában süket lett, szédülés kínozza, látása meggyengült; nem tudott már írni és olvasni. Minden nap azért imádkozott istenhez, hogy küldje rá a halált. És egy délután hallották, ahogy azt ismételteti – nem tudjuk, hogy beletörődéssel vagy kétségbeesésben vagy pedig úgy, mint aki sebezhetetlen belső lényében lel biztonságra és ott horgonyoz le –, hogy »Vagyok, aki vagyok, vagyok, aki vagyok.«”

Jorge Luis Borges (1899–1986) argentin költő, író, filozófus nyomán

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Milyen fontos üzenetet hallanak a textusból?

Ez egy felemelő mondat. Az ígéretek teljesülnek. Nincs meghatározva, hogy mikor, de „eljön Sionhoz a Megváltó”. Nem mi érkezünk meg oda, ő jön el az ígélet szerint. Ez a mozzanat a szabadságot hozza el a várakozóknak.

Abban, hogy „de”, benne van a pillanat nagyszerűsége, ami az egész fejezet keserűsége fölé nő. Mindezek ellenére jön el. Sőt éppen ezért. Hiszen mi magunktól nem találunk hozzá. Neki kell jönnie, minden elpártolásunk ellenére, egyenesen és egyértelműen.

Micsoda szövetség ez! Micsoda emberszeretet, emberiség, emberségesség. Milyen boldogok lehetnénk, ha ilyen emberi szövetségekben élhetnénk egymással! Karácsony az egymáshoz történő megérkezés ünnepe akar lenni. Generációról generációra, ahogy a prófécia szól.

Milyen kérdések merülnek fel a textussal kapcsolatban?

Alig értjük Jézust. Azt a radikalitást, ahogyan ő kötötte össze Isten ügyét az emberével. Csak az Isten és csak az ember. Csak úgy lehet szeretni Istent, hogy kiállok az ember mellett. Csak úgy lehet szeretni a másikat, hogy ebben Isten dicsőül meg. Ha valaki ezt megvalósítja az életében, annak csodájára járunk, pedig milyen egyszerű program! Ha nekünk ilyen nehezen megy, jóllehet előttünk áll Jézus maga, akkor mit érthettek a próféciából Ézsaiás hallgatói?

A bűnünk eltávolít Istentől vagy közelebb visz hozzá? Miért sulykoljuk az előbbi, ha a kegyelem és életünk tapasztalata is az utóbbi mellett szól?

A Károli-fordításban utód helyett magot olvasunk. Ahhoz, hogy jó termés legyen, tiszta magra van szükség. Tiszta utódokra van szükség, hogy Isten szövetsége megvalósuljon. Hogyan áll ez kapcsolatban azzal, hogy megbüntetem az atyák bűnét a fiakon? Miért felelünk?

Gondolatok és asszociációk a textushoz

A próféta nagyon szereti Istent és azokat is, akiket Isten rábízott. Van látomása a jövőről. Amit mond, az mindenképpen reménykeltő és vigasztaló lehetett a hallgatóságának. Sokan örülnének, ha meg tudnánk ajándékozni szereteteinket ezekkel a dolgokkal. Talán meg kellene próbálkoznunk ezen a karácsonyon prófétává lennünk. Isten szemével látni és láttatni ezt a világot, felfeszíteni a horizontot. Utat készíteni, egyengetni, hogy megérkezessen az, aki eljövendő.

Karácsony ünnepe

Jn 1,14–18

Igehirdetési előkészítő

Néhány exegetikai megfigyelés

Egy gondolati – teológiai – ívet figyelhetünk meg a prolókus 1. és 14. verse között. Ezen a két helyen van leírva a Logosz név. (Közben ugyan szerepel még a 9. versben, de ott grammatikai okból.) Az 1. versben ezt olvassuk: *Isten volt az Ige*, a 14-ben ezt: *Az Ige testté lett*. És ezzel teljes lesz a gondolati, teológiai ív, ami nem más, mint a jánosi inkarnációértelmezés kulcsa: az Ige Isten volt – és az Ige testté lett. Ez egyben a Niceai hitvallásban vagy a *Kis kátéban* megfogalmazott Jézus-identitás első csírája: valóságos Isten és valóságos ember. Egyszerre mindkettő.

Emberségét a σάρξ (*szarksz*) szó jelzi, amely nem egyszerűen testet jelent, hanem a teljes emberi, e világi létformát, és vele együtt az időbeli, történelmi létet is. A magasrendű szellemiséggel szemben a testi, földi, bűnös, e világi létet. Minden emelkedett szellemiségnek pont a fordítottját. Vagyis nem arról van szó, hogy Isten magára öltött valami emberhez hasonló formát, hanem ízig-vérig emberré vált, miközben semmit nem veszített istenségéből. Ezt főként a következő szó, a δόξα (*doxa*) megjelenése teszi súlyossá. Isten dicsősége – vagyis jelenlétének manifesztálódása – ebben a történeti Jézusban válik megfoghatóvá, érzékelhetővé. Jézus történeti, emberi személye mutatja meg, kicsoda az Isten. A hit az az „érzékszerv”, amely ezt a látást lehetővé teszi. Tekints rá Jézusra – és meglátod, kicsoda, milyen az Isten. A negyedik evangéliumnak kulcsszava a dicsőség. Jézus minden tetteiben felfedezi Isten dicsőségét, és tudjuk, hogy ennek a csúcspontja majd a halál és a feltámadás lesz. Akkor „dicsóíti meg” Isten a legvitathatatlanabb módon egyszülött Fiát. De ez a dicsőség itt és most kezdődik. Ismét a csíra, amelyben minden további benne rejlik, csak még nem bomlott ki teljes láthatóságában.

Egy újabb gondolati ív teszi mindezt még szemléletesebbé: az Ige Istennél volt, mondja az 1. vers. Közöttünk lakozott – mondja a 14. Ugyanolyan gyönyörű teológiai ívet alkot ez a két kijelentés, mint az előző. Távol van – közel van. Megfoghatatlan – megragadható. Magasan fölöttünk – itt, közöttünk. Mint tudjuk, az itt előforduló görög szó, a σκηνώω (*szkénóó* – 'lakni') gyöke ugyanaz, mint a σκένος (*szkenosz*) 'sátor' szóé. És ezzel gazdag ószövetségi asszociációsorozat indulhat el a népe között sátorozó, a sátorban Mózzal beszélő, dicsőségét ott megmutató Istenről (vö. Ez 37,27; 2Móz 33,9; 2Móz 40,34). A valóságos Isten jelenléte fogható meg tehát a történeti, emberré vált Jézusban.

Fontos még észrevennünk egy grammatikai fordulót: most először fogalmaz a prólógus többes szám első személyben. Innentől kezdve aztán többször: közöttünk, láttuk, kaptunk. A többes szám 1. személy a hit megvallásának, a konfesszióknak a nyelvtani formája. Kik között lakozott? Kik látták a dicsőségét? Kik kapták a kegyelmet kegyelemre? Mindenki? Az első tanúk? Nem, a hitvalló közösség. Az első és a mindenkori keresztény közösség, akik befogadták, akik meglátták dicsőségét, akik hitben megragadják, sajátjuknak tudják ezt a szöveget, amely Jézus identitását rajzolja meg.

A 14. versben nem hagyhatunk figyelmen kívül még két kifejezést: kegyelem és igazság. A kegyelem χάρις (*kharisz*) szó mindössze négyszer fordul elő János evangéliumában (valamennyi a prólógusban!), de a szó tartalma, anélkül, hogy újra formát öltene, át- meg átjárja az egész evangéliumot. Az „igazság” (ἀληθεία) kifejezés pont a fordítottja olyan értelemben, hogy sűrűn szerepel az evangéliumban, sőt annak egyik tipikus kulcsszava. A két kifejezés Isten lényegét írja le, mégpedig azokat a tulajdonságait, amelyekkel az emberek felé fordul, vagyis a *pro nobis* létét. Jézus ön-

magát is az igazságnak nevezi később. A prólógusban azt olvassuk, hogy telve van ezzel a két isteni tulajdonsággal, mégpedig itt is megnyilvánul a *pro nobis*, ajándékozó jelleg: benne, általa kapunk „kegyelmet kegyelemre”.

A 15–17. versekben tovább folytatódik a hitvallásos műfaj; ennek itt, a prólógus végén nagy jelentősége van. Tanúságot tesz Keresztelő János, az első tanú és bizonyágtevő. A οὐτος közelre mutató névmás, vagyis Keresztelő a Jordánban mellette álló Jézusban ismerte fel a preegzisztens Krisztust (mondhatjuk: meglátta dicsőségét), aki „előtte lett”. Történetileg utána kezdődik a működése („utánam jön”), de létét tekintve megelőzte őt, mert öröktől fogva létezik. János tehát az első, aki Isten δόξα-ját, megvalósult jelenlétét a mellette álló, látható ember Jézusban felismeri. Ez a kiindulópont. De a hitvallás folytatódik, mégpedig többes szám 1. személyben. Ismét a hitvalló gyülekezet szólal meg, amely befogadja az Ige teljességét. A kegyelem és igazság (14. és 17. vers) igéjét, s ez a közösség életében úgy valósul meg, hogy kegyelmet kap kegyelemre, ahogyan fentebb – ott az ajándékozó szemszögéből – láttuk. A kegyelem szó kettős használata azt jelenti, hogy a hitvalló közösség folyamatosan kapja a kegyelmet. Folyamatosan elérhető a hívó számára a testté lett Igében. Állandóan kegyelemre szorulunk, és állandóan van utánpótlás. Nem fogy ki, nem merül ki, nem semmisül meg. Bőség van. Elegendő van.

A 17. versben olvassuk először Jézus nevét. Az egész prólógus róla szól, de itt, a végén nevezi őt nevéen, Jézus Krisztusnak. Hasonlóságot mutat ez a Filippi levél Krisztus-himnuszával (2,6–11), amely szintén csak a 10. és a 11. versben írja le Jézus nevét. Ez természetesen csak érdekesség, kis irodalmi, formai finomság, de mint ilyen, érdemes arra, hogy felfigyeljünk rá és megjegyezzük.

A 18. verssel zárul a prólógus. Érdekes láncszemet, kapcsolópontot jelent ez a vers. Lezár, egyben megnyitja az evangéliumi narratívát. Ez azért fontos, mert ebben a versben fogalmazódik meg az, ami Jézus szolgálata és küldetése János evangéliuma szerint: azért jött, hogy megmutassa, kinyilatkoztassa Istent. A megismertetés igéjének (ἐξεγέομαι) gyöke ugyanaz, mint az exegézisé. Vagyis felfedi, bemutatja, megérteti, hogy kicsoda Isten. Ez a 4. evangélium szerint Jézus küldetése. Ő mutatja be, mintegy interpretálja Istent. Ezt az éles megfogalmazást alá is támasztja a vers három érvel. Az *első* jól ismert dolog az Ószövetségből: Istent soha senki nem látta. A *második* úgy azonosítja Jézust, hogy ő Isten egyetlen Fia. A *New Interpreter's Bible* külön felhívja a figyelmet arra, hogy ezzel a kifejezéssel a kezdet kezdetétől bajlódtak, akik olvasták, másolták az evangéliumot. Úgy érthető ugyanis ez a kifejezés, mintha Jézus második Isten lenne. Ezért például van olyan kézirat, amelyben az egyetlen Fiút egyetlen Istennek másolták annak érdekében, hogy kiküszöböljék ezt a lehetséges félremagyarázást. Ez az óvatosság azonban gyengíti a 18. vers mondanivalóját, amely azt állítja, hogy

Jézus – egyetlen Fiúként – osztozik Isten teljességében, vagyis hogy valóságos Isten – és ezzel visszakapcsoltunk a textus, sőt a prológus elejére. A *harmadik* állítás szerint Jézus Isten kebelén van, vagyis újra hangsúlyt kap az Atya és a Fiú között fennálló bensőséges, egyedi kapcsolat (vö. 14. vers). Sőt itt is eszünkbe juthat a már említett tartalmi, teológiai ív, kiegészülve egy harmadik elemmel: az Ige Istennél volt – közöttünk lakozott – Isten kebelén van. Tartalmilag van tehát ismétlődés, de egészen új a szóhasználat ebben az utolsó, átkötés jellegű versben. Eddig mindig azt olvastuk: Isten és az Ige. Most azt olvassuk: az Atya és a Fiú. Így tehát a prológus elvezeti az olvasót az örökkévaló Igétől a kegyelmen és igazságon át a testté lett Igéig, Jézus Krisztusig – és itt kezdődik a negyedik evangélium.

Gondolatok az igehirdetés üzenetéhez

Azért karácsonyi textus János evangéliumnak prológusa, mert arról szól, hogy Isten közel jött az emberhez. Olyan emberek jönnek karácsonykor templomba, akik időnként azt gondolják, hogy Isten távoli, elszigetelt, idegen és közböcs. Valamennyien ezt gondoljuk. És félelmet kelt bennük ez a lehetőség. Karácsonykor a legszelídebb hangszerelésben ennek az ellenkezője szólal meg. Hogy higgyük, Isten közel van, értünk van, mellettünk van – és ez adja meg azt a belső békességet, amelyet keresve megtaláljuk a templomot karácsonykor.

Embré lett – és ez a lehető legnaturálisabb módon igaz. Petra Zimmermann egy 2008-as karácsonyi prédikációjában a berlini dómban ezt egészen szokatlanul részletezi. Bőre és csontja nőtt, elkezdett dobogni a szíve, és ereiben vér csordogált. Torka van és hangszálai, van szája, és emberi szavakat formál. Érthető szavakat. A Teremtő világossága jön ebben az embergyermekben a földre. Ismeri az örömet, a szenvedést, a fájdalmat, a veszteséget. Ember, és benne megláthatjuk az Istent. Ahogyan János evangéliumának a kezdete a legszedítőbb magasságokból a legfinomabb, kézzel fogható, emberi valóságba kalauzolja az olvasót.

Nemcsak felismerést hoz ez az esemény, hanem kegyelmet. Megújuló életlehetőséget, új esélyt, célt és reményt. Isten jóindulatát, mégpedig kimeríthetetlen mennyiségben. Kegyelmet kegyelemre.

A textusban az 1. század hívó közössége örvendezik ebben a megajándékozott helyzetben, és tanúskodásával ajtót nyit, hogy ugyanebben az örömben legyen része a következő generációknak, akik osztoznak ebben a hitvallásban. János prológusa nem teológiai spekuláció a testté lett igéről, hanem azoknak a tanúságtétele, akiknek az inkarnáció ténye megváltoztatta az életét. Akiknek békét, reményt és szabadulást hozott. Ennek a lehetőségnek az ajtaja nyílik ki mindenki előtt, aki átlépi a karácsonyi templom küszöbét.

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

Felhasznált irodalom

- BOLYKI JÁNOS 2001. „*Igaz tanúvallomás*”. *Kommentár János evangéliumához*. Osiris, Budapest.
- SCHNELLE, UDO 1998. *Das Evangelium nach Johannes*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig.
- The New Interpreter's Bible*. Abingdon Press, Nashville, 1995.
- Berliner Dom*. <http://www.berlinerdom.de>. 2010. november 1.

Tallózó

„Isten először a szövetség sátrában, azután a templomban lakott népe körében, és az ő dicsőségét kijelentette ily módon (...) Az ószövetségi próféták azt az ígérést hirdetik, hogy Isten (...) sátorát Izrael népe körében veri fel. János ezzel a kijelentéssel tehát a zsidó kijelentés teológiai fogalmát veszi át és a testté lett logoszra vonatkoztatja.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Az Ószövetségben ez (...) Istennek a *templomban* való »lakozását« (...) jelentette (...), Jánosnál viszont az *evangéliumban* – vagyis (...) az Ige tartalmától függően! – való »közöttünk lakozást« jelenti.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„...a Fiú jelentette ki (*exégésato*, innen ered az »exegezis« szó) az Atyát. A Fiú az Atya exegetája, és munkája eredményeképpen a láthatatlan Atya természete (vö. 4,24) kiábrázolódik a Fiúban (vö. 6,46).” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Teste volt az a sátor, amelyben emberek között élt harminchárom évig.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„A testté (*sarx*) való Igére való utalás túllép az Izraellel lakozó isteni dicsőség és bölcsesség ószövetségi képén (...) *Istent nem látta soha senki* (...) János következetesen elutasítja mások Isten ismeretére vonatkozó igényét.” (*Jeromos Bibliakommentár*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„A »test« szó visszaadására vehetett volna választékosabb kifejezést is, de szándékosan alkalmazza azt, ami félreérthetetlen.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„...ha a prológusnak már az első három szava is Mózes első könyvére utal, nem kellene-e arra gondolnunk, hogy a többinek is van valami köze a Genezishez, ahol arról olvasunk, hogy Isten szólt: »Legyen világosság!« (...) Az újjáteremtés ugyanúgy történik, mint a teremtés. Újra sötétség borítja a földet, de Isten szól Fia által, és megint világosság lesz és élet, ahogyan a teremtés hajnalán (...) Egyetlen alapkérdés vonul végig a történeten: hiszel-e az Igében, mely Jézusban testté lett, és mindent teljessé tett, mint a teremtéskor?» (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat!* Iránytű Kiadó)

„Mi hit által vagyunk Isten gyermekei, hit által születünk, de csak egy olyan Fia van, aki általa fogant.” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre*. The Word for Today)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Ha az ünnep elérkezik életedben, akkor ünnepelj egészen. (...) Tisztálkodjál belülről és kívülről. Felejts el mindent, ami a köznapok szertartása és feladata. Az ünnepet nemcsak a naptárban írnak piros betűvel. Nézd a régieket, milyen áhítatosan, milyen feltétlenül, milyen körülményesen, mennyi vad örömmel ünnepeltek! Az ünnep a különbözés. Az ünnep a mély és varázsos rendhagyás.”

Márai Sándor (1900–1989) író, költő, újságíró

„A mesterségesen beléjük sulykolt renyhe világtörténelmi szokásnak köszönhetően az emberek mindig bizonyos tisztelettel emlegették Krisztust, mivel a történelemből így tanulták, és unos-untalan azt hallották... De hidd el, ez a tisztelet egy fabatkát sem ér. Elhamarkodott és álszent, kifejezetten istenkáromlás; mivel istenkáromlás tiszteletet tanúsítani az iránt, akiben az ember hisz, vagy akin megbotráncozik.”

Sören Kierkegaard (1813–1855) dán filozófus

„Örömet abból a felismerésből nyerem, hogy Jézus Krisztussal minden valósággá lett, ami valaha az embernek volt szánva.”

Peter Spangenberg

VERS

Stefan George: A szövetség csillaga

Ki még mindig Kezdet, Vég és Közép vagy,
Egedbe áradó magasztalásunk
E földre esd le, Változás Ura.
Atájt sötétség terpedt mindenütt,
A templom ingott, s mert más volt a házunk
Atyáinkénál, nem hajszolt a lankadt
Láng már magasra minket: a Derűsek,
Erősek, Könnyűek elérhetetlen
Trónjához, s vérünk hullt a messze vágytól...
Akkor saját törzsünkéből, mint a rügy,
Nincs oly szép kép és álom se, fogható,
Tündöklő istenként élénk bomoltál:
Beteljesülést hozván szent kezed,
Akkor fénylett, s minden vágy elcsitult.

TÖRTÉNET

Augustus császár megkérdezte a Delphoi jósdától, hogy ki lesz az utódja a trónon, ám Apollón nem válaszolt. Amikor a császár azt tudakolta, hogy miért hallgat az orákulum, ezt a választ kapta:

Boldogok istene mondta nekem, izráeli gyermek:

Hagyjam a házam, s vissza a rút Hádészba eredjek.

Távozz csöndben ezért oltárunktól magad is már!

Caesareai Eusebiosz (Kr. u. 265? – Kr. u. 339?)

görög író nyomán

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Általános vélemény a textussal kapcsolatban, hogy első hallásra, egyszeri felolvasásra nagyon nehéz értelmezni. János prólogusának bizonyos részletei, például a 14. vers jól ismertek, mégis egységként ez a szakasz igen csak bonyolult. Hivatkozásai (Jézus preegzisztenciája), a Keresztelő Jánostól származó idézet, a Mózesre való hivatkozás és a szöveg elvont fogalmai miatt érezzük nehéznek. Különösen is nagy súllyal esik latba, mennyire tagoltan, lassan, jól értelmezve hangzik el majd a szószékekről, hogy az ige fő fogalmai megragadjanak az amúgy is igen sokszínű gyülekezetekben.

Az ige üzenete jó lehetőséget kínál arra az igehirdetőnek, hogy ne ragadjanak le Jézus születésének az eseményénél, hanem akárcsak János evangélista, értelmezzék azt, megfogalmazzák annak a teremtett világra való hatását. Jézus születése ezért azt jelenti számunkra, hogy közelebb lépett hozzánk Isten, közelebb lehetünk hozzá. Az örökkévalóság, Isten dicsősége Jézusban öltött testet, emberileg befogadhatóvá vált. Isten szolidaritásáról is szól ez az ige: dicsőségéről lemondva egy lett közülünk.

Az „ő dicsőségét” kifejezés többünk számára érdekes volt: hogyan értelmezzük ezt? A textus legnehezebben érthető részei a 15. vers második része és a 16. vers. Nehéz feladat előtt áll az igehirdető, hogy ezen az ünnepi istentiszteleten mennyire törekszik arra, hogy ezeket a mondatokat exegetálja, vagy inkább az ige fő mondatait – az Ige testté lett, láttuk az ő dicsőségét stb. – magyarázza. Vajon a kegyelmet kegyelemre kifejezés a kegyelem bőségét, folyamatosságát jelenti?

Rendkívül sok kép, asszociáció fogalmazódott meg az igével való találkozásunkkor. Sokunknak önkéntelenül az „Itt az Isten köztünk” kezdetű korál jutott eszébe. A kőtábla – jászol – kereszt hármassága, próféciák, ígéretek beteljesedése, Keresztelő János alakja és ezek bibliai összefüggései. A titok, az újrakezdés lehetősége ott van ebben az igében. Lelki szemei előtt egy régi családi kép és annak békessége jelent meg az „Atya kebelén van” részlet alapján. A „kegyelem és igazság Jézus Krisztus által jelent meg” részhez pedig elhangzott, hogy a bírói gyakorlatban ezek kizárólagosak, vagy az egyik, vagy a másik, Jézusban mégis mindkettőt megkapjuk.

Összességében elmondható, hogy rendkívül inspiráló, mégis igen nehéz igével lesz dolga a karácsonyi igehirdetőnek. Ezeket szem előtt tartva kellő alázattal és még több tüzzel kell megfogalmazni karácsony örömhírét.

Karácsony második napja

Jn 13,34–35

Igehirdetési előkészítő

Az ünnepről

Karácsony második napja idén különösen bőséges tartalommal bír, hiszen István vértanú emlékezete mellett a karácsony utáni vasárnap gondolatait is hordozza. Ezért az istentiszteletre készülő közösségnek – lelkészek, kántor, kórusvezető stb. – jó előre tisztázni kell, hogyan ölelik fel ezeknek az ünnepeknek a témáit, illetve az istentisztelet egyes részeiben (introitus, kyrie, kollektá) ezek hogyan jelenjenek meg. Az olvasásra kijelölt igék karácsony második napjának igéi, tartalmukban (Isten szeretete új életre indít – *Liturgikus könyv*, illetve az új életre indító szeretet – *Agenda*) azonban István vértanú ünnepére is illenek (Isten szeretetének tanúiként a világban – *Liturgikus könyv*).

A gyülekezet zöme azonban nem az ünnep sokszínűsége miatt érkezik. Bizonyosan mindenütt kialakult, kik is jönnek ilyenkor. Nálunk többnyire olyanok, akik az első napon családi találkozásai miatt nem voltak templomban, és olyanok, akik éppen karácsonyi látogatásra érkeznek haza. Kevés olyan résztvevő van, aki mindhárom ünnepen részt vesz az istentiszteleten.

Mivel az alapige evangéliumi, ezért a karácsonyi történet nem hangzik el az istentiszteleten. Jó úgy készülnünk, hogy ez a hiány lehetőséggé váljék. Ehhez segítséget nyújt a két lektió (Tit 3,4–8; Ézs 11,1–9) és a javasolt énekek (EÉ 163, 159).

Az ígéről

Feldolgozásokat, illetve vázlatokat találunk a *Lelkipásztor* következő számaiban: 1948/85. o. (győri munkaközösség), 1960/688. o. (Tarjáni Gyula), 1961/641. o. (Káldy Zoltán igehirdetése), 1966/690. o. (Bodrog Miklós), 1977/697. o. (Bárány Gyula), 1985/703. o. (Benkő Béla), 1991/393. o. (Fehér Károly és Bencze Imre), 1999/473. o. (Szentpétery Péter).

A szeretetről adott új parancsolat igéje viszonylag zárt perikópa, tartalmi sérülés nélkül leválasztható a körülötte olvasható beszédekről. Mégis szükséges figyelembe vennünk, hogy előtte a lábmosás története található kettős magyarázattal. Az egyik: Jézus megmossa tanítványainak lábát, s ők így kerülnek Jézussal közösségbe – ugyanígy válik Jézus szeretete forrássá számunkra. Az ő szeretetének körébe kerülünk bele. A másik magyarázat a 12. verssel kezdődik, s a 15-ben hangzik nyilvánvalóan: Jézus szeretete példa a tanítványok számára, hogyan, milyen mértékkel szeressék egymást.

Közvetlenül szakaszunk előtt Jézus arról beszél, hogy most dicsőítetik meg, és saját kereszthalálára utal tanít-

ványai előtt. Jézus kereszthalála új szövetséget jelent Isten népe számára. A szövetség és a parancsolatadás egymáshoz közel áll (BOLYKI 2001, 354. o.). Amikor tehát Jézus új parancsolatot ad, azért adja, mert új szövetséget is kötött népével.

Ez magyarázza azt is, hogy mit jelent az „új parancsolat”. Benkő Béla szemléletesen mutatja be, hogy a régi és az új parancsolat mennyi mindenben egyezik (*Lelkipásztor* 1985, 703. kk.). Hiszen a „Szeresd az Urat!” és a „Szeresd felebarátodat!” parancsa az Ószövetségben is létezik. A régi parancsolat is szeretetről, Isten- és emberszeretetről, válogatás nélküli szeretetről szól. Az újdonságot nem a frissessége, újkeletűsége adja. Ebben az értelemben Jézus parancsa is előbb-utóbb régivé válnék. (Ezzel a kettős értelemmel jelenik meg 1Jn 2,7–10-ben) Ám Jézus parancsa ma is új. Új, mert az Új Szövetséghez kötődik. Új, mert Jézus adja, aki „előbb szeretett minket” (1Jn 4,19; lásd BULTMANN 1998, 348. o.). Új, szokatlan, mert a viszonyítási alapja más: nem a „mint magadat”, hanem az „ahogy én” a mérték.

A parancsadás körülménye megoldást jelent a sokszor szűkítő értelműnek gondolt „egymást” kifejezésre. Jézus most nem a hegyen, nagy nyilvánosság előtt beszél tanítványainak, hanem zárt ajtók mögött. Már Júdás is kiment. Ők maradtak. Arról is beszél Jézus, hogy még egy kis ideig velük van, de aztán őt nem követhetik. Csak ők maradnak. Ebben a környezetben egyáltalán nem hat szűkítésnek a „szeressétek egymást” parancsa, hanem inkább a szeretet konkrét voltát erősíti.

Az új parancsolat Jézus parancsolata, emblémája. A tanítványokról ennek alapján fogják tudni, hogy Jézushoz tartoznak. A „megismerni” ige János evangéliumának jellemző kifejezése, és legtöbbször a Jézus iránt megmutakozó hit kapcsolódik hozzá. Amikor a tanítványok szeretik egymást, nem a tanítványokat ismerik fel, hanem öbennük Jézust.

Hidak az ige és az ünnep között

1948-ban ez az ige a böjti idő 5. vasárnapján hangzott el. De mit keres karácsony ünnepén? Talán mi is erősíteni szeretnénk, hogy karácsony a szeretet ünnepe. Akkor pontosítsuk, milyenek és honnan ismerjük meg a szeretetet! Csak meg ne rekedjünk erkölcsi szólamoknál meg lélektani felismeréseknél!

Káldy Zoltán – bár nem karácsonyi, hanem gyámintézeti – igehirdetése valódi örömhírt hordoz: „Tehát ha fogatkozik is sokszor a szeretetünk, nem kell annak elfogynia, mert Jézustól újat kaphatunk. Nem kell sem kőszívvel, sem félszívvel, sem üres szívvel élnünk. Nem »végzet« a szeretetlenség, nem »sorsszerű«, hanem Krisztusban legyőzhető” (*Lelkipásztor* 1961, 642. o.).

Megint közhelyszerű időhöz kötés, ha azt mondjuk: Jézusnak nemcsak Betlehemben, hanem a szívünkben is meg kell születnie ahhoz, hogy Jézus módjára, az ő parancsolatának megfelelően tudjunk szeretni. A levélbeli lektió erre utal, amikor valami ámulatos gondolati ível egybeköti Jé-

zus születését („*megjelent Isten üdvözítő kegyelme*”) és keresztiségünket („*újjászületés fürdője*”). Bultmann a közhelyszerűséget fent idézett könyvében az „eszkatologikus egzisztenciában megvalósuló parancsolat” kifejezéssel oldja fel. Tehát abban valósul meg Jézus parancsa, aki „*átment a halálból az életbe*” (1Jn 3,14; idézi Szentpétery Péter, *Lelkipásztor* 1999, 474. o.). Nem csupán feloldás ez, hanem pontosabb megfogalmazás. Elkerüli azt a félreértési lehetőséget, hogy az ember bizonyos életfordulat után már csak ezzel a szeretettel tudna szeretni. Ellenben hordozza azt a páli gondolatot, hogy az óemberrel mindennap meg kell küzdenünk (Kol 3,5–10). A Tituszhoz írt levél részlete is eszkatologikus reménységünkkel erősíti a gyülekezetet a jó cselekedetekre. Ez az eszkatologikus reménység vált láthatóvá István vértanú számára halála előtt. Ez az eszkatologikus reménység tört be a világba, amikor Jézus megszületett, és a végtelen a végesbe érkezett.

Vázlat

„Az ember gyarló testébe öltözött az örök Ige” (EÉ 154,2).

„Szigorú hó, takard el bűneink” – írta József Attila 1924 elején (*Gyémánt*). Nem tudom, idén eltakarja-e terheinket a hó. Eltakarja-e az árvizek nyomát, a vörösiszapot, a gyászolók fájalmát. Milyen szép volna, ha csak a Bodri kutyának az orra hegye lógna ki a télből! (Szabó Lőrinc: *Esik a hó*)

Jézus testet öltése, ahogy az örök Ige az ember gyarló testébe öltözött, elfedi terheinket. Nem úgy, mint a hó, ideig-óráig, hanem teljesen. Még Bodri kutya orra hegye sem látszik ki belőle. Még a kereszt szégyene is dicsőségé változik a testet öltött Ige hatására. Még a testet-lelket porba döntő halál is alvássá szelídül. Bűneinket nemcsak eltakarja, hanem el is mossa.

Így történhet, hogy nemcsak Jézus kised testébe, hanem a Krisztus-test tagjaiba is „öltözik az örök ige”, és minden áldásából, leginkább szeretetéből részesít. Most nem a „mint magadat” szeretetről van szó, hiszen megénekelték már: „ami nekem jó, az talán neked nem való” (Adamis Anna). Nem abból a szeretetből részesít, amely majd megszületik, majd átforgálja a világot, („pokolba már a szép szavakkal, szeress egy kicsit jobban” – írta Sztevanovity Dusán), hanem abból a szeretetből részesít, amelyért önmagunkkal – jövőnk bizonyos ismeretében – naponta meg kell küzdenünk (István vértanú). Abból a szeretetből részesít, amellyel egymás terhét hordani tudjuk (János apostol). Abból a szeretetből részesít, amely az ő jellemzője, s ezért őt ismerik fel a közöttünk élő szeretetből.

Nem tudom, idén eltakarja-e terheinket a hó. Azt sem tudom, lesz-e erőnk eléggé szeretni, jézusian szeretni. Ezért hálát adok Jézusnak, hogy a keresztiségemben engem is újjászült, és őhöz minden nap visszatérhetek.

BENCZE ANDRÁS

Felhasznált irodalom

BOLYKI János 2001. „*Igaz tanúvallomás*”. *Kommentár János evangéliumához*. Osiris, Budapest.

BULTMANN, Rudolf 1998. *Az Újszövetség teológiája*. Osiris, Budapest.

Tallózó

„*A szeretet modelltje Jézus*. Jézus szeretete önzetlen. Ő soha nem magára gondolt: értük tett mindent, amit tett. Jézus szeretete áldozatkész, határtalan – az életét áldozta fel, vállalta a keresztet. Jézus szeretete megértő és kitartó. Elviseli az emberi gyengeséget, nem tűnik el az idő múlásával. *Megtanít az emberi együttélés titkára*. (...) Jézus szeretete megbocsátásra kész. *A szeretet a bűnbocsánatból él, és arra indít*. A Jézus igényének megfelelő szeretet azért új, mert annak az új világnak a jelzője, amely történetileg ugyan még eljövendő a maga teljességében, de lényegét illetően már itt van és érvényesül e világ régi keretei között. (...) Nem azért új ez a parancsolat, mert új etikai princípium, hanem azért, mert a Krisztust követő tanítványok életrendjének ez a törvénye, és a tanítványság ismertetőjele a világ számára. (...) Jézus parancsa nem individuális, hanem közösségi életre szólít. A Krisztussal való közösség az egymás iránti szeretetben nyilvánul meg. (...) Az új parancsolat az ószövetségi áldozati törvények végét s új emberi magatartás kezdetét hirdeti meg.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Karácsony (...) hagyományosan Istvánnak, (...) valamint János apostolnak emléknapja is egyben. Fehér Károly homiletikai szempontból is jónak tartja, ha (...) az agendatémát e két emléknapra is figyelve szólaltatjuk meg: *mi telhetik ki az új életre indító szeretetből?* 1. Kitelhet a mártírium is (István), aki életének egy adott helyzetében hozott áldozatával tett bizonyosságot Krisztus szeretetének erejéről. 2. Kitelhet az aprólékos, részletekben történő életáldozat (János apostol), a hosszútávú szeretet bizonyosságával.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„A tizenegy tanítvány úgy tud tovább élni Jézus távollétekor, ha engedelmeskedik Jézus példájának: szeressétek egymást.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Ezzel vált »új parancsolattá« (...) a láthatóan már jelen nem levő Jézust kell ezentúl képviselnie és pótolnia a szeretetnek.” (Victor János: *Csendes percek*. Református Sajtóosztály)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„...A világot már az Ő szemével láthatjuk, és sok minden, ami idáig komolynak tűnt, hirtelen nevetségessé válik, vagy fordítva: amit eddig megmosolyogtunk, jelentőségre

tesz szert, nagy dolgok összezsugorodnak, apróságok pedig egyszerre csak fontosak lesznek – újra felfedezzük ember voltunk némely szinte elfeledett szavát, legfőképp az álmat, a várakozást és a szeretetet.”

Eugen Drewermann (1940–) német katolikus teológus

„Ama et fac quod vis! Szeress és tégy, amit akarsz!”

Augustinus (354–430) egyházatya, püspök, filozófus

„A szeretet, mely a embereket közösséggé formálja, nem merül ki alaktalanul áradó érzelmekben: megnyilatkozásra, segítségnyújtásra, megegyezésre, a másik elismerésére készlet. (...) A szeretet az elismerés aktusa révén jogot teremt. (...) A szeretet jogalkotó hatalma arra törekszik, hogy az adott feltételek mellett az emberek eredményes együttélésének lehető legjobb formáját hozza létre. (...) A szeretetben működő fantázia képes arra, hogy a konkrét, folyton változó körülmények figyelembevételével a közösség mindig újabb, az ember végtelen rendeltetéséhez egyre inkább közelítő formáját gondolja ki.”

Wolfhart Pannenberg (1928–) német evangélikus teológus

„Az ember mindig az élet áramát vagy a halál áramát küldi a másik embernek.”

Nyikolaj Bergyajev (1874–1948) orosz filozófus

TÖRTÉNET

Húsz zen szerzetes és egy apáca – név szerint Esun – egy meditációs gyakorlaton vettek részt. Esun nagyon szép volt, annak ellenére, hogy le volt borotválva a haja, és egyszerű ruhát viselt. Néhány szerzetes titokban szerelmes lett belé. Az egyik még írt is neki egy szerelmes levelet, melyben titkos találkára akarta rábírní. Esun nem válaszolt a levélre. A következő napon, amikor a meditációt vezető mester befejezte előadását, Esun szólásra emelkedett, és a levél írójának címezve szavait, fennhangon így szólt: „Ha tényleg annyira szeretsz, gyere, és ölelj meg most!”

Zen koan

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Jézus, a kereszténység, a Szentírás meghatározó üzenete, hogy az Isten akarata szerint élő ember legalapvetőbb megnyilvánulási formája a szeretet. Jézus is e szerint állítja tanítványai elé a szeretetet mint életformát.

Első hallásra nem egészen világos, hogy Jézus miért beszél múlt időben (*szerettelek*) a saját szeretetéről – mintha összegezne, búcsúzna –, miközben egy másik helyen azt ígéri, hogy a világ végezetéig a tanítványokkal marad. Ez mindenképpen tisztázandó kérdés.

A klasszikusan használt „szeretet parancsa” megneve-

zés ellenére nehéz összeegyeztetni a szeretetet a parancsolás, az utasítás gesztusával. Ezt erősíti meg az a tapasztalat is, hogy sem Isten, sem a másik ember szeretetére nem lehet senkit kényszeríteni – nemcsak a világi, hanem a gyülekezeti életre is igaz ez a megállapítás. A feszültség feloldásának lehetősége talán a parancsolat szó bibliai értelmének újrafelfedezésével volna lehetséges.

A 34. vers leginkább az egyes keresztény ember hozzáállását, a testvérekhez való viszonyát, és ebből következően a Krisztusban testvérek egymáshoz való viszonyát helyezi előtérbe. A „belső kör” életrendje ez. A 35. vers viszont már kifelé (is) mutat. A szeretet itt ismertetőjelle válik, amely Jézus Krisztus követőit jellemzi. Ezen a ponton is lehetséges még legalább kétféle értelmezés: az egyik, hogy a szeretet kötelesség, amely nélkül nincs Krisztus-követés; a másik, hogy a tanítványság természetes következménye, velejárója a szeretet gyakorlása mindenki felé. Bármelyik lehetőséget gondoljuk is végig, mindegyikben ott van a kerüendő farizeusi magatartás veszélye, amely a hit isteni ajándéka mellé számon kérhető követelményeket helyez, s pusztán azokon méri le a hit meglétét vagy intenzitását. Óvakodnunk kellene ettől, ugyanakkor nem felejtethetjük el, hogy a hitünknek közvetlenül van köze a szeretethez és annak természetes megnyilvánulásaihoz.

Óév

Mt 9,14–17

Igehirdetési előkészítő

Az igehirdetés elé

Textusunk üzenetének megközelítéséhez véleményem szerint feltétlenül bele kell merülnünk az előzményekbe. Jézus elhívja Mátét a vámszedőasztaltól, vele és olyanokkal telepszik asztalhoz, akiket mindenki megvetett. Már a vacsora, az egymás mellé telepedés, a közösen elfogyasztott étel szimbolikája is jelentős üdvtörténeti szempontból. A barátok körében ülő Jézus képe egyértelműen az üdvösség korszakának elindulását jelzi, amely az ünneplés, a boldogság, az öröm ideje. Érdeemes felfigyelni az elhívást követő vacsora és a nagycsütörtöki vacsora párhuzamára is. Míg itt minden az újról szól, a Krisztussal közösségbe került ember örömről, ott a kereszt felé induló Jézus áll előttünk. A farizeusok érdeklődésére adott tanítás kétséget sem hagyott afelől, hogy Jézus szavai valami döntően másról, újról szólnak. „Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek. Menjetek, és tanuljátok meg, mit jelent ez: Irgalmasságot akarok és nem áldozatot.” (9,12–13) Arról tanúskodnak szavai és cselekedetei, hogy a kultusz áldo-

zati jellege – amely a valamit felajánlok és ezért várok kapok elven alapul – már nem kiegészül az új tanítással, hanem alapvetően megváltozik. Nem áldozatot hozok a másikért, hanem magamból adok. Nem mérlegelem a számára és számomra legoptimálisabb megoldást, hanem úgy adok, hogy a magamé lesz kevesebb. Ehhez szükség van arra az alapvető élményre, hogy amink van, azt mi is kaptuk. Az elhívás-megtérés ezt az *agapé*-részesedést tartalmazza. Jézus hívása, a megszólítotttság megélése alapvetően formálja a személyiséget, hiszen az Úrral való közösségekben megváltoznak az értékek, a súlypontok, a célok. Előtérbe kerül a közösség. Község Istennel és az emberekkel, amely Krisztus emberré születéséből, jelenlétéből és áldozatából táplálkozik. Ebben a kontextusban vetődik fel a böjttel kapcsolatos problematika. A böjt jelentősége túlmutatott a formalitásokon, hiszen a kien-gesztelődés vágyát egyfajta önuralommal, aszketizmussal vélte beteljesíteni. Az imádság és a böjt fontos eleme volt az Isten országának eljövételét megelőző várakozásnak. Egy olyan befelé fordulásról van itt szó, amely esetében a koncentrált várakozás egyfajta teljesítendő úttá válik. A törekvés az, hogy ez az út felkészítse az embert a Mesiás eljövételének új időszakára.

János tanítványai arra hívják fel a figyelmet, hogy Jézus elhívása nyomán nem folytatódik az a fajta aszketikus kegyességgyakorlás, amely mind a farizeusokat, mind János tanítványait jellemezte. Mintha nem vennék tudomást az eddig kialakult kegyesség alapvető formáiról, értékeiről. Jézus személye is megosztja a rá figyelőket, hiszen nem ad követendő feladatokat, nem beszél az addigi értelemben vett kegyes gyakorlatokról. A böjt és a gyász között egyértelműen párhuzamot von. A gyászoló lelkületéhez tartozik a böjt gyakorlása. A régi vőlegény–menyasszony képet használva a mennyei lakodalom, az örök község előképe ez az indulás. Most az örömteli község ideje van itt, de eljön az idő, amikor a gyász, a böjt ideje következik, amikor a tanítványok szemük elől vesztik a Vőlegényt.

A Jézusra figyelők számára fontos kérdés, hogy a szavaiban, cselekedeteiben teljesen újat képviselő Jézus tanítását miként illeszthetik a kor zsidóságának életszemléletéhez és az ebből kirobbanó jánosí úthoz. A farizeusok és Keresztelő tanítványai szinte egymás mellett állva figyelnek döbbenetben rá. Jézus szavai, a benne megjelenő „új” a mennyek országának előképe-megjelenése. Összeegyeztethetetlen a korábbi üdvrenddel, a törvény keretei már nem foghatják össze az evangélium új életerejének áradását. A törvénykegyesség útján járva értelmezhetetlen a jánosí elhívást követő megtérés és az ezzel járó teljesen új élet szemlélet. Jézus megtérésre hívó szava ennek az „újnak” az átélése, megélése a jelenben, mintegy előízéként az örök mennyei lakomának, ahol soha nem halkul el a Bárányt dicsőítő ének öröme.

Az igehirdetés felé

Óév este egy kicsit gyászolunk. Búcsúzunk az elmúlt évtől. Számba vesszük a velünk, szereteteinkkel, országunkkal, a világgal történt eseményeket, és átéljük az elmúlást is. Érzékenyebbek vagyunk a múló időre. Vajon gazdagodtunk az elmúló évben a mennyei kincsekben? A kapott talentumainkkal jól gazdálkodtunk? Ilyenkor különösen is különbséget teszünk kronosz és kairoosz között. Mérlegetlünk az eltelt, naptárral-órával mérhető időt és a valamire éppen *most* alkalmas időt, annak tudatában, hogy mindkető ura Jézus, a mi Urunk. A Krisztus-követő ember év végi számadásához azonban szorosán hozzátartoznak azok a Jézussal, benne és általa átélt események, amelyek gazdagítottak, felszabadítottak, ahol átélhettük a vigasztalódás csendes örömet.

Valójában hol a helye az örömnél ebben a búcsúzó helyzetben? Miből táplálkozik ez az érzés? Semmiképpen nem a mi tudatosságunkból, elköteleződésünkben. A Vőlegény jelenlétének, a vele való megélt községnek a következményéről van szó. Olyan mennyei kincsről, amelyet kaptunk az elmúló esztendőben, amelyet tovább kell adnunk. A megajándékozottság és ajándékozás öröme ez.

Eszembe jut a tanítás a mesterről, aki reggeli imájának ösvényén haladva, egyszer csak egy nagy kincset talált. Miközben nézegette, gyönyörködött benne, meglátta nála a vándor. Nem adnád nekem ezt a kincset? – kérdezte. A mester azonnal odaadta neki. A vándor gyorsan, még mielőtt meggondolhatná magát, továbbment. Három nap múlva visszavitte a kincset, és azt mondta: visszahoztam neked, mert az még nagyobb kincs lenne a számomra, ha tudhatnám, hogyan tudtad ilyen könnyen odaadni nekem.

A Krisztusban kapott kegyelem éve volt az idei is. Az üdvösség napjainak számtalan vigasztalásával, a bűnbánat és bűnbocsánat számtalan lehetőségével.

Pál apostol szerint a kegyelmi ajándékok a gyülekezetben teljesekek (1Kor 1). Abban a községben, amelyet Jézus éltet és táplál, ahol úgy lehetnek együtt követői, mint megszólított, elhívott tanúk, akik életük tartalmát, igazi kincsét az evangéliumban találták meg. Abban a községben, ahol a jánosí szavak valóban életre keltik a szunnyadót, reménységgel töltik el a szomorkodót, ahol az elért eredmények, sikerek az „új világosságban” más hangsúlyt kapnak.

Szilveszterkor egy kicsit elcsendesedik minden, és mintha a világ ettől megijedne, éjszaka – az újesztendőt köszöntendő – gyorsan zajong egy kicsit. Olyan üresek az új év első napjai, mintha ezen az éjszakán minden muníciónkat ellőttük volna. Az üresség mindig az elmúlt, az „ó” fájdalom. Az „új” az élet öröme. Azé a bensőséges öröme, amely egyedül a Vőlegényé és a menyasszonyé. Jézust azonban nem lehet a már meglévő, róla alkotott képünkhöz hasonlítani. Nem lehet melléteni vagy vele kiegyesí-

teni. A tegnapi Jézus-kép már a múlt, ma az „újjal” kell találkozni. Ott lenni, jelen lenni, rá figyelni éppen *most*, az alkalmas időben. „Többé tehát nem én élek, hanem Krisztus él bennem.” (Gal 2,20) Ebből a belső átförmálódásból lehet naponta friss és új a tanúságtételünk. Reménységünk csak az lehet, hogy a Völegény az örömhír életet adó üzenetével, ahogy az elmúló évben, úgy az előttünk levőben is, „lakodalmas népével”, velünk marad.

JOHANN GYULA

Tallózó

„A ruha és foltja, a bor és a tömlő példázata arra tanít: régi életünknek meg kell halnia, hogy helyet adhasson az újnak, de toldozgatással-foltozgatással ez a kérdés nem oldható meg.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„...kérdésük háttérében a *várákozás* húzódik meg: bűnbánattal *készülnek* Isten királyságának (...) eljöttére, miközben ezt az eljövotelt Isten már *beteljesítette* a Jézusban. *Furcsa is, meggondolkoztató is* »úgy számlálni napokat« és *éveket, mintha Jézus nem volna, noha már megérkezett!* (...) mivel Jézus az »új«, az élet a »rég«, világos, hogy nem egyszerűen évújulásra, hanem *életújulásra* hív óév búcsúztató esténken is igéjével.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Noha Jézus szavai nem *parancsolják* meg a böjtölést, biztos, hogy *helyeslik* mint megfelelő gyakorlatot azok számára, akik a völegény visszatérését várják. (...) Jánossal vége egy üdvtörténeti korszaknak, meghirdetve ezzel a kegyelem új korszakát, és rámutat, hogy az azoknak megfelelő alapelveket nem lehet összekeverni. (...) *Az ingyen üdvözülés új borát beletöltötték a törvényeskedés régi tömlőibe, és mi lett az eredmény? A tömlők elszakadtak és tönkrementek, a bor kifolyt, a drága életadó orvosság nagy része elveszett.*” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„...*eljön a nap*: ez egy próféta jellegű formula, amely üdvösségtörténeti távlatot sugall. (...) Máté (...) nem használja az »új« szót ebben a példabeszédben. De két szó ketős értelmű: a *pléróma*, »folt« szó (szó szerint »teljesség«); és a *schisma*, »szakít« szó, mely »skizmát«, egyházszakadást is jelent. Ezért Máté úgy értelmezi a keresztények és a farizeusok tanítványai közötti szakadást vagy elkülönülést, mint a régi (és jó) és a jó teljessége közötti különbséget.” (*Jeromos Bibliakommentár*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„Jézus a reformok, újítások haszontalanságáról beszél (...) Jézus nem azzal a céllal érkezett, hogy reformokat vezessen be a judaizmusba: új posztóból varrjon foltot a régi ruhára, vagy régi tömlőbe töltsse az újbort.” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre*. The Word for Today)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„...Kiüresítve magunkat a böjt által hiányt teremtsünk magunkban számodra, melyet Te töltsél be bennünk!”

Imarészlet

„Korábban nem értettem, miért nem jön válasz, ha kérdezek. Ma azt nem értem, miképpen hihettem azt, hogy kérdezhetek. De hát akkoriban egyáltalán nem hittem, csak kérdeztem.”

Franz Kafka (1883–1924) német nyelvű író

„Ha Jézus egy arab kánai menyegzőre hivatalos, és az asztalnál meglátja azt a töméntelen feleséget, mérgében fordított csodát tesz: a bort változtatja át vízzé!”

Nápolyi gyerekdolgozat részlete
Marcello D’Orta gondozásában

„A hallgatást száműzték a kommunikációból. A média útján közvetített képek és szövegek soha nem hallgatnak el: a képeknek és üzeneteknek szünet nélkül kell követniük egymást. Pedig pontosan a hallgatás az a kicsi katasztrófa, mely igazolja, hogy az egész kommunikáció végeredményben csupán szakadatlan fikció, azzal a céllal, hogy kitöltse számunkra az úrt a képernyőn, lelki képernyőnkön is.”

Jean Baudrillard (1929–2007) francia filozófus,
szociológus, médiateoretikus

TÖRTÉNETEK

„Karl Barhtól megkérdeztem, mi a véleménye az aszkézisről. Hallgatott egy darabig, szívott egy mélyet a pipájából, aztán megszólalt. »Tudod, számomra az aszkézis nem azt jelenti, hogy kevesebbet dohányzom, hanem azt, hogy kevesebbet beszélek... hogy lemondok az előadói körútjaimat.«”

Rudolph Bohren (1920–2010) svájci gyakorlati teológus

„Egyszer egy király egy napórát hozott haza útjáról alattvalóinak. A napóra megváltoztatta országát életét. Pontosabbak, megbízhatóbbak és szorgalmasabbak lettek, és az ország immár jólétben élt. Amikor királyuk meghalt, alattvalói azon tanakodtak, hogyan tudnának méltó emléket állítani az elhunytak. Végül egy pompás templomot emeltek a napóra fölé, aranykupolával. De a nap sugarai többé már nem jutottak el az óráig, és homály borult a napóra fölé. Ki a pontosságát veszítette el, ki a megbízhatóságát, ki pedig a szorgalmát. Mindenki a maga útját járta, és a királyság lassan széthullott.”

Nossrat Peseschkian (1933–2010) iráni-német
pszichoterapeuta nyomán

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Talány a szakasz két részének (böjtölés – régi és új viszonya) a kapcsolata.

Mit is jelent pontosan a böjtölés? Csak ételtől való tartózkodást? Vagy a számomra fontos szokások nélkülözését is? Befelé fordulást, önmagunkkal való számvetést is jelent.

Áldozatot is jelenthet a böjt. Valamit „kiböjtölök” Istentől. De ha Jézus itt van, jelen van, akkor mi értelme van a böjtnek? Ha összevetjük Jézus negyvennapos böjtölésével, arra gondolhatunk, hogy mi azért nem kell, hogy böjtölünk, mert ő böjtölt helyettünk is.

Mit jelenthetett a böjtölés János tanítványai és a farizeusok számára?

A böjt nem cél, csakis eszköz lehet. Nem Istennek, hanem magunknak böjtölünk. (Nem úgy, mint a példázatbeli farizeus: látod, Uram? Hetente kétszer böjtölök, neked!) És nem is másoknak (lásd: amit Jézus a Hegyi beszédben tanít a böjtről). Nem számít jó cselekedetnek sem.

Jézus szavaiból úgy tűnik, hogy a böjt hasonlít a gyászhoz. Lesz-e számunkra is olyan idő, amikor nélkülöznünk kell Jézust?

A böjt nálunk, evangélikusoknál oly módon valósul meg (ha egyáltalán megvalósul), hogy jobban elmélyedünk a Bibliában, többet imádkozunk, önvizsgálatot tartunk. A testi értelemben vett böjtöt kevesen tartják. Ha igen, akkor is inkább olyan szempontból, hogy testileg egészséges lehet.

Hogyan kapcsolódik ez az ige óév estéhez? Előrehalad az idő, mint egy folyó. Ebben a folyamatban meg kell szabadulnunk sokféle régi dologtól: ebben lehet segítségül számunkra a böjtölés. Túl kell lépni a régi, merev, begyöpösödött szokásokon, meg kell újulni, hogy az újat, ami Istentől jön, be tudjuk fogadni.

Hajlamosak vagyunk a régit rossznak, az újat jónak gondolni. De mire véljük azt, hogy az egyik párhuzamos helyen Jézus ezt mondja: az óbor a jó?

Jézus megismerése után többé nem lehet semmi sem ugyanaz, mint régen.

Újév

Mt 7,24–27

Igehirdetési előkészítő

Homiletikai jellegű exegézis

Jézus egyértelmű állásfoglalásra hív, amikor a Hegyi beszéd-beli tanítását ezekkel a mondatokkal zárja. Érdeemes a textusunkat megelőző verseket is figyelembe venni, hiszen a két szakasz bizonyos szempontból összetartozik.

Jézus ezzel nyomatékosítja, hogy komolyan kell venni a szavát, és hogy a neki való engedelmesség a keresztény életben szükségszerűen megnyilvánul. Cselekvés nélkül semmit nem ér sem az „Uram, Uram!”-ozás, sem az igehallgatás. John Stott szerint „teljességgel elfogadhatatlan a csupán szavakban megnyilvánuló hit (21–23. vers) és a pusztán intellektuális ismeret (24–27. vers)”. Mindkettő jó és szükséges, de önmagában kevés.

A λόγος-ról beszél Jézus. A *tanításról*, a szavakról, amelyeket a körülötte lévő sokaságnak mondott el, s amelyek a keresztény élet fontos kérdéseit érintik. Bizonyos dolgokban – például a törvény értelmezésében – helyreigazította a vallásos közgondolkodást, imádkozni tanított, szólt Isten gondviseléséről, óvott a képmutatástól és a hamis prófétáktól, egyértelművé tette, hogy két úrnak nem lehet szolgálni, és hogy az örök életre nem a széles út vezet. A λόγος ugyanakkor – tágabb értelmezésben – maga az *Isten igéje*, amelynek az emberi élet minden területéhez, az ember teljes valóságához köze van. A testté lett ige, *Jézus Krisztus* azt hangsúlyozza, hogy a kereszténység nem csupán elmélet, de gyakorlat is. Jézus a házépítésből vett példával szemlélteti mondanivalóját. A bölcs, körültekintő ember gondot fordított a megfelelő alapozásra, és kősziklára építette házát. Palesztinában sziklás-köves volt a talaj, amelyet vékony homokréteg fedett. Csak akkor lehetett építkezni, ha az építő leásott egészen a szikláig (πέτρα), és arra vetette az alapot. Ezzel biztosította azt, hogy a munkája ne legyen hiábavaló, és háza ellenálljon az időjárás viszontagságainak. A bolond építő azonban – Jézus szerint – nem törődött a szilárd alapokkal, összecsapta a munkát, nem ásott mélyre, csak a felszínen lévő, bizonytalan homokra építkezett, és a vihar könnyedén romba döntötte építményét. Békés viszonyok között, jó időben nem látszott a különbség a két ház között, hiszen az alap rejtve van a szem elől, de a viharban megmutatkozott, hogy az egyik semmit sem ér.

Az igehallgatók között is megtalálható ez a két típus: az egyik csupán hallgatja az ígét, *kereszténynek látszik*, a másik viszont cselekszi is a hallott ígét, engedelmeskedik az Úrnak, azaz *valóban keresztény*. Külső szemlélő számára „napsütéses időben” nincs különbség e két élet között. Akkor példaértékűnek látszódhat mindkettő: a hit erősnek tűnhet, lehet szeretet, türelem, szolgálatkészség a másik felé, hangozhat az imádság és az ének, rendszeres lehet az adakozás, a templomba járás. A „viharban” azonban egyértelművé válik a különbség, kiderül, hogy az Úr Jézusra van-e alapozva az illető hite, vagy valami másra – a lelkész iránti szimpátiára, a kellemes, befogadó közösségi légkörre, a családi hagyományra, az „újra divat templomba járni” gondolkodásra, a jó programokra vagy bármire, ami egyébként nem rossz, de stabil alapnak kevés.

Az élet viharai komolyan próbára teszik az embert. Családi problémák, anyagi gondok, munkahelyi kihívá-

sok, betegség, haláleset, idős hozzátartozó gondozásának feladata, korábbi tervek összeomlása, az emberi kapcsolatok konfliktushelyzetei, lelki sérülések, bűntudat Isten és emberek felé – ezek bármelyike komoly próbatételt jelent bárki számára, és még a cselekvő igehallgató sem dalolva, tánclépésben éli meg ezeket. Ekkor mutatkozik meg, hogy a megfeszített Krisztusra épült-e a hitünk; hogy akkor is őt tekintjük-e Urunknak, ha nem az elképzeléseink, elvárásaink szerint alakul az életünk; hogy a földi dolgok elvonják-e figyelmünket az örök élet ajándékáról; vagy hogy Isten szeretetének abszolút fokmérője mindig az marad-e, hogy egyszülött Fiát adta értem.

A πέτρα szó az Újszövetségben csupán tizenötször fordul elő. Szerepel a textusbeli példában, a magvető példázatában, valamint Jézus sírjával, a Jézus halálakor meghasadt sírokkal és az utolsó ítélettel kapcsolatban. Ezen kívül Róm 9,33 és 1Pt 2,8 egy ézsaiási próféciát (28,16) idézve tud a Sionon elhelyezett kőről, amely a megütközés kövévé és a botránkozás sziklájává (πέτραν σκανδάλου) válik Izrael számára, amely nem a hit, hanem a törvény cselekedetei alapján akar üdvözülni; továbbá 1Kor 10,4 Krisztust nevezi a kősziklának (ἡ πέτρα δὲ ἦν ὁ Χριστός). Tehát – a példánál maradva – a bölcs ember Krisztusra alapozza az életét.

Fontos hangsúlyozni, hogy az ige cselekvésére való jézusi buzdítás nem az üdvösség kiérdeklését hirdeti. Nem azért lesz valakinek össze nem omló háza, örök élete, mert tökéletesen cselekszi Isten akaratát, hanem azért, mert nemcsak látszólag, hanem valóban Jézusra építi az életét, benne hisz. S aki hisz Jézusban, az igyekszik neki engedelmeskedve élni.

A házépítés példájában a végeredmény kétféle lehet: vagy nem omlik össze a ház (οὐκ ἔπεσεν), vagy pedig teljes lesz a megsemmisülése (ἦν ἡ πτωσις αὐτῆς μεγάλη). Középút nincs. A látszat- vagy valódi kereszténység esetében is elég egyértelmű a végkifejlet: a megmaradás vagy a pusztulás. Ezt az igehirdetésben sem lehet megkerülni. Persze nem ijesztgetnünk kell a gyülekezetet, azt viszont őszintén el kell mondani, hogy a tét nagy, de a kegyelmi idő még tart.

Az igehirdetés felé

Új év kezdődik régi-új fogadalmakkal, lelkesedéssel, reményekkel. Kérdés, hogy új évünket mire, kire alapozzuk.

Ellentéppárok sorakoznak előttünk: bölcs – bolond, biztos kőszikla – bizonytalan homok, cselekszi – nem cselekszi, nem omlik össze – teljesen elpusztul. Az ember bölcsessége, illetve balgasága a tetteiben mutatkozik meg, abban, hogy mennyire tartja fontosnak a megfelelő alap biztosítását. A Jézusban való hit nemcsak elhívése annak, hogy Jézus a Megváltó, hanem a neki való engedelmesség

a mindennapi életben is. Természetesen mivel bűnös emberek vagyunk, ez nem sikerülhet tökéletesen, de komolyan vétele elkerülhetetlen. Jézus meghalt értünk, és feltámadásával legyőzte a halált azért, hogy mi ne vesszünk el, ne jussunk kárhozatra, hanem általa üdvösségünk legyen.

Tükör kerül elénk, templomba járó emberek elé az új esztendő első napján. Krisztus követői vagyunk-e, vagy csak annak látszunk? Ha ez utóbbi, akkor nem az a megoldás, hogy – elkerülendő a további képmutatást – hátat fordítunk a templomnak, és inkább nem is hallgatjuk az igét, hanem az, hogy Jézus elé borulunk, és tőle kérjük el a megtérést, megújulást.

Boldogok, akik hallgatják és megtartják az Úr beszédét! – Ez a mondat ismerős a rendszeres igehallgatóknak, hiszen minden istentiszteleten elhangzik a lekió után, a hitvallás előtt. (Kérdés persze, hogy kiben mennyire tudatosul, hogy az éppen aktuális ige hallgatása után annak cselekvésére kerül a hangsúly.) Most textusunkkal nemcsak a liturgia buzdít az Úr beszédének megtartására, hanem maga Jézus, aki meg is indokolja, miért fontos engedelmeskedni az ő szavának.

Létezik olyan ostoba ember, aki az ingatag homokra építené fel a házat, mikor mindenki tudja, hogy le kell a sziklára? Nyilván nincs ilyen. És vajon van olyan keresztény, aki valójában nem is az, mert nem Krisztusra alapozta a hitét, életét?

HULEJ ENIKŐ

Felhasznált irodalom

STOTT, John 1993. *A Hegyi beszéd*. Harmat, Budapest. 204–210. o.

VARGA Zsigmond 1996. *Újszövetségi görög–magyar szótár*. Kálvin Kiadó, Budapest.

The Greek Bible. <http://www.greekbible.com>.

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a textus 2005-ben, Újév napján is alapige volt, és a Lelkipásztor 2004/12. számának 474. oldalán már olvasható egy tallózó, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„A helyes magatartás az, hogy hallgatói meghallják és meg is cselekszik az ő szavát. Egy próféta vagy tanító sem mert eddig így fellépni Izraelben.” *(Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)*

„Jézus szavai (...) azokra a próbatételekre vonatkoznak, melyek mindenkit elérnek, és mindenkit ebben a földi életben érnek el. (...) A viharokban (...) derül ki, hogy mire épült egzisztenciánk. (...) életünk alapkérdésének megoldása »belülről«, önmagunkból nem lehetséges. Ezért szorultunk rá az evangéliumra újra meg újra.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Ha valaki a Hegyi beszéd elvei szerint él, a világ bo-

londnak nevezi; Jézus Krisztus viszont *bölcs embernek* mondja. A világ azt tekinti bölcsnek, aki a láthatóknak, a jelennek és önmagának él; Jézus az ilyen embert bolondnak nevezi.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Ő maga kínálkozik nekünk biztos alapul, amelyre nyugodtan építhetjük életünket.” (Victor János: *Csendes percek*. Református Sajtóosztály)

„Palesztinában télvíz idején gyakori (...), hogy hirtelen esőzések, felhőszakadások megdagasztják a vizeket és a lezuhanó víztömegek könnyen veszedelmessé válhatnak a gyengén megépített házaknak, hacsak erős alapjuk nincsen.” (Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Keresztény Igazság)

„Hallottuk a Hegyi beszédet, talán meg is értettük. Mégis, ki hallgatta helyesen? Jézus erre a kérdésre válaszol utoljára. (...) Emberileg nézve számtalan lehetőség van a Hegyi beszéd értelmezésére és magyarázására. Jézus csak egyetlen lehetőséget ismer, egyszerűen elmenni és engedelmeskedni. (...) Jézus örökkévalóságból jövő szavának már csak az egyszerű cselekvés felel meg. Jézus szólt, Övé az ige, miénk az engedelmesség.” (Dietrich Bonhoeffer: *Követés*. Evangélikus Sajtóosztály)

„A szenvedés viharát nem az erős fizikum állja, hanem az erős lélek. A bölcs ember ezért nem hanyagolja el a lélek gondozását, ezért nem tartja azt fölöslegesnek, hanem az élet alapvető kérdései közé tartozónak. (...) Csak az Isten igéje által vezérelt élet a viharálló élet. (...) az ige nem felel a kíváncsiság kérdésére: mi lesz a sorsunk? Ellenben felel arra, hogy min dől el a sorsunk.” (Turóczy Zoltán: *Posztillás könyv*. Evangélikus Teológiai Akadémia)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„A többiek tényleg kikapták a bizonyítványt, de az enyémet fel kellett küldeni a miniszteriumba, mivel tévedések derültek ki, amiket sürgősen orvosolni kell...”

Karinthy Frigyes (1887–1938) magyar író, költő, humorista

„Numinózus: a hallgatót a kategória megértésében csak azal segíthetjük, ha elvezetjük saját lelkiállapotának arra a pontjára, ahol ennek a kategóriának már benne magában kell megmozdulnia, létrejönnie és tudatosulnia.”

Rudolf Otto (1869–1937) német teológus, vallásfilozófus

„»Ne lakj!« Ezt a nyomtatott üzenetet hozták. Az emberek már várták a vészt, már tudtak róla, ezért már előbb lerombolták a lakásokat, mint ahogy a repülőket kemény bombái

megadták nekik a kegyelemdőféseket... Vadul dübörögve csaptak le a száguldó gépek mennydörgéses éjszakai egükből, és gyilkos terhüket a mulandóságra szórták, amely csak ekkor, hirtelen önmagába omolva ébredt önmaga ismeretére. Nem lakás volt tehát többé, amit utolért a pusztulás: csupa elhagyott költőhely, kifosztott barlang volt, vagy olyan orv birtok, amely rablók kezén nem gyarapodhatott. De mindez sokkal később történt, és már nem érte utol azokat, akiknek először és rég kihirdették a parancsot: »Nem lakhatsz!«”

Hans Günther Adler (1910–1988) német költő, író: Az utazás (részlet)

TÖRTÉNET

1634 októberében egyetlen éjszaka alatt víz alá került az észak-fríz partok menti Alt-Nordstrand, több mint hat-ezer ember halálát okozva. A történetírók Ezékiellel teljes egyetértésben az elkövetett bűnök miatt bekövetkezett istenítéletként értelmezték az eseményt. A helyi lelkészt, aki alapvetően egyetértett ezzel a magyarázattal, a katasztrófa mérete annyira megrázta, hogy Isten büntetését túlzónak tartotta. „A bűnök fellege bizonyára elhomályosította a szemét” – írta. Ám az áradás okának megértéséhez szükséges magyarázatot nem Ezékiel, hanem René Descartes szolgáltatotta: az időjárás rendszeres megfigyelése, a megerősített gátak, a tengerszint változásának hosszú távú mérése adtak a katasztrófa miéértjére választ.

Eugen Drewermann (1940–) német katolikus teológus nyomán

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A textus üzenete több szempontból is izgalmas. Változó világunkban mire alapozhatjuk jövőnket, életünket? Az anyagi javak, a karrierépítés paraméterei között komoly bátorságot igényel, hogy valakinek a szavára, illetve annak cselekvésére építsük egzisztenciánkat. Világos Jézus mondanivalója: aki hallgatja és cselekszi az ő beszédét, annak élete biztonságban lesz a legnagyobb krízisek idején is. Életünk alapjait folyamatosan kikezdi egy „ismeretlen erő”. Ezzel szemben csak segítséggel tudjuk felvenni a harcot.

A textussal kapcsolatosan a következő kérdések merülhetnek fel: milyen alapon jelentheti ki Jézus azt, hogy az ő beszédére biztonsággal lehet életet alapozni? Mennyiben szükséges az ő személye és a belőle sugárzó tekintély a szöveg megértéséhez?

A Hegyi beszéden, illetve a Biblia világán kívül is van érvényessége Jézus kizárólagos igényének?

Mire alapozható a mai ember élete: teljesítmény? Pénz? Kapcsolati tőke? Bizalom? Hit? Jézus?

Az alapigével kapcsolatos asszociációk. A kőszikla a Jézus korabeli ember számára a biztonságot, a változat-

lanságot jelenthette. A kép mai tartalma a páncélszekrény biztonságával, felüljárók, hidak tartóoszlopainak erős alapozásával írható le. Az okosság–butaság ellentéte nem intellektuális képességet, nem is az életben elért pozíciókat jelöli, hanem azt a képességet, amikor valaki felismeri azt, hogy kire érdemes hallgatnia. Mai viszonyaink között megtalálja a helyes koordinátákat, a „mennyei” GPS-kapcsolat újra helyreáll, és a navigáció biztonságos helyre vezérel. A természeti katasztrófák idején különösen fontos, hogy legyenek védőruhák. Kolontár és Devecser tragédiája erre is figyelmeztet. Jézus szava lehet a védőöltözetünk, hogy eljussunk az örök üdvösségre.

Újév utáni vasárnap

Mt 18,1–5

Igehirdetési előkészítő

Exegézis

Az esztendő első vasárnapja tulajdonképpen átmenetet képez karácsonyból a küszöbön álló második nagy Krisztus-ünnepre, vízkereszt ünnepére.

Máté szerkesztési módja, hogy ezt a történetet a Jézus szenvedéséről szóló második és harmadik kijelentés közé illeszti. Az előző fejezetben, közvetlenül azután, hogy Jézus először szól haláláról és feltámadásáról, Jézus megfizeti a templomadót. Ez után következik a 18. fejezet eleje. Mk 9,33 szerint a helyszín Kapernaum. Itt következik a tanítványok kérdése: „Ki nagyobb?” De itt nem a köztük lévő feszültségről van szó, hogy tudniillik itt a földön ki a nagyobb, hanem Jézus felé fordulnak, és őszintén vágnak a tudásra, tanításra az Isten országában való nagyságról. Az ő kérdésük tehát valódi kegyességéből fakad. Ugyanúgy, mint Márknál, Jézus a tőle megszokott hasonlat mintájára először egy élő *másál*hoz fordul: egy kisgyermeket állít a tanítványok elé.

Jézus következő szavát ünnepélyes kettős *ámén*, „bizony” vezeti be. Az *ámén* a hívő válasza az előimádkozó által mondott imádságra, amellyel a hívő a magáénak vallja, magáévá teszi az imádságot, és kéri Istentől, hogy teljesítse azt. Az ünnepélyes *ámén*, amelyet Jézus az egyébként ismert szóhasználatától eltérően a mondat elején alkalmaz (a szinoptikusoknál egyszeri, Jánosnál kettőzött alakban), az esküt helyettesíti, és így fokozott súlyt és nyomatékot kölcsönöz azoknak a mondatoknak, amelyekben Jézus alkalmazza. Még az őskereszténység sem vette át ezt a szokást: ez tehát csak Jézusra volt jellemző, ami arra mutat, hogy amit kijelentett, annak előzménye van: imádságban fogadja el Isten akaratát, és miután áment mond rá, kijelenti az embereknek.

A zsidó gyülekezetben rendkívül erős volt a vágy a nagyság, az elsőbbség iránt, ezért a vallásos gondolkodásban is jelentős szerepet játszott a kérdés, hogy kik állnak majd az első helyen, ha az új világrend, Isten királysága megvalósul. A legégetőbb probléma a közösségi együttélés: a „helyek” kérdése szinte az üdvözítő földi életének utolsó pillanatáig foglalkoztatta a tizenkettőt (vö. Lk 22,24). Különféle alkalmakkor már korábban is felszínre kerültek titkos vágyaik. Jézus apró „figyelmetlensége” vagy valamiféle más személytől kiinduló ügyeskedés elegendő volt ahhoz, hogy felkeltse a többiek irigységét (vö. a Zebedeus-fiak anyjának kezdeményezésével kapcsolatos reakció: Mt 20,24). A szövegből nem válik világossá, hogy a szóban forgó kérdésnek mi volt az apropója. Máté kiszakítja a kérdést történeti összefüggéseiből (vö. Mk 9,35), és általánosságban fogalmaz. Jézus a „tanítványokhoz”, vagyis a „tizenkettőhöz” (vö. Mk 9,35) fordul, de az egész egyházat érintő témáról beszél. Ahhoz, hogy az ember a mennyek országába léphessen, benne maradhasson vagy érvényre juthasson, nem az élre kell törni, hanem irányt változtatni (στρέφω), nem nagyozni kell, hanem olyan kicsinné (ταπεινοῦν) válni, mint a gyermekek. A felemelkedés előfeltétele az alázat. Az ajánlott szabály két fogalomhoz kapcsolódik. Ezek: az „irányváltás” (3. v.) és a kicsinyek (μικροί) példájából látható (4. v.) „megalázkodás” (ταπεινότης). Az irányt változtatni (gör. στρέφω; héber *sub*; vö. Ézs 6,10) ige annyit jelent, mint visszatérni, útirányt változtatni, azaz megtérni. A metaforát félretéve: a gondolkodás- és a cselekvésmód gyökeres megváltoztatását jelenti. Természetesen egy gyermek nem magát alázza meg, hanem magától kicsi, és tud arról, hogy hálásnak kell lennie a védelemért és az elrejtettség állapotáért, amelyet csak a nála erősebbek tudnak nyújtani neki. Máté azt sem felejtette el, hogy ez a kicsiség ajándék. Tehát Jézus nem egyszerűen egy módszert akar ajánlani arra nézve, hogy a mennyek országában hogyan lehetünk nagyok, mert csak az tudja magát megaláztatni, aki a megalázottságot az ő Urától kapja ajándékba (ταπεινότης – ugyanaz a szó, mint a 11,29-ben). A tanítványok elé állított kisgyermek nem erkölcsi példa, hiszen tudjuk, hogy a gyermek sem ártatlan (bár a zsidó írástudomány úgy vélte, hogy az egyéves gyermek még tiszta minden bűntől); nem is életének ösztönösségéért, mert ez sem sokáig tart; hanem azért a feltétlen bizalomért, amellyel a segítségre szoruló gyermek a segítséget el tudja fogadni. Ezen a ponton kell nekünk „megtérnünk”, ha egyáltalában be akarunk jutni a mennyek országába (a felelet a kérdéshez képest szándékosan eltolódik). Abban követendő példa a gyermek, hogy „alacsonynak tartja magát” (a ταπεινοῦν itt ezt jelenti), ebben kell a tanítványoknak hasonlónak lenni a gyermekhez: félretenni nagyravágásukat, amely most is megszólalt belőlük, és egészen Istenre hagyatkozva vállalni a jelen feladatait. A gyermekhez hasonlítani annyit jelent, mint kicsinné válni Isten és az emberek előtt, az Atyára és az ő

védelmére szorulni, teljesen tőle függeni, teljes mértékben benne bízni, tudatában lenni gyengeségünknek, félretenni a mások feletti uralomvágy igényét, és késznek lenni a saját kiváltságokról való lemondásra. Ezzel Jézus jelzi, milyenné kell válnia egy tanítványnak: meg kell szabadulnia önző előítéleteitől, és Isten előtt a gyermekhez hasonlóvá kell válnia. Szeretetlenben csak így találkozhat embertársával.

A perikópa segítségével az evangélistának arra is lehetősége nyílik, hogy megvilágítsa az Isten országának fogalmát. Jóllehet az ország eljövendő valóság, már a jelenben is hatékonyan működik. Ez azért lehetséges, mert Jézus nemcsak meghirdeti az országot, hanem a jelenben közel is hozza azt az emberekhez. Ezt nem mindenki tudja felfogni, hanem csupán azok, akiknek megadatik, és akik olyanokká tudnak válni, mint a gyermekek. Máté azt is aláhúzza, hogy egy ilyen megtérés az ember teljes gondolkodását és cselekedeteit át kell hogy járja.

Jézus ígését a gyermekséghez való visszatérésről a gyülekezet az újjászületésre való utalásként értette, amelyet a keresztség és a Szentlélek ajándékoz az embernek. Tehát Jézus gondolatai alapján arról beszél, amit az ember átél, és nem arról, amit teljesít.

Gondolatok az igehirdetéshez

Háromféleképpen lehet „fogadni”, „átvenni”, „megkapni” valamit, háromféleképpen lehet törekedni a mennyek országába való bejutásra. (Kérdés, hogy törekszik-e erre még valaki. Kiket és mennyire foglalkoztat ez a kérdés?)

a) A brutális emberek ellopják-elrabolják, ami nekik kell. A zélóták például azt hitték, erőszakkal megvalósíthatják „Isten országát”.

b) Az igazságosan gondolkodók megvásárolják (pénzzel, munkával, érdemekkel), amire szükségük van. A farizeusok és az apokaliptikusok korrekt törvényteljesítéssel és pótlólagos bűntel, imával, jó cselekedetekkel akarták kiérdemelni „Isten országának eljövételét”.

c) A kisgyermek – kimondatlan vagy kimondott kéréseik nyomán – egyszerűen megajándékoztatja magát a szüleikkel, ha valamire szükségük van. (Főlöszeges tehát minden spekuláció a gyermeki ártatlanságról és hasonlókról.) A „tisztességes emberek” és általában a felnőttek persze nem kedvelik a kapásnak ezt a fajtáját, de a kisgyerekek és a „gyermek” Jézus számára ez a természetes, hiszen ő egy jószágos Apa szeretett fiának tudta magát.

Aki el akar ragadni valamit Istentől, úgy tesz, mintha ő nem akarna eleve minden szükségeset nekünk ajándékozni (Mt 6,25–33). Aki ellenszolgálatásokkal akar valamit megkapni tőle, az kereskedővé fokozza le őt (Jn 2,16!). Egyetlen helyes viszonyulás marad: gyermekké lenni, megalázni magunkat, ajándékként fogadni Isten felkínált országát, a szeretet világát, ahogy a kisgyerekek – jogigény, érdemek

nélkül, de bizalmatlanság nélkül is. Különben – értelemszerűen – sosem fogjuk átlépni a küszöbét annak az „isteni területnek”, ahol csak a kölcsönös ajándékozás magatartása érvényes, mivel ott az isteni szeretet „uralkodik”. Mert „Isten oda önti áldását, ahol üres edényt talál” (Kempis Tamás). Ez egyúttal az igazi nagyság útja is, éppen az ellenkezője annak, ahogyan természetünk szerint mi gondoljuk.

Jézus nem mond ellent itteni kijelentésének, ha máskor azt kívánja, hogy önmagunk feláldozásáig menően vessük be magunkat Isten országáért, hiszen az az elkötelezettség, amelyikre ő gondol, nem előzetes teljesítmény a mennyek országának elnyeréséért, hanem közvetlen, természeteszerű reakció Isten országának ajándékára, az Istentől jövő szeretetre.

Ezúttal az év első vasárnapja közvetlenül újév napja után következik. Éppen ezért ennek az ígének az üzenetét fogadhatjuk magunk is úgy – és aztán hasonlóképpen adhatjuk tovább –, mint nem csupán egy hétre, hanem egy egész évre szóló „programot”.

LUPTÁKNÉ HANVAY MÁRIA

Felhasznált irodalom

JÁNOSSY Lajos, dr. 1944. *Az egyházi év útmutatása*. A szerző magánkiadása, Sopron.

Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.

KARNER Károly 1950. *Máté evangéliuma*. A Magyar Luther-társaság kiadása, Budapest.

Lutherbibel erklärt. Bibelanstalt, Stuttgart, 1974.

SCHWEIZER, Eduard 1976. *Das Evangelium nach Matthäus*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

SPINETOLI, Ortensio da 1998. *Máté – Az egyház evangéliuma*. Agapé, Szeged.

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a textus 2005-ben, Újév utáni vasárnap is alapige volt, és a Lelkipásztor 2004/12. számának 477. oldalán már olvasható egy tallózó, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„Jézus először egy élő másálhoz fordul: egy kisgyermeket állít a tanítványok elé (...) Ezen a ponton kell nekünk »megtérnünk« (*straphénai*), ha egyáltalában be akarunk jutni a mennyek országába.” (*Jubileumi kommentár*. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„...a gyerekeknek nem voltak jogai, és teljesen szüleiktől függött. A gyerek szükségképpen mindent ajándékként kapott. Hasonlóképpen senki sem tarthat igényt Isten országára rangja vagy helyzete alapján, csak azok léphetnek be oda, akik felismerik ezt a tényt, és a királyságot ajándékként fogadják.” (*Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség*. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szbibkom>)

„Fontos, hogy *abban példa, ami látható rajta*. Nincs szó tehát »gyermeki bizalomról« vagy engedelmességről vagy »jóságról«. *A kisgyermek abban példa, hogy »kicsi«, hogy »kiszolgáltató«, hogy »gyenge«, hogy »másokra szoruló«.*” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„A zsidó gyülekezetben rendkívül erős volt a vágy a nagyság, az elsőbbség után, azért a vallásos gondolkodásban is jelentős szerepet játszott a kérdés, hogy kik állnak majd első helyen, ha az új világrend, az Isten királysága megvalósul. Jézus minden erejével küzd ez ellen a végső gyökereivel a hiúságból táplálkozó ambíció, nagyravágyás ellen (...) tanítványai közé állít egy gyermeket, s azt kívánja tőlük, »forduljanak vissza« az ambíciónak az útjáról (...) Aki ilyen értelemben lesz ismét gyermekké, az teljesen elhagyta az emberi nagyság keresésének az útját, annak az igyekezete arra irányul, hogy Urát és Krisztusát szolgálja, s szívesen vállalja a világtól megvetett szolgálatokat is.” (Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Keresztyén Igazság)

„...útitírányt változtatni, azaz megtérni (...) Az ember általában a földi dicsőség és nagyság eszménye alapján tájékozódik és halad előre. Ezért ha Isten színe előtt és országában akar érvényre jutni, irányt kell változtatnia. (...) A kicsinyek Krisztus igazi tanítványai és a közösség valódi tagjai, mert nem gördítenek akadályt az Isten országának befogadása és építése elé. Csak a kicsiny ember tud együtt élni a »kicsinyekkel«.” (Ortensio da Spinetoli: *Máté az egyház evangéliuma*. Agapé)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Saját magunkból indulni ki, de parányiak, zavarosak és szétszórtak vagyunk. Nagyság az, ami mi nem vagyunk.”
Jacob Burckhardt (1818–1897) svájci művészet- és kultúrtörténész

„A hülye becsvágy azt hiszi, hogy Isten paláttal és kormánypálcával ott ül a trónusán és parancsol... Trónus, hatalom! Talán egyszer Isten megteszi, a maga mulatságára, hogy valakit a trónusába ültet. Lehet, hogy erre a szerepre az antikrisztust jelölte ki. Pokolian komikus lesz. Nevet-hetünk rajta, csak kibírjuk!”

Hamvas Béla (1897–1968) magyar író, filozófus

„Mert talán van olyan dal, amely – a gyermekkorhoz kötődve – a legvéresebb órákban is képes arra, hogy egy szál magában szálljon szembe a szerencsétlenséggel és a halállal.”
Edmond Jabès (1912–1991) zsidó író, költő

„Az egyszerű hívő – ugyanúgy, mint a filozófus – elébe megy annak, ami botrányal fenyeget. Arról, hogy

milyen tapasztalatokra tett szert az imában, nem tudna beszélni. De ez az egyszerű hívő (a mai világban mindeképpen) pusztán azáltal is botrányos hős lesz, ha megvallja hitét.”

Emmanuel Lévinas (1906–1995) litván származású francia filozófus és Talmud-kommentátor

TÖRTÉNET

Egy fehér rendőr rám rivallt: „Hé kölyök! Gyere ide!” Egy kicsit zavartan visszaszóltam: „Nem vagyok kölyök.” A rendőr ekkor dühösen nekem rontott, rám meredt és felhorkant: „Mit mondtál, kölyök?” Gyorsan végigtapogatott és azt kérdezte: „Hogy hívnak, kölyök?” Rémulten válaszoltam: „Dr. Poussaint. Orvos vagyok.” Dühösen sziszegte: „Mi a keresztned, kölyök?” Én hezitáltam, ő fenyegető állásba helyezkedett, és ütésre emelte az öklét. A szívem hevesen dobogott, és mélységes megalázottságomban kinyögtem: „Alvin.” A rendőr folytatta a pszichológiai kínvallatást, és rám üvöltött: „Alvin, ha legközelebb szólok neked, akkor azonnal idejössz, megértted?” Nem válaszoltam rögtön. „Megértted, kölyök?”

Alvin Poussaint (1934–) afroamerikai pszichiáter

VERS

Lao-Ce (Kr. e. 4. századi kínai filozófus):
Tao te king (részlet)

„Aki az ország szégyenét veszi magára,
Az lesz az ország királya;
Aki az ország nyomorát veszi magára,
Az lesz a világ királya...”

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Alázat

A gyermeki lélek őszinte és tiszta. Aki alázatos, az meg tud bocsátani. A gyermeki lélek olyan, mint egy tiszta lap. A hitnek ebből a tisztaságból és őszinteségből kell fakadnia. Minél tisztább a lélek, annál befogadóbb.

Nézzük meg, milyen életet élnek, akik elutasítják Istent! Az őszinteséggel együtt jár a segítőkészség és az önzetlenség is. A mindennapi életben tapasztaljuk, hogy a nem hívő ember segítségadás nélkül elmegy a másik mellett.

Előkerül a gyermekvédelem kérdése is: sok gyermek erőszak áldozata lesz, nagy a felelősségünk irántuk, hogy megvédjük őket. Milyen az a felnőtt, aki bántalmazza a gyermekeket? Fontos a példaadás a gyermekek felé! Sok tini manapság lehetetlenül viselkedik, mert nem lát maga előtt megfelelő mintát és példát.

A mindennapos számvetés és hálaadás, valamint a hol-

napi napba vetett reménységünk Isten felé elengedhetetlen hitünk számára.

Mindnyájan tanítványok vagyunk, akik sokszor nagyobb akarunk lenni a többiekénél. Nem megy egyszerűen az alázat az életben. Jézus erre gondolhatott, amikor példát állított a tanítványok elé.

Lélekben legyünk nagyok, ne pozícióban!

A mindennapokat záró számadáskor eszünkbe jut a végső számadás is, hogy vajon mi lesz akkor. Lelkiismeret kérdése.

Azért lenne jó még kisgyermeknek lenni, mert ők természetesen viselkednek, nincsenek befolyás alatt. Itt nagy a szülők felelőssége a nevelésben! Igyekeznünk kellene azon, hogy próbáljanak önmaguk maradni, és ne befolyásolják őket a külső körülmények.

Vízkereszt ünnepe

1Jn 2,7–11

Igehirdetési előkészítő

Az ünnepről és az ígéről

Háromnapos ünnepek után érkezünk vízkereszthez. Sok szórvány vagy egy gyülekezet sokszínű alkalmi (gyerekek, fiatalok karácsonya, óév esti ifjúsági istentisztelet) után talán úgy döntünk, vízkeresztet január 9-én ünnepeljük. Az emberi erőforrás kimerülésének veszélyével, a gyülekezet kitarthatóságának korlátaival is kell számolni, s laikus igehirdetők kevés helyen szállnak ringbe.

Nagy kegyelem, hogy a textusok váltakozása megóv a lelki favágástól. Hihetetlenül gazdag, értékes anyag vehető kézbe magyarul. Nemcsak az adott ígéről, hanem az ünnep lényegét kibontó üzenetekkel is találkozunk. Javasolom a görög szöveg után a Veöreös Imre-kommentár 96–108. oldalait. Olvassuk el az oltár előtti ígérletről írt igehirdetéseket (például Ézs 60,1–6, Muntag Andor) és *Az egyházi év útmutatása* című könyv sorait e témában.

Túróczy Zoltán posztilláskötetéből az 1953. január 6-i igehirdetés egybecseng igénk üzenetével: „Sötét felhő még a nap fényét is el tudja takarni. Krisztus világosságában meg kell látnunk, hogy a misszió legnagyobb akadály a munkáshiány vagy a pénzhiány volt, még kevésbé a ránk bízott evangélium vagy maga Krisztus, hanem a Krisztus követőinek Krisztust mint a világ világosságát elsötétítő gonosz élete. A misszionáriusok hirdetik a szolgáló Krisztust, a keresztyének pedig képviselik az elnyomó uralmat. A misszionáriusok a szeretetről prédikálnak, a keresztyének pedig gyűlölik egymást. Ott kinn hirdetik a békességet, itthon meg véres háborúk dúlnak. Lehet-e csodálni, ha

a megnyílt szemű pogány világ becsukja kapuit a keresztyenség miatt Krisztus előtt! Krisztus a világ világossága, járjak tehát vele én is az élet világosságában!”

A „*már fénylik az igazi világosság*” kijelentés Krisztust hirdeti, nevének említése nélkül. A missziói aspektusra gondolva megkerülhetetlen a kérdés: továbbadjuk-e a ránk ragyogó fényt? Csak sütkérezünk Isten szeretete ragyogásában? Életünkben jelen van-e Jézus úgy, hogy megfényesedik tőle mások élete? Albert Schweitzer, Sztehlo Gábor vagy Teréz anya példája rendkívüli, de a mi utunkon is vannak lehetőségek, s nagy a felelősségünk, élünk-e velük.

Karácsony másnapján az „új parancsolatról” szövegtünk. Most a fókuszba a világosság–sötétség, szeretet–gyűlölet ellentétpárok kerülhetnek.

Kérdéseink:

- „...*már fénylik az igazi világosság.*” Mi fénylett akkor, s azóta is kiolthatatlanul? A bölcseket csillag fénye vezette, a pásztorok nagy fényességet láttak a mezőn, de a barlangistálló csöppet sem tündöklő valósága letagadhatatlan. Sem a születéskor, sem később nem aranyló glória vette körül Krisztus Urunk fejét, ami oly megragadó, s általam is szeretett a festmények legtöbbszörén. Jézus töviskoronát hordott értünk. *Jézusban Isten szeretete fénylett, s azóta sincs fényévekre tőlünk.* Bevilágít földi világunkba, a leg-sötétebb zugba is. Emberi életeken keresztül, akiknek szívét, egész lényét átjárhatta ez a világosság. Jézusból Isten szeretete áradt határokat nem ismerően. Fénye hullt Mátéra, a samáriai asszonyra, a vak Bartimeusra, a leprás Simonra, Nikodémusra, Johannára, Heródes főemberének feleségére, az erős hitű sziroföníciai származású görög asszonyra, a királyi tisztviselőre, Máriára és Mártára, a ruháját érintő asszonyra, a 38 éve gyötrődő betegre, a hűséges Jánosra, a két fillérrel mindenét odaadó szegény özvegyre, az ismeretlen ördögűzőre, a viharban hitüket majdnem elvesztő tanítványokra. Életünk alapkérdése: bennünket megvilágíthatott-e, rajtunk átsugárzik-e ez a fény? Vagy eltakarjuk magunkat, és sötétségünk másokat is sötétségbe borít?
- Bár a „testvérszeretet” kifejezés mintha szűkítené az elkötelezést vérbeli, lelki testvérekre, de az *ἀγαπίτοι* és *ἀγαπάω* ige használata világos beszéd. Akinek szívében Isten világosságot gyújt, az nem beszélni fog a szeretetről, hanem szeretetből és szeretetben él, s nem kirekesztő. Közösségeink jövője nem a népeségfogyás miatt aggasztó, hanem a szeretethiány miatt. A Krisztussal való közösség által nem keserves kötelesség a testvérszeretet, hanem páratlan lehetőség. A mindenkire feltartóztathatatlannal áradó szeretet vonzásában élhetünk. Ennek sodró ereje nemcsak az általunk szeretettek, de még ellenségeink felé is mozdít bennünket. Missziói felelősségünk nem

hangzatos jelszavakban áll, hanem életgyakorlatban, amelyet Jézus ad élénk: „*Ti azonban szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót, és adjatok kölcsön, semmit sem várva érte: nagy lesz akkor a jutalmatok, és a Magasságos fiai lesztek, mert ő jóságos a hálátlanok és gonoszok iránt.*” (Lk 6,35)

Rendhagyó vízkeresztli liturgia

Vízkeresztet átélhetjük formabontóan is. Esti alkalmon például, mert így lenne esélyük nemcsak a nyugdíjas öregeknek, hanem a munkában állóknak is a részvételre.

A 90. énekkel kezdünk, majd így folytatjuk:

Együtt vagyunk:

- az Atya nevében, aki ezt mondta: legyen világosság, és lett világosság. És látta Isten, hogy a világosság jó.
- Jézus Krisztus nevében, aki a világ világossága, aki őt követi, nem jár sötétségben, hanem övé az életnek világossága.
- a Szentlélek nevében, aki által szívünkbe áradt az Isten szeretete.

Bátran csendüljön föl a szívhez szóló, szép taizéi ének: „A fényem, Jézus, Te vagy, / Ó, jöjj, és ragyogd be az éjmem, / Ó, jöjj, ó, jöjj, és ragyogd be az éjmem...”

Imádkozhatunk így: „Urunk, kérünk, ragyogja be a te fényességed botorkáló életünk éjjelét. Add, hogy meghalljuk a bátorító szót: Ne féljete, nagy örömet hirdetek néktek! Kérünk, Urunk, boldogságra vágyó szívünket töltsse el a te ragyogásod, esendő életünket erősítse a te békességed! Add, hogy fáradságot nem kímélve messziről is készek legyünk útra kelni, hogy eljuthassunk hozzád. Add, hogy felismerjünk téged, aki egy lettél közülünk, aki vállaltad a mi életünket, hogy a mi esendő emberségünket beragyogja a te istenséged fénye! Add, hogy elérhessünk hozzád, add, hogy békességet találjunk nálad!” (Korzenszky Richárd OSB)

Mt 2,1–12 verseit olvassuk.

Így adunk hálát: „Köszönjük, Istenünk, hogy küzdelmeink sötétségéből magadhoz vezetsz bennünket. Köszönjük, Istenünk, hogy legyőzhetünk minden távolságot, amely elválaszt még minket tőled, és köszönjük, hogy az Igazság fénye mindnyájunkat vezet az úton. Add, Urunk, hogy ne homályosuljon el látásunk, ne gyengüljön el hozzád törekvő akaratunk. Add, hogy akadályokat nem ismerve keressünk és kutassunk téged, hogy felismerhessünk téged, aki magadhoz hívsz minket. Add, hogy készek legyünk átadni önmagunkat neked, add, hogy tudjunk mindig leborulni Istenséged titka előtt. Köszönjük, Urunk, hogy felragyog a mi számunkra is és vezet bennünket is a betlehemi csillag!” (Korzenszky Richárd OSB)

Újra éneket tanulunk: „Te vagy a fény a szívemben, Jézus, / Add, hogy ne szólhasson bennem a sötét, / Te vagy a fény a szívemben, Jézus, / Krisztus, jöjj, te vezess utamon.”

Egy ilyen ének után esélyünk van rá, hogy ne a hitetlen világ sötétségét ostromozó szavak jöjjenek ajkunkra, hanem a bűnbánat őszinte szavai hiteltelenné lett kereszténységünk miatt.

A gyűlölet öl és ölet, a Krisztusból sugárzó szeretet által mi is szert tehetünk önzetlenségre, együttérzésre, tapintatra, figyelmességre, gyöngédségre.

Sokszor a kevesebb több, így a befejező Miatyánk előtt így imádkozhatunk:

„Nem magányos utazásra teremtettél engem, Uram, hanem arra, hogy útitársakkal együtt járjam zarándokutamat. Néha egyedül érzem magam az úton. De akik szívükben a csillagot követik, azok előbb vagy utóbb úgyis összetalálkoznak. Mert tarisznyájukban ugyanazt hozzák, amit én is gondosan becsomagoltam: a szeretet aranyát, a vágy tömjénét és a szenvedés mirrháját. Szegődjön hát mellénk útitársul öröm és megelégedettség, s nyisson ajtót nekünk a reménység. Ámen.” (Kovácsné Tóth Márta, in: *Fényforrás*)

Befejező ének: EÉ 397

DEMÉNÉ SMIDÉLIUSZ KATALIN

Tallózó

(*Tekintettel arra, hogy a textus 2005-ben, Vízkereszt ünnepe-n is alapige volt, és a Lelkipásztor 2005/1. számának 24–25. oldalán már olvasható egy tallózó, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.*)

„Az egy Isten egy akarata, az *agapé* nem érzés, hanem magatartás és tett, akár az Isten szeretete.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„...a »törvény« nem egyszerűen a »tétéles parancsolatokkal«, hanem magával az »isteni renddel« egyenlő, mely Jézusnak, mint »krisztusnak« az elküldésében valósult meg és teljesedett ki.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Régi, nagyon régi törvény: az Ige. (...) De az Ige nemcsak régi parancsolat: törvény, hanem új is: evangélium.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„Mert Krisztus parancsoló Úr. Hamis képe van annak órála, aki parancsolatai nélkül képzeli el. (...) És minden parancsának egy a lényege: a szeretet.” (Victor János: *Csendes percek*. Református Sajtóosztály)

„S mégis, de nagyon rászorul *emberi szeretetünk* (...), hogy újra meg újra megteljen, átítatódjék *másfajta szeretettel*. A népek élő nyelvében nincs rá szó, de a Szentírás nyelvén igen. (...) »agapé«! (...) A »rég« megjelölés magyarázata: »kezdetől«. (...) Világos utalás a keresztségük alkalmából kapott tanításra: ez a parancs »az ige, melyet hallottatok« – mégpedig egy meghatározott időpontban, amint azt a görög igealak kifejezi. (...) Az Újszövetség gondolkodásában az »új« azt a rendkívülit, egészen mást, a föl-

dön soha nem voltat és most beteljesülőt jelenti, amit az utolsó idő hoz. (...) Nem történeti újdonságról van tehát szó, mert minden »új« az idő múlásával »régivé« lesz. Ellenben megkezdődött az örökkévalónak, az isteninek behatolása, s ez az »új« a földön. (...) a »gyűlölet« nem egyszerűen erkölcsi kérdés, hanem teológiai jelentősége van – démonikus lét. A szeretet nem csupán erkölcsi magatartás, hanem Isten lényének kisugárzása. (...) minden etikai magatartás és cselekvés közös nevezőjeként itt bukkan fel először a levélben a szeretet. Hallatlanul merész, de igaz állítást tartalmaz: a szeretet hiánya az egyetlen, amivel másoknak árthatunk.” (Veöreös Imre: *János levelei*. Teológiai Irodalmi Egyesület)

„Maga a törvény Isten emberszeretetének egyik kifejeződése. Ha egyszer ezt megértjük, sokkal pozitívabban szemlélhetjük a törvényt.” (David Jackman: *János levelei*. Harmat)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Ha azonban képes vagy venni az értelemnek ezt a bened lévő világosságát, ezt az alig pislákoló, kicsiny kanócot, a természet világából kiemelkedett halovány és homályos istenismeretedet, és ezzel a gyertyácskával képes vagy alászállni alantas, nyomorult helyekre, és képes vagy megtalálni Megváltódat a jászolban, a rongypólyában, a megaláztatásban... és képes vagy követni oda, ahol megostorozták és megfeszítették, és mindezek után képes vagy ezt a kicsiny világosságot befelé fordítani és általa meglátni nyavalyáidat, sebeidet és romlottságaidat, és képes vagy mindezeket ama könnyekkel, ama vérrel és amaz irral borogatni, akkor soha nem irigyled meg a világi emberek nagy világosságának csillogását.”

John Donne (1572–1631) angol költő

„Az ember irtózik a magányosságtól, s a magányosság minden fajtája közül az erkölcsi magányosságtól retteg a legjobban... Az embernek első gondolata, legyen bár leprás, becsutelen vagy beteg, hogy társa legyen a sorsában... E nélkül az uralkodó vágy nélkül találhatott volna-e társakat a Sátán?

Honoré de Balzac (1799–1850)
francia író: Elveszett illúziók

„A sötétség nem a fény ellentéte, hanem a fénytől való rettegés.”

Hamvas Béla (1897–1968) magyar író, filozófus

„Amiképpen a kék szín sem válik vörössé, ha egy kék golyót vörösre festenek, ugyanúgy az erkölcsi értékeket sem érinti, ha megváltozik hordozóik értéke. A barátság érték-

két sem csökkenti, hogy barátom hamisnak bizonyul és elárul engem.”

Max Scheler (1874–1928) német filozófus

TÖRTÉNET

Victor Hugo egy alkalommal méltatta az egyik kortárs költőt, Alfred Musset-t. – Tehetséges ember – állapította meg róla Hugo. – Csak túlságosan fennhéjázó. Képzeltétek, azt hiszi magáról, hogy olyan, mint én.

Békés István (1900–1982) kritikus, író,
műfordító nyomán

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Az ember január 6-ára betelik az ünnepekkel. Ezért, valamint vízkereszt munkanap jellegénél fogva a mai keresztény hívő számára már megfakult az ünnep igazi fénye.

Vízkereszt napján ünneplik az ortodoxok karácsonyt, mivel ők csak később csatlakoztak a Gergely-naptárhoz. Vízkereszt ünnepén nemcsak a napkeleti bölcseknek a gyermek Jézusnál tett látogatására emlékezünk, hanem Jézusnak a Jordánban való megkeresztelésére is. Innen az ünnep neve. A katolikusok erre emlékezve ezen a napon vizet szentelnek.

A karácsonyi ünnepkör lezárul, valami új kezdődik. Ez egy lassú folyamat, átállás, amelyhez meg kell tanulni alkalmazkodni. Nem olyan, mint egy film, amely valahol elkezdődik, majd befejeződik. Inkább felhívás, parancs arra vonatkozólag, hogy ezzel az újjal mit lehet kezdeni. Karácsonykor Isten aktívan cselekedett, mi, emberek csak passzívok vagyunk. Vízkeresztkor Isten válik passzívvá, és nekünk, embereknek kell aktiválódnunk.

Új életet, új világosságot kaptunk. Ennek szép ünnepélyes nyitánya a felnőtt kereszttség. Jézus a világ világossága. Megvilágosít. Ha az ember éjszakai túrán vesz részt, akkor megtapasztalja, hogy a szeme milyen jól hozzászokik a sötétséghez, és egy idő után még éjszaka is jól tájékozódik az erdőben. Meg lehet szokni a sötétséget, ahogy az emberi szem is képes hozzá alkalmazkodni. Mégis mennyivel jobb a fény, a világosság, ahol látszódnak a színek, élesek a formák kontúrjai, és sokkal több minden érzékelhető, mint sötétben! Világosságban a veszélyeket is jobban, hamarabb érzékeljük.

Jézus fényénél felismerhetővé válik, hogy milyen kapcsolat van hitünk és cselekedeteink között. Van-e köztük összhang, vagy ellentétben állnak egymással. Erre szólít fel vízkereszt igéje is. Emlékeztet, hogy Jánosnál a világosság lényege nem pusztán valami elvont filozófiai fogalom, hanem a szeretet, amely áldozatot hoz, és képes megbocsátani. A fény erősödésével, növekedésével együtt kell járnia a szeretet növekedésének is.